

2374

Regalo de S. Lorenzo

Ezequiel Lorna Velasco.

CL. GALENI

PERGAMENI

Medici præstantissimi,
de curatione per san-
guinis missionem,

LIBELLVS.

~~Leonhart Fuschig~~
~~Medicus~~
Scholæ Medicæ Tubingen-
sis professore publico,
authore.

Cum Indice rerum præcipuarum
locupletissimo.

~~Leonhart Fuschig~~
Leonhart Fuschig

Lugd. Apud Theobaldum Paganum.

1550.

OL GALLENI

P. R. G. M. E. N. I

Medici praestantissimi

de curacione per Jan-

guam Wolffgangum

1544

in publico

in publico

aniversario

in publico

in publico

1544

1544

3
ILLVSTRIS.

SIMO PRINCIPI

Ac domino, D. Huldericho Duci

Vuirtembergensi & Deccensi, co-

miti Montis Belgardorum,

domino suo clemen-

tissimo,

~~LEONHARTVS TVCER~~

~~TVCER~~ MEDICVS

S. P. D.

TATIM vt me ex Onoltzbachio, vbi integris octo annis aula Illustrissimi principis Georgij Marchionis Brademburgensis summa qua potui fidelitate inseruiui, in hanc tuam vocasses Scholam, Illustriss. Princeps, aliquam studij & obseruantia mea erga Celsitatem tuam significationem dedi. Tuo enim amplissimo nomini Paradoxorum meorum tres libros inscripsi, atq; in horum praefatione tibi quasi ab exilio in hanc tuam splendidissimam ditionem redeunti, sum gratulatus, Scholaeq; huius nostrae ac verae religionis instauracionem Celsitatis tuae qua potui diligentia commendavi. Verum nescio qui factum sit, vt is meus labor, a 2 suppressus

suppressus fortè quorundam qui vera ac so-
 lida Medicina parum æqui fuere aestimatores
 malitia, præter expectationem meam, ad C.
 T. non venerit. Quum verò nuper mihi mona-
 sterij cuiusdam habitationem benignè concesseris,
 & horto aliquo sanè amplo & ad colendas
 stirpes, quarum sum studiosissimus, aptissimo
 mihi prospexeris, cõmittere non potui quin de-
 nuò animi mei erga C. T. gratitudinem prom-
 ptitudinẽq; declararem. Nomini itaque
 tuo amplissimo præsentem libellum consecrare
 & publicè dedicare volui, partim ut intellige-
 res hoc quicquid est officij ac beneficij te in-
 ingratum minimè contulisse partim etiam ut
 Scholam nostram C. T. iterum commendandi
 mihi daretur occasio. Nam etsi multis argu-
 mētis hætenus prolixam & beneficam tuam
 erga hanc ipsam voluntatem declaraueris, ta-
 men quum in ista iudiciorum perversitate fa-
 cile exoriri queant qui animum tuum ab hoc
 laudatissimo instituto deflectere velint, necesse
 est vicissim sint qui tibi alijsq; principibus
 Scholarum non solum conseruationem, sed &
 instaurationem persuadeant, hoc præsertim
 tempore, quo bonorum & verè eruditorè vi-

Scholarũ rorum quasi caritas quædam sese ostendat. Cui
 cõserua- certè malo qua alia ratione sit occurrendum
 tio neces quam Scholarum conseruatione, nõ video. Hæ
 saria. nanq; veluti seminaria quædam sunt atq; fon-

res, unde omnis generis ad Rerūpub. admini-
 strationem ac gubernationem necessarij homi-
 nes emanant. E Scholis enim initio prodeunt Theolo-
 qui lucem veritatis, hoc est Evangelium, & Dei gi.
 verbū quo nobis nihil charius, nihil antiquius
 esse debet, purè ac syncerè docent. Quibus certè
 si vlla Repub. vtrunq; nuuc florere videatur,
 destituta fuerit, diu subsistere non potest. Nam
 si omnes tum sacras, tum prophanas historias
 excutias, tamen nullam vnquam in qua vera
 religionis fuit contemptus diu durasse compe-
 ries. Neglecta enim religionis omnes grauissi-
 mas dederunt pœnas. Sūt itaq; hoc vno nomi-
 ne, etiam si cetera omnia demas, conseruanda
 scholæ, vt quouis tempore habeamus idoneos
 quos Ecclesijs præficiamus ministros. In ista
 præsertim paucitate eorum qui ad discenda sa-
 cra animum verè accommodant.

E Scholis etiã in Repub. accersuntur qui cō-
 trouersias omnis generis agnoscat, bonos tueã-
 tur ac prouehant, improbos coërceant & pu-
 niant, in summa qui res ex scriptis legibus iu-
 dicent. Vt enim iusta & æqua quod plerique
 falsò putant, sine arte, sine doctrina, sine legi
 exquisita notitia perspiciantur, fieri nō potest.
 Proinde necesse est esse Scholas, in quibus roma-
 nae leges doceantur. Proinde quum Alexander
 Severus probè intellexisset nullam rempublicã
 sine Iurisperitis constare posse, idè ubi de iure,

Iuriscō-
 sulti.

aut de negotijs tractaret, solos doctos & dis-
serios adhibuit. Præterea is nullam unquam
cōstitutionem sine viginti Iuris peritis et docti-
ssimis ac sapientissimis iuris sacrauit.

Medici.

E Scholis exeunt, qui corporibus nostris mor-
bo pressis recta quadam ac legitima ratione
mederi possunt. Quibus certè quomodo Respu-
blicæ carere queant non video. Neque enim
theologus parū bona valetudine præditus, ad
suam functionem obeūdam esse idoneus potest.
Iuriscōsultus parum aptus ad dirimendas
lites erit, ad legationes, aliāq; ad eum pertinē-
tia munia, nisi corpus morbis vacuum circum-
ferat. Quid multa? nemo morbis obnoxius
Reipublicæ, quanquam est aliās ad res geren-
das exercitatissimus, commodè inservire valet.
Atque hinc est ut inter honestissimas disciplinas
veteres principem locum Medicinæ dederint.
Perspectum enim habuerunt nullam Rempu-
blicam medicorum opera carere posse. Quo-
circa quum Romani Cæsares probè intel-
ligerent quàm salutaris & necessarij Rei-
publicæ essent boni Medici, eis in singulos an-
nos, ut Plinius author est amplissimum stipen-
dium ducenta & quinquaginta sestertia, hoc
est octo milia aureūm, et amplius trecētis, pen-
debant: cum tamen reliquarum disciplinarum
professoribus centena tantūm sestertia, id est,
tria millia aureūm, & trecētos quinquaginta
quatuor

quatuor numerarint.

E Scholis emergunt Musices periti, qui ani- Musici.
mos nostros tristibus curis obrutos & implici-
tos exhilarant. Neque enim temerè cap. 40.
inquit Syrach, Vinum & Musica letificant
cor hominis.

E Scholis ad Rempublicam veniunt qui nu- Arithme
meradi artem exquisitissimè tenet, quiq; quæ- tici.
stores optimi esse possunt. In summa nullum est
hominum genus cuius in aula, & Republica
usus aliquis esse possit, quod non è Scholis quàm
alijs è locis aptius petatur. Prudentissimè igitur
facis Illustrissime princeps, quòd hanc tuam
Scholam, veluti immensum aliquem thesaurum,
non solum conservas, sed & quotidie ma-
gis instaurare ac illustrare pergis. Hac enim
ratione efficies, ut C. T. nunquam sint defuturi
ad quævis munia obeunda homines idonei.
Quod ad conversionem meam & commenta-
rios in hunc Galeni libellum à me conscriptos,
attinet, Græci codicis fidem, nisi ubi deprava-
tione nõ carebat, diligenter sum secutus. Non
paucos etiam locos in Aldino codice mendosos
emendavimus, quod cõmentarij nostri abundè
testantur, quos quidè perspicuos planè, & pro-
pèmodum paraphrasticos esse, propter crebras in
hoc libello Galeni hypotheses, alibi copiosius
demonstratas, volumus. Locum tamen qui est
de missione sanguinis in pleuritide, alijsq; inter

Auicēnæ nis phlegmonibus, paulò aliter atq; olim, ac su
 opiniode sus tractavi, quòd scilicet diuersa Auicenna
 missione aliorumq; Arabum de sanguinis missione in
 sangui- pleuritide opinio, haectenus aliquot millia
 nis in hominum ingulauerit. Propter itaq; cervicosos
 pleuriti- quosdã ac planè lapideos veteris inscitia pro-
 de mul- pugnatore, in hoc loco illustrando nos longio-
 tos iugu- res esse oportuit. Nunc igitur clementissime
 lauit. princeps illud à te peto, vt hos ingenii mei fru-
 ctus, qui singularis beneuolētiae, ac summae er-
 ga C.T. obseruantiae meae perpetui testes sunt
 futuri, perlibenter accipias, & me atque vni-
 uersam tuam Scholam quàm commendatiss-
 simam habeas. Deus Opt. Max. te inco-
 lumem atque felicem quàm diutis-
 simè seruet, vt per te studia
 foueri ornariq; perpe-
 tuò cumulatissi-
 mè pos-
 sint.

Bene vale. Tubingæ XIIII.

Cal. Septemb. Anno

M. D. XLV.

CLAVDII

GALENI PER-

gameni, de ratione curandi per

sanguinis missionem, Liber

unus. ~~liber~~

Medico Interprete.

CAPVT I.

IS qui de sanguinis missione

contemplationem instituunt,

una quidem & prima est spe

culatio, ut qui affectus corporis uacua-

tione egeant, considerent. Dein altera,

quænam ea quæ per sanguinis fit missione.

Quippe multi sunt affectus, qui alia

quapiam uacuatione, non sanguinis mis-

sione indigent. Tertia post has conside-

ratio est, ut dijudicent qui hanc uacua-

tionem citra noxam ferre queant. Nam

nonnunquam quidem affectus reperitur

qui sanguinis missionem requirit, atqui

egrotans eam tolerare non potest: idq;

aut propter ætatem, aut anni tempus,

aut regionis naturam, aut oris uentriculi

a 5 vexatio

*Octo attē
den da in
missione
sanguinis.
v^o vide
fol. 67.*

*2
3^a*

uexationem, quo nomine abutentes sæpe stomachum appellant: quemadmodum sanè nunc etiam per totum hunc librum, breuitatis gratia, hac appellatione utimur. Sed sunt quoque qui ob uniuersi corporis habitum sanguinis missionem non ferunt, etsi, quòd ad morbum attinet, ea maxime legent.

COMMENTARIUS.

De curandi ratione quæ fit per sanguinis missionem in hoc libro tractaturus

Triaprin Galenus, principio tria proponit, quæ ijs
cipio ijs qui sanguinis missione rectè uti volunt,
qui san- sunt diligenter consideranda. Primū est,
guinis, ut sciant qui corporis affectus vacuatio-
missione ne indigeant. Sunt enim morbi, utpote ex
rectè uti defectu nati, qui adiectionem potius, quā
volunt detractionem desiderant. Quare quum
sunt con- nonnullis affectibus adiectione opus sit,
siderāda. prima erit speculatio. πρόβλημα enim
πρόβλη- hīc idem quod θεωρημα significat: ut qui
μα. illorum vacuatione egeāt diligenter cognoscant. Altera deinde speculatio est, ut qui affectus eam vacuationem quæ per sanguinis fit missionem, exigant perspectum habeant. Quippe sunt multi affectus qui vacuationem quidem desi-
derant,

nus omnis ventris cauíve ceruicem præ-
 Stoma- positam, instar isthmi angustam, stoma-
 chus pro chus significat. In eaq; significatione vox
 prièquid. hæc antiquitus est vsurpata. Post Aristote-
 lis verò seculum, vt idem testatur Gale-
 nus lib. 5. de malè affe. lo. ca. 4. ad οἰσοφά-
 γου, hoc est gulam duntaxat translata est.
 Dein Galeni ætate, vt hîc, & libro iam ci-
 tato. cap. 5. metipse testatur. ad os ventri-
 culi, quod veteres καρδίαξ dixerunt, transf-
 ferri cœpit. Tandem post Galeni tempo-
 ra, nomine hoc magis abutentes medici
 ad ipsum ventriculum transfulère. Gale-
 nus autem, etsi in alijs suis libris stoma-
 chi vocabulo pro gula vtitur, tamen in
 hoc toto libello pro ventriculi ore vsur-
 pat. Quarto à sanguinis derractione absti-
 nemus propter habitum corporis densum
 aut rarum, velut in explicatione sexti ca-
 pitis fusius dicetur.

4.
 5.
 Que ubi quis de finierit, ea quæ est de
 occasione succedit consideratio, uti in a-
 lio quouis auxilio. Deinceps verò ea quæ
 est de uenis quas incidere oportet. Quip-
 pe de istis abundè quæsitum est, nihil ne
 utiq; referat quã quis incidere uenam uo-
 let, quum omnes omnibus affectibus æquè
 profint,

profint: an, quemadmodum Hippocrates
 & probatissimi medicorum quiq; cen=
 fuerunt, plurimum intersit hanc præ illa
 incidere? Cæterum hac quoq; considera=
 tione definita, succedit de Scopis sermo,
 quibus uidelicet quis animum intendens
uacuationis mensuram coniectura asse=
 quatur. Posthac uerò omnia in quibus
 utique semel auferre præstat, in quibus
 uerò repetitam uocatam ablationem fie=
 ri conuenit, & quos ad animi usq; dese=
 ctionem uacuare, in quibus autem hæc, ue=
 luti maximum detrimentum, cauere ex=
 pedit. Hæc itaq; considerare eum, qui re=
 ctè hoc præsidio uti uolet, necesse est.

COMMENTARIUS.

Quæ ab illis qui sanguinis missione re=
 ctè uti uolent iniriò sunt considerata, ea
 iam dicta sunt. Nunc uerò Galenus ad alia
 progreditur, quæ itidem ab ijs qui sangui=
 nem mittere uolunt contemplanda sunt,
 ita inquit, Postquàm ea quæ iam dicta
 sunt definita fuerint, hoc est, si quis de ijs
 certi aliquid constituerit, tum ea quæ est
 de occasione seu idoneo utendi tempore
 confide-

consideratio succedit, quæ quidem in omni alio auxilio adhibendo obseruari debet. Est autem occasio, quæ Græcis *καιρός* quid. dicitur, temporis pars in se habens rei aliquius idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem. Adeoq; *καιρός* Græcis plus est, quàm tempus, nēpe articulus, ipsumq; momentum ac pūctum, quod aiunt, in quo aliquid est agendum, vt *secciónē prima Aphorismorum comment. I.* latius ostendi-

Sensus. mus. Sensus itaq; verborum Galeni is erit. Postquàm medicus definiuit quòd æger vacuatione indigeat, & ea quæ fit per sanguinis missionē, illamq; citra noxam ferre queat, tum reliquum est vt consideret quo temporis momēto ea fit facienda, caueatq; diligenter ne occasionem amittat. Nam si in omni alio præsidio non est temerè negligenda occasio, quantominus in sanguinis missione, quod omniū aliorum auxiliorum præcipuum est, in magnis præsertim morbis, & in internis inflammationibus, prætereunda erit? Ea siquidē neglecta, de ægrotantis vita propemodū actum erit. Atq; hinc est, q̄ Hippocrates dixerit **I. Aphor.** occasionē esse celerem & præcipientem. Ex Gaudani ijs itaq; omnibus perspicuū fit Theodori cōuersio cum Gaudanū virum alioqui doctū, hunc notatur. Galeni locū non rectè sic cōuertisse: quæ si quis

quis etiã definire aggrediatur, particularis excipiet contēplatio &c. Nã quomodo in quouis alio auxilio particularis succedat contēplatio non video, quandoquidẽ auxiliũ id nominis aliunde non fit consecutũ, quã ab eo cui auxilium præstat. Neque enim vllum est auxilium quod omnibus opitulari queat. Vt enim vna victus ratio accommodari omnibus nõ potest, ita, nec vnũ auxilium omnibus affectibus, ac corporibus prodest: quũ ab iisdẽ aliqui lædantur, aliqui iuuentur, vt copiosè lib. 5. de Tuẽda sanitate, ca. 8. Galenus docet. Proinde quũ per se auxiliũ sit aliquod particulare, nõ est cur Gaudani conuersio locũ habere possit. Præbuit autẽ illi errandi occasione Græcus Aldinus codex, in quo ita scriptum est: *πὸ τῆς τοῦ μέρους οὐκ ἔστιν ἡμῶν δια- δέχεται.* hoc est, de parte succedet consideratio. Hanc enim lectionẽ esse deprauatã, ea quæ sequũtur abundè testãtur. Quippe Galenus statim subijcit aliã esse contēplationẽ de venis, vt scilicet quæ harũ sit incidẽda sciamus. Quòd si verò nobis cõstitit quẽ vena sit secãda, simul quoq; nobis in qua parte ea sit incidẽda innotescit. Quapropter si Græci codicis lectio vera esset, idẽ, bis nullo alio interueniẽte, inculcasset Galenũ, quã absurditate haud vacaret. Necessẽ igitur

igitur est ut deprauatam codicis Græci lectionē emendemus: quod quidem faciemus, si pro τῆς μέριδος, legamus τῷ καιρῷ, hoc est, de occasione. Sic verò esse legendum in primis antiquus attestatur interpres, qui hunc locum ita conuertit: de tempore consideratio. καιρὸς enim vocem semper tempus interpretatur, etsi plus quàm tempus, ut comprehensum est, significet. Dein sic esse legendum, ex auxiliij descriptione, quam author definitionum tradit, satis liquet, qui auxilium ita definit: βοήθημά ἐστι τὸ ἐπ' ὀφελείᾳ προσαγομῆνον

βοήθημα ἀνθρώποις, σύνθετον ἐν ποιότητι, ποσότητι, τάξει, καιρῷ: quod
 Auxiliū. vtiliter hominibus adhibetur, constans ex qualitate, quantitate, ordine, & occasione. Quum igitur auxiliij ratio occasionis etiam considerationem includat, & sanguinis missio auxiliorum omnium sit præcipuum, rectissimè hoc loco Galenus in ea, perinde atq; in quouis alio auxilio, occasionem esse considerandā hortatur. Hanc considerationem excipit ea quæ est de venis quas incidere oportet, quando quidem fuerunt qui statuerunt, quanquàm falsò, nihil referre quam quis venā secet, quum omnibus affectibus æquè profint. Hippocrates autem, Galenus, & probatissimi quique

quique medicorum diuersum censent, vt Plurimū qui ratione & experientia cognouerunt interest plurimum interesse hanc siue illam quis hanc vel in affectibus corporis diuidat venam, vt illam ve Pleuritidis exēplo infrā, capite nimirum nam sece 16. clarissimè ostendet Galenus. Hac con mus.

sideratiōe definita, succedit sermo de Sco Scopi mē pis, quibus quispiam intentus mensuram suræ va-
vacuationis saltem coniectura quadam cuatiōis, assequi potest. Sunt autem hi Scopi præ-
cipui quidem duo, magnitudo nimirum *duo. ut dicitur*
morbi, & virium robur, quemadmodum *qui affertur*
in capitis noni enarratione copiosius do- *vacuationem*
cebimus. Post hæc omnia qui sangui- *quis vacuat*
nis missione rectè vti voluerit, considera- *mes p. m. m. m.*
bit, quibus semel, & quibus bis sæpiusque sit sanguis detrahendus, veluti fusius cap. 12. dicemus. Postremū contemplandum in sanguinis missione, quos ad animi vsq; defectionem vacuare expediat, & quos minus. Quam quidem considerationem loco iam citato Galenus abundè explicabit. Hæc itaq; omnia eū, qui missione sanguinis rectè vti volet cōsiderare oportet.

CAP.

II.

ET de omnibus istis in tractatione de **C**
Medendi ratione dictum est, quem-
admodum & priuatim aduersus Erasi-
b stratum

stratū, quod ipse perperam ab hoc præsidio abstinuit. Deinde aliū rursus librum conscripsimus aduersus eos Erasistrateos, qui uirum hunc usum esse hoc auxilio affirmant. Proinde odio digna est scelestorum Sophistarum tum uasritia, quòd quum mentiri se sciant, præ studio tamen nouarum rerum dolosè agunt: tum sapientiæ uane iactatio, quòd optimarum rerum ignari, contraria uerbis comminiscantur. Horum enim alterum Chrysippo Cnidio accidit, qui uenæ sectionem è numero medicinalium præsidiorū prorsus sustulit. Sequuti sunt illum discipuli Medius & Aristogenes, clari & ipsi apud Græcos. His uerò magis Erasistratus ad splendidissimā euectus gloriam Chrysippi sententiam retinuit. Huius deinceps discipuli, omnes initiò præceptoris dogmati insistebant, progressu autem temporis quidam horum ab eo defecerunt, pudore confusi impudentissimo. Nā quid aliud dicā in eos qui asseuerare audent Erasistratum.

sistratū uenæ sectionis præsidium admitte-
 re, quum tamen nusquam in suis commen-
 tarijs ullo in malo hoc cōsulere uideatur?
 Verū consentaneū erat inquit, ut ei
 qui in mediam tanquā uacuatoriū auxilium
 recipit, multo magis uenæ sectio uacuet.
 Qui uerò hæc dicūt omnes uenam incidē-
 dam esse in ijs quibus Erasistratus in media
 præcepit uti censent. Quum igitur ipse
 in libro de Febris in morborum princi-
 pijs mediā adhibendam esse tradat, sequi-
 tur hunc omnibus sanguinem mittere illo
 utiq; tēpore, quemadmodū etiam ipsi lo-
 quuntur. Verū maximum id malum est
 si ita faciendum artem discētib; iuueni-
 bus persuaserint, multoq; etiam peius si
 non alia quoq; quæ definire conuenit, con-
 siderauerint. Quapropter alio in libro ea
 exponere coactus sum, ac iuuenibus de-
 monstrare. Erasistratū nequaquam uenæ
 sectione usum: præstat enim hoc credere,
 quā omnibusq; bus ille uti in media præcepit
 ordine incidere uenā, maximumq; agro-
 b 2 tantibus

tantibus ex hoc praesidio commodum fieri, si quis eo rectè utatur. Non igitur, mea quidem sententia, aliud quicquam me de uenæ sectione scribere oportuit, quòd scilicet huius auxiliij usus in opere de Medendi ratione sit expositus, quemadmodum etiam in libris de Tuenda sanitate. In duob. uerò libellis, quorum alter aduersus Erasistratum inscriptus est, alter contra Erasistrataeos Romæ agentes, ea que ille non rectè est opinatus, à me sunt demonstrata. Verùm quum crebrò à me multi amici medici, quos piget, ut mihi uideatur, Medendi libros perlegere, efflagitarent, coactus tandem sum ad præsentem explanationem redire, ne scilicet inuidere illis uidear, ac subinde conueniente ordine omnia de hoc praesidio narrare. Atq; iam quidem tempestiuũ est ordiri sermonem.

COM M E N T A R I U S.

IN hoc capite secundo Galenus causam exponit quare hunc librum conscripserit, & cur denuò quæ in alijs locis abundè de sanguini-

sanguinis missione dicta sint, hinc repetere
 voluerit. Quippe de omnibus considerationibus
 quæ præcedenti capite commemoravit, in libris de
 Medendi ratione abundè dictum est. Et quòd
 perperam à venæ sectione abstinuerit Erasistratus,
 ostensum est in eo libello quem priuatim ad-
 uersum Erasistratum scripsit. Non esse au-
 tem illum usum venæ sectione, quemad-
 modum eius sectatores mendaciter asse-
 runt, in libello quodam monstravit, quem
 aduersus Erasistratos Romæ agen-
 tes conscripsit. Duplici autem ratione Era-
 strati sectatores, quos hinc scelestos Sophi-
 stas vocat, odio dignos esse ait. Primum
 ob versutiam ac varritiam, quòd quum se
 mentiri intelligant, præ studio tamen no-
 uarum rerum. id enim *καινοτομία* significat: *καινοτο-*
 dolosè & malitiosè agunt. Secundò pro- *μία.*
 pter *λογισσοφίαμ*, id est vanæ sapientiæ *λογισσο-*
 iactationem: quum enim optimarum re- *φία.*
 rum ignari sint, tamen contrarium ver-
 bis comminiscuntur, atque de rebus nul-
 lius momenti temerè verba fundunt. Chrysi-
 p- Sic certè Chrysippus Cnidius, cuius La-
 pus Cni- pus Cni-
 ãrtius lib. 7. de vita Philosophorum, & dius Era-
 Galenus in libro aduersus Erasistratum stratus
 sæpe meminit, ab eoq; multa illum didi- præce-
 cisse testatur, sanguinis missionem ma- ptor.
 b 3 gno-

Chrysi- gno quidem errore, & summo ægrotan-
pi plures. tium periculo, è numero medicinaliũ præ-
 fidiorũ sustulit. Fuerunt sanè præter Cni-
 didium illũ, eumq; medicũ, plures alij Chry-
 syppi, Laërtio loco paulò antè citato au-
 thore. Vnus enim Solensis seu Tarsensis
 dialectic⁹ insignis. Alter Cnidij filius Pto-
 lemæi medicus. Tertius Erasistrati disci-
 pulus. Quartus Georgicorũ scriptor. Quñ
 igitur Chrysippus Cnidius Erasistrati præ-
 ceptor è remediorum numero venæ se-
 ctionem sustulerit, nihil miri, & huius di-
 scipulum idem hoc dogma, atque alios
 duos Medium & Aristogenem, quorũ hîc
 meminit, quiq; clari & magni nominis
 apud Græcos fuerunt, subinde mordicus
 tenuisse ac sparsisse. Cæterũ Erasistrati di-
 scipuli principiò in vniuersum omnes præ-
 ceptoris sui dogmati insistebant: progres-
 su tamen temporis aliqui horum ab eo
 defecerunt, idq; vt facerent pudore qui-
 dem impudentissimo coacti sunt. Nam
 quum primùm apertè venæ sectionẽ præ-
 ceptoris sui exemplo è medio tollerent, ta-
 men tandem quum cernerèt eius vsu me-
 dicos carere non posse, illam admittere,
 etsi nullo in malo hac ipsa vti vsquam in
 suis commentarijs videatur, Erasistratum
 constanter affirmabãt. Id ipsum verò hac
 ratione

ratione ostendere conabantur. Erasistratus dicebant, inedia tanquam vacuatorio auxilio usus est igitur multò magis venæ sectione vacuauit. Verùm quàm absurda hæc sit illorum ratio, hinc colligi potest. Nam qui hæc dicere audent, ij omnes statuunt in singulis ijs malis esse incidendam venam, in quibus Erasistratus inedia uti censet. Idem autem in libro de Febribus inscripto, in morborum principijs inediam adhibendam esse tradit. Igitur in omnibus illis, eodemq; tempore, sanguis mittendus. Quàm verò periculosum sit, ita esse faciendum persuadere iuuenibus, & artem discuntibus, nisi alia quoque, quæ in incidenda vena definienda sunt, considerata fuerint, nemo non intelligit. Quare ut omnes Erasistrati sectatorum absurditatem clarius intelligerent, coactus est Galenus priuatim, edito libello certis argumentis demonstrare, Erasistratū, nunquā venæ sectione usum fuisse. Quòd nimirū præstaret hoc scire iuuenes, ne scilicet omnibus detraherent sanguinem: quibus ille inedia uti præcepit, adeoq; commodè hoc præsidium ægrotantibus adhiberent. Quum igitur abundè quæ ad usum venæ sectionis spectant, à Galeno in libris de Medendi ratione, deque Tuen-

da sanitate exposita sint, & quæ minus rectè de ea opinatus est Erasistratus in duobus alijs libellis, quorum in cõtextu mentionem fecit, confutata sint, non erat opus quicquam aliud de venę sectione scribere Galenum. Sed quum crebrò amici aliqui, ijq; medici, quos libros de Medendi ratione legere piguit, à Galeno efflagitarint, horum assiduis precibus coactus est, vt ad tractationem hanc de sanguinis missione rediret. Atque hæc paraphrastica ferè huius capituli est explicatio.

C A P. III.

AFFECTVS quidem vox, quemadmodum alibi quoque à nobis dictum est, ab affici uerbo deducta, similiter illi de multis effertur rebus. Verum nunc mutationes in habitum præter naturam, qualescunq; fuerint, affectus per uniuersum hunc librum nominamus. Quæremus autem primò quot, qualesq; sint effectus uacuationem poscentes: deinde uerò qui nam illorum uenę sectionem postulent. Quum autem omnia, quæ in questionem ueniunt, duo inuentionis instrumenta obtineant: nempe rationem & experientiam.

Affectus
quid.

Duo in-
uentionis
instrumē-
ta.

pericula

perientiam, idq; in omnibus artibus, nec minus per uniuersam uitam, necessarium esse puto, & nunc aut sola ratione, aut sola experientia, aut utrisq; ea quæ proposita sunt inuenire. Quoniam uerò ratio ipsa parim ex communibus duntaxat notionibus incipiens inuenit & demonstrat, partim autem & ijs quæ ex illis inuenta sunt ad demonstrationem utitur, utraq; ratione omnes uti artes nobis demonstratum est. Et nos quidem in presentia ultra earum utilis reperitur, illam deligemus. Priore quidem ratione omnes per uniuersam uitam homines utuntur, altera uerò non omnes, ad artifices enim tantum pertinet. Nam Geometra primū suæ artis theorema per solam priorē rationem demonstrat. Deinde in secundo non sola priorē utitur, sed ad demonstrationem eius, quod ex primo probatū est, coassumit. Quanto autem plus à primo theoremate recedit, tanto etiam magis à primā ratione discedit, ac postremo quibus-

b s dem

dem paucissimis utitur, per ea quæ demonstrata sunt alia demonstrans, & per illa rursus alia, & deinceps iterum per illa alia, ut tandem demonstratio eorum ad ea, quæ plebeijs incredibilia sunt, progrediatur, Solis nimirum, Lunæ & terræ non solum magnitudinis, sed & distantie cognitionē. Ex quibus utique inuentis horologia constituunt, & clepsydras, qui hac uia incedentes Solis Lunæq; deliqua prædicunt. Pari ratione nostra quoq; arte procedens oratio multis quæ alijs in operibus demonstrata sunt utetur, ut quòd aliquæ sint facultates quæ animantia gubernant, quarum alias naturales, alias animales nominant. Cæterum principia generationis in omnibus rebus materiam habent quatuor elementa, quæ tota inuicem misceri, & mutuo inter se agere consueuerūt. Quapropter nullam Asclepiadis mentionem in hoc libro faciemus, ut cuius elementa esse falsa in decimotertio de Demonstratione commentario

tario

tario, & in opere de Placitis Asclepiadis, in quo quintus & sextus liber elementorum eius confutationem habet, ostendimus. Demonstratum uero & in commentario de Elementis Hippocratis, de effectricibus qualitatibus, quarum nomina calliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, & de humorum tum differentia, tum generatione. Dicta quoque sunt de medicamentis singulos humores purgantibus pauca quaedam in libro de Elementis, & singulatim in alio Commentario. Utilis etiam ad presentem sermonem tractatio de Temperamentis, quae eam quae est de Elementis sequitur. Omnium uero maxime liber de Plenitudine, in quo monstratum est duplicem esse Plenitudinem, unam quidem ad uires, alteram uero ad uasorum, in quibus haec continentur, amplitudinem. Vocatur autem haec plenitudo à medicis Graecis $\nu\lambda$ ρ $\epsilon\gamma\chi\upsilon\mu\alpha$, id est, ex infusione. Optimum igitur est ut ij qui scienter scrutari ea quae in hoc libro

*de placitis
asclepiadis
de elem.*

*de tempera
mentis
de plenitudine*

bro

bro dicuntur, uolent, de plenitudine libri perlegerint. Quæ uerò iterū ille antea esse perlecta requirit, ipse indicabit. Nemo uerò miretur si tot opus sit nobis ut rectè de uenæ sectione consideremus. Non enim ad huius modò præsidij inuentionem, sed ad aliorum etiam omnium necessaria est iam comprehensorum cognitio. Proinde si citra illorum notitiam rectè curare liceret, haud tam accuratè ea prosequeremur. Hæc itaque præfari necesse fuit.

COMMENTARIUS.

Affectus
quid.

QVVM sæpe in hoc libro affectus uoce utatur Galenus, ideò initio huius capituli quid per eã intelligi uelit breuissimè exponit. Quippe affectus generatim pro omni eo à quo aliquid aliquo modo afficitur accipi solet. Atque sic dicitur à uerbo affici, quod similiter atque affectus de multis dicitur rebus, nempe sanis, ægris, neutris, & inanimis quoque, cantu uidelicet, harmonia, & oratione, ut copiosius capite primo libri de Sympto. diffe. docet Galenus. Dein affectus idem quod constitutio significat, & tum ad sanos & ægros quoque

quoque pertinet. Tertiò autem omnem, quæ in id quod præter naturam est, mutationem denotat. Quæ quidem in significatione in hoc libro à Galeno usurpatur. Post hæc proponit de quibus initio huius libri fit dicturus, nēpe quot qualesq; sint affectus qui vacationē postulent, & qui nam illorum venæ sectionem exigant. Antequam verò ad inuentionem atq; explicationem earum rerum quæ proposuit perueniat, quòd duo sint omnium eorum de quibus quæritur inuentionis instrumenta docet, ratio scilicet & experientia, vt lib. etiam 1. Thera. metha, cap. 3. Et lib. 3. Prognost. commen. 12. & 1. Aph. cōment. 1. attestatur. Cæterum ratio ipsa bifariam demonstrat & inuenit. Primum ex cōmunitate duntaxat notionibus, quæ Græcis vocantur κοινὰ ἔννοιαι, & non sunt nisi vniuersales quædam sententiæ nobiscum nature, ac diuinitus omnium animis inscriptæ, quasq; natura omnes homines tenent. Aristoteles vocat principia, sunt enim initia & fontes omnium disciplinarum. Alij dignitates etiam appellant, quod iure illis fit habenda fides. Maximas alij, quòd ijs maximè credatur, vtpote per se notis. Eiusmodi enim sunt, vt quisq; statim auditas probet. Quare quum ijs in scientijs nihil

Duo inuentionis instrumenta. Ratio bifariam monstrat. Communiones notiones. κοινὰ ἔννοιαι. Principia. Dignitates. Maxime.

nihil prius superiusq; sit per quod confirmari queant, meritò ijs ipsis ratio primum inuenit & demonstrat. Dein ratio ad demonstrationem utitur ijs quæ per notiones communes inuenta sunt. Priore modo demonstrandi omnes per vniuersam vitam homines vtuntur: altera solùm artifices. Id quod Geometrarum exemplo ostendit. Hi nanq; primum suæ artis Theorema per solam priorem rationem, quæ scilicet ex communib. notionib. procedit, demonstrant. In secundo autem theoremate demonstrando non solùm priore, sed eo etiã quod ex primo est probatum theoremate ad demonstrationem assumat. Quantò verò plus à primo recedit theoremate Geometer, tantò quoq; magis à prima ratione, quæ ex cõmunibus notionibus procedit, descendere solet. Postremũ autẽ paucissimis seu minimis: Græci enim est, *ἐλαχίστοις* utitur, quòd scilicet per ea quæ antea sunt demonstrata alia, & p̄ illa rursus alia demonstrat, donec ad ea quæ plebeijs sunt incredibilia, nempe ad Solis, Lunę, & Terrę magnitudinis ac distantię cognitionem, demonstratio p̄grediatur. Exẽpla eius rei multa extant apud Euclidẽ. Hic monẽdus noccus emaculatur. bis lector erit, Gręcũ Aldinũ codicẽ multò aliter habere quã nos cõuerterimus, ita nimirum

Galenilo
cus ema
culatur.

mirum

mirum: ὁ γὰρ τοῖ γεομέτρης τὸ μὲν πρῶτον
 θεώρημα τῆς αὐτοῦ κέ χυκς διὰ τοῖ προτέρω.
 ζῆτα τῶ δευτέρω μόνω χρῆται, προσλαμ-
 βάνει δὲ εἰς τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς καὶ ἐκ τοῖ
 πρώτου κατασκευαστέον. Hanc autem lectio-
 nem esse depravatam nemo non animad-
 uertit, quòd nimirum tautologiam con-
 tineat. Primum enim dicit, Geometram
 in secundo demonstrando theoremate
 sola secunda ratione uti, & mox subiicit
 ad eius demonstrationem etiam coas-
 sumere quod ex primo est ostensum. Si
 secunda utitur, certè aliquid quod an-
 tea demonstratum est ex communibus
 notitionibus ad demonstrationem coassu-
 mit. Quippe secunda ratione uti, non est
 nisi ea quæ ex communibus notitionibus
 inuenta sunt, ad demonstrationem adhi-
 bere, hoc est coassumere quod ex pri-
 mo est ostensum. Nihil itaque differt di-
 cere, sola secunda ratione uti, & coas-
 sumere quod ex primo ostensum est. Quin
 etiam antiquus interpres manifestè fal-
 sam esse hanc lectionem monitrat, qui
 locum hunc ita reddidit. Ad secun-
 dum verò non sola utitur, coassu-
 mit autem ad demonstrationem eius &
 id quod per primum constructum est.

Emen

Emendandus itaque is Galeni locus in hunc modum erit. ἄτ' ἐν τῷ δευτέρῳ οὐ μόνον χρῆται, προσλαμβάνει δὲ ἰς τὴν ἀπόδειξιν αὐτὴν καὶ ἐκ τοῦ πρώτου κατασκευασθῆναι, Vt sit is planè sensus illorum verborum quem in nostra conuersione expressimus, nempe, Geometra in secundo suæ artis theoremate non solùm prima ratione, quæ ex communibus duntaxat notionibus inuenit, utitur, sed ad demonstrationem huius theorematitis etiam id assumit, quod ex primo theoremate est probatum. Perperàm itaque αὐτῆς pro αὐτῆς legitur. Porriò qui ratione iam exposita Solis Lunæq; deliquia prædicunt, illi quoque horologia & clepsydras construunt. Clepsydræ autem horologia fuerunt quæ aquam qua horæ notabantur inclusam habuerunt. Pro quibus hodie quæ arenulam, vel albicantem puluisculum, quo horæ sigillatim inuertendo notantur, inclusum obtinent, utimur. cæterùm vt Geometræ ad demonstrationem interdum ijs quæ per alia sunt demonstrata adhibent, sic etiam in hoc libello Galenus noster multis, quæ in alijs libris sunt demonstrata, ad instituti sui probationem, veluti hypothesibus quibusdam, utitur. Inter quæ sanè primū est, quòd aliquæ sint facultates, naturalis nimirum

Sensus.

Clepsydre.

mirum & animalis, quæ animantia guber-
 nant. Duarum verò hæc tantùm meminit, Duarum
 quæ tamen tres esse lib. 9. Ther. metho. tantum fa-
 cap 10. & in libris de Hippocratis & Pla- cultatum
 tonis dogmatibus disertè tradat, quòd sci animan-
 licet vitalè, quæ tertia existit, & quæ hoc tia guber-
 loco præterijt, sub naturali cõplexus sit. nantium,
 Naturalè enim facultatè vocat quæ ex cor cur hîc
 de & iecore per arterias & venas corpori memine-
 vitã & alimoniã impertit. Sic libro de mu rit.
 sculorũ motu secũdo Galenus actionè na Natura
 turalè vocat eam, quæ ex arteria & vena lis facul-
 procedit, quòd scilicet, vtraq; voluntatis tas.
 expers fit, & spõtè ac naturaliter fiat. Alte Actio ni-
 rû quòd alibi, nêpe in libris de Elemētis, turalis.
 demonstravit, est quòd principia genera-
 tionis in omnibus rebus pro materia ha-
 beant quatuor elementa. Principia enim
 quatuor sunt qualitates, Gale. lib. j. de hu-
 mana natura com. 2. teste, summa scilicet
 caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas,
 ex quibus & materia, elementa ipsa, quæ
 sunt corpora simplicia procreata esse cõ-
 stat. Hinc est quòd Galen^o libro primo de
 Elementis inter reliqua sic scriptum reli-
 querit: Per qualitates elemēta facta sunt.
 Quum enim summa caliditas materię in-
 nascitur, vniuersum iam erit elementũ. Eo
 dem modo quum frigiditas, & humiditas,
 & siccitas

& siccitas innascitur. Hæ enim solæ substantiã subiectã alterantes, mutuæ inter se elementorũ trãsmutationis causæ sunt.

Principia verò dicta sunt, quòd nihil se prius habeant ex quo procreata sint, neq; fiat ex se vicissim, neq; ex alijs, & quòd ex se omnia quæ fiunt naturaliter producãt. Ignis itaq; generationis principiũ, materia est vniuersis subiecta elemētis, qualitatis expers: itē calor summus materiæ

Elemēta innascēs. Elemēta autē quatuor, quæ principia pro materia habent, in rerũ generatione nō solũ inuicē cōmiscentur, veluti in tritici, hordei, eruorũ, & fabarũ aceruo sceantur. accidit, ita vt sic qualia sint remaneãt. sed

alterata trãsmutataq; tota inuicē cōmiscentur, & mutuò inter se agunt. Adeoq; quòd in se mutuò agunt, non ex cōcreione & separatione, sed quòd substantia eorundem per se totam patiatur & alteretur, obtinēt. Atq; ita de elementorum ratione differuit Hippocr. Porrò quum Asclepiadis elemēta falsa esse tum in decimotertio de Demonstratione libro, tũ in quinto & sexto de Placitis Asclepiadis libris Galen. euidentibus rationibus do-

Asclepia cuerit, ideò illorum in hoc libro nullas elemēta. fit mentio. Sunt autem Asclepiadis elemēta, minima & incompacta corpuscula, quæ

quæ ille ὄγκος καὶ πόνος nominauit, vt cō-
 stat ex lib. j. de Tuenda sanitate, cap. 2. &
 lib. j. Simplicii. cap. j. & cap. j. libri de Diffe-
 rentijs morborū. Dolēdum autem vnice
 est, quòd Demonstrationū quindecim li-
 bris Galeni hæctenus, magno incōmodo
 studiosorum medicinæ, carere coacti su-
 mus, ab inuidis βιβλιοτάφους occultatis. In
 ijs enim multa sunt quæ lucem præsentī,
 alijsq; cōpluribus Galeni locis afferre pos-
 sent. Sed bona spes est eos propediē in lu-
 cem prodituros. Ita enim ad me nuper
 doctissimus vir Io. Albertus Vuidmesta-
 dius, cognomento Lucretius, Iuriconsf.
 & senator Bauaricus scripsit: Dum pas-
 sim Nicolai integritati consulere stu-
 deo, fortē se mihi Galeni libri 15. *πρὸς
 ἀποδιόξιν* offerunt ex Bibliotheca Io.
 Petri Feretrij Rauēnatis, Iuriscōf. doctis-
 simi, & Mylensium episcopi, qui eos se mi-
 hi per Graffteros mercatores, vt hinc in
 lucē exeant, missurum spopōdit. Hæc ille.
 Quæ hoc loco cōmemorare volui, vt etiā
 alijs qui hos libros auidē expectāt, aliquā
 eorundē spem, & haud dubiē certam, fa-
 cerem. Tertiū quod in Commentario de
 Elementis demonstraui, est quòd qua-
 tuor qualitates de sententia Hippocratis
 sint effectrices, quum contrā alij quidam

Demon-
 stratio-
 num 15.
 libri Ga-
 leni pro-
 pediē in
 lucē pro-
 dibunt.

primas duas effectrices, aliás verò duas passivas esse dixerint, quemadmodũ lib. j. de Naturalibus facult. Galenus testatur. In eodẽ etiam cõmentario, secundo nimirũ, aliquid est de differẽtia & generatione humorũ, quẽ copiosius subinde lib. 2. de Naturalib. facult. Galenus demonstravit. In secundo quoq; de Elementis libro pauca quædã de medicamentis singulos humores purgantibus dicta sunt, & seorsum in libello de Purgantiũ medicamentorũ facultatibus. Quẽ certè singula tanquã alibi demonstrata tenere decet eũ qui cum fructu aliquo præsentẽ libellum de Curã di ratione per sanguinis missionẽ legere voluerit. Utile quoq; erit ei perspecta habere ea quæ in libris de Tẽperamentis, & de Plenitudine inscripto tradita sunt & demonstrata, præsertim quòd duplex sit Plenitudo, vna ad vires, altera ad vasa, quẽ Græcis medicis vocatur κατὰ τὸ ἰσχυμα, quòd scilicet humorũ copia tum valis veluti infusa sit. Atq; horũ omnium cognitio non solum ad tractationẽ eam quæ est de sanguinis missiõ cõfert ac necessaria est, sed ad aliorum etiã omnium præsidiorũ quibus morbi proffiguntur, inuentionem conducit. Hinc est quòd eadem tam accuratè profecutus sit Galenus.

Plenitudo.

κατὰ τὸ ἰσχυμα.

C A P V T

CAPVT IIII.

CAeterum iam tēpus est ordiri ser=
 monem, considerando quot sint af=
 fectus qui uacuatione indigent. Si igitur
 eos quispiam experientia collectos recē=
 seat, sola ad enarrationē opus est memo=
 ria. Quòd si uerò rationali uia, cōmune
 & uniuersum inueniat genus necesse est.
 Ex illius deinde in species & differentias
 sectione usq; ad extremas species, nume=
rum affectuum qui uacuationē indicant
inuestigare oportet. Sic enim constare o=
 mnia quæ per uiam ratione utentē inue=
 niuntur, demonstrauimus. Quū itaq; me=
 dicæ artis officiū sit omniū partiū corpo=
 ris quæ secundum naturā sunt actiones, si
 quidem pereunt, recuperare, tueri autem
 ubi saluæ fuerint, hæc; constitutionem
 naturalē sequantur: hæc quidem præsentē
 tueri, intereuntē uerò recuperare necesse
 est. Postquā igitur demonstratū est, pri=
 marias actiones à similaribus corporibus
 perfici, ab instrumentarijs uerò secunda=

Plenitu-
do du-
plex.

rias, considerandum erit tibi quam uti-
litatem aut noxam humores qui in cor-
pore continentur partibus eius affe-
rant. Quum itaque in libro de plenitu-
dine ostensum sit bifariam fieri & dici
multitudinem, uno quidem significato
ad vires, altero uerò ad amplitudinem ua-
sorum humores continentium, quam
nonnulli $\nu\epsilon\lambda \rho \epsilon\gamma\chi\upsilon\mu\alpha$, hoc est, ex in-
fusione nominant: utriq; uacuatione opus
est, siue in egrotante homine, siue sano
euenerint. Quemadmodum enim qui o-
nus gestat, non protinus ubi grauatur
ac fatigatur iam concidit & uictus ab
eo est: ad eundem modum ubi uirtus à
plenitudine grauatur, fieri potest ut nõ-
dum egrotet homo. Siquidem nonnulli
qui consueta etiãnum munia obeunt, sen-
tire se graues, pigros, senes, & agrè mo-
biles dicunt, ea ipsa est plenitudo ad ui-
res: ueluti etiam quum ab exercitijs ten-
di uidentur, ut Erasistratus dixit, imple-
tur brachia & cubitus: haud exigua est
alterius

alterius plenitudinis, quam $\nu\gamma\lambda \text{ } \rho \text{ } \epsilon\gamma =$
 $\chi\upsilon\mu\alpha$, hoc est, ex infusione uocari dixi,
 eo quòd ex humoribus in uasa infusis
 consistit & intelligitur, nota. Dictum
 uerò est in libris de Sanitate tuenda, ubi
 in uniuerso corpore fit ulceris sensus,
 potissimum uerò per motiones ipsas,
 hunc affectum uitiosi humoris esse so=
 bolem. Attamen hoc ipsum non paucis
 etiam dum consuetas obeuntibus actio=
 nes accidere apparet. Interdum etiam in
 partibus quibusdam corporis, non in uni=
 uersa eius mole, signa conspiciuntur il=
 lis in partibus consistētium affectuum,
 similium ijs, quales utique in toto cor=
 pore consistere diximus. Quippe caput
 aliquando solùm grauari, aut ulceris
 quendam sensum habere, uel temporum
 musculos tendi, idq; simpliciter, aut
 cum plurimo calore. Sic etiam in ieco=
 re, liene, uentriculo, costis, & transuer=
 so septo grauitatem sæpenumero senti=
 mus. Pari ratione in ore uentriculi aut

grauitatem, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fastidiū, aut absurdam appetentiam percipimus. Ad hæc fixi in parte aliqua dolores, idq; aut propter humorū confertim ingruentē multitudinē, aut flatuosum ob spiritum uacuationē indicāt, perinde atq; ij dolores qui ob acrem humorē partem exedentē rodentēque excitantur. Sunt uerò nonnulli qui ab intemperie nascuntur, & horū ipsorum quidē alij à nuda citra humores intēperie, alij uerò cū humoribus. In omnibus itaq; iam dictis, infestantiū humorū, aut uaporum uacuationes, hominem à malis liberant. Non tamen omnino uenæ sectione opus est, sed sufficit etiā purgatio, frictio, balneū, & inunctio discutiētis alicuius medicamenti. Qui igitur sunt affectus quos sanguinis missio iuuat, deinceps dicātur.

COM M E N T A R I V S.

Quū initio huius libelli Gale. tria quæ ijs qui sanguinis missione rectè uti volūt consideranda sunt proposuisset, nūc à primo exorsus quot sint affectus uacuatione indigentes

indigentes docet. In huius verò rei inquisitione, vt omnium aliarum, duplici instrumento est opus, experientia nimirum & ratione. Si experientia quispiam numerum affectuum vacatione indigentium inquirere, & inquisitos subinde recensere voluerit, sola ad enarrationem eorundem affectuum opus est memoria. Meminisse enim oportet eorum omnium quos diutina experientia vacatione egere obseruauit. Quòd si verò logica seu rationali via in prædictis inquirendis affectibus vti quispiam velit, primum cõmune & genus vniuersum, hoc est quod in se complectatur omnes corporis affectus, inueniat necesse est. Quo quidem inuento illud in species & differentias digerat oportet, ita vt sectio ipsa vsque ad extremas species progrediatur. Ea inquisitionis ratione vsus est Galenus in libro de differentijs morborum inscripto. Illic enim initio genus constituit, quod subinde in species & differentias secat, ad extremas vsque species progrediens. Hoc est, vt nostri hodie dialectici loquuntur, à genere generalissimo ad speciẽ specialissimam progredi oportet eum qui ratione rem aliquam inuenire conatur. Cæterum quum artis medicæ duo & duo sint officia, vnum quod actiones officia.

c s partium

Genus
vniuersum.

Artis me
dicæ duo

partium corporis quæ sunt secundum naturam tuetur, alterum quod sublatis, profligandis nimirum morbis, recuperat: atque hæc quidē corporis constitutionem præter naturam, illæ verò naturalem sequantur, oportet eam quæ naturalis est tueri, eam verò quæ præter naturā est immutare, quemadmodum lib. j. de Tuenda sanit. cap. j. etiā testatur idem Galenus ita scribens: Quum vna sit ars quæ circa hominis corpus versatur, eius primæ ac maxime partes sunt duæ: quarum alteram sanitatis tuendæ, alteram morbi profligandi facultatem appelles. Earū contraria inter se officia sunt, siquidē illi tueri, huic immutare cōstitutionem corporis est propositum. Hæc ille. Porro quum alibi demonstratū sit à Galeno primarias actiones à similaribus partibus perfici, ab instrumentarijs verò secundarias, cōsiderandū erit me

Humo- dico quā utilitatē aut noxam humores in
res bifa- iisdē partibus contenti afferāt. Si enim co-
riam iu- piosiores iusto aut pravi fuerint, earundē
sto fiunt partiū actionibus noxā afferent. Sin boni
copiosio & mediocres, utilitatē: ex ijs nanq; alētur.
res. Fiūt autē iusto copiosiores humores bifa-
riam: vel enim ita augētur, vt vires partiū
grauent, & tunc plenitudo ad vires dice-
tur: vel tanta eorum est multitudo, vt sua
copia

copia vasa in quibus continentur disten-
 dant, atq; tum plenitudo ad vasa nomina-
 tur, vel ex infusione, vt capite præcedēte
 est dictū, & copiosissimè in libro de Ple-
 nitudine à Galeno monstratum. Vtraque
 autē plenitudo vacationē requirit, siue
 sanis, siue ægrotātibus accidat. Sanis autē
 posse accidere plenitudinem ad vires, ele-
 ganti & perspicua similitudine Galenus
 ostēdit. Quemadmodū enim, inquit, is qui
 graue aliquod onus gestat nō protinus si-
 mulatq; grauatur ac nonnihil sub eo fati-
 gatur, cōcidit, & planè ab eo vincitur: sic
 fieri potest vt virtus hominis quidē à ple-
 nitudine grauetur eo nondum ægrotāte.
 Vtcūq; enim is se grauē, pigrum, segnē &
 ægrè mobilem esse dicat & sentiat, tamē
 quū cōsueta etiānum munia obeat, sanus
 adhuc sit oportet. Quippe sanitatē, vt li. j.
 de Tuenda sanitate, capite 4. testis est
 Galenus, eam corporis constitutionem ap-
 pellamus, in qua in vitæ actionibus non
 impedimur. Pari ratione euenit vt inter-
 dū altera plenitudo quæ ad vasa dicitur
 sanum corripit, cuius signū est si ab exer-
 citijs tendi videtur, & vt Erasistratus di-
 xit, brachia implentur. Distentio enim,
 vt in lib. de plenitudine ait Galenus, eius
 quæ ad vasa nominatur effectus existit.

Sani ple-
 nitudinē
 ad vires
 interdū
 incidunt.

Sanitatis
 quid.

Et

Bonus a **thletarū** **habitus.** Et quid aliud est bonus athletarum habitus, cuius sectione prima Aph. 3. meminit Hippocrates, nisi plenitudo ad vasa, quæ etiā κατὰ τὸ ἰσχυμα, ob causam hinc à Galeno expositā, appellatur? Accidere autē sanis adhuc hominibus plenitudinem ad

Vlceris **sensus.** vasa, ex vlceris sensu, qui nonnunquā illis per motiones accidit, fit manifestū. Neq; enim is affectus est nisi vitiosi humoris soboles, vt lib. 3. de Tuenda sanitate, capite 4. Galanus in eum scribens modū attestatur: Vlcerosus affectus ab excrementorum copia tenuiū simul & acriū oritur: quæ nimirum inter exercitandum proueniunt duplici de causa, aut eo excremento quod crassius erat fuso & attenuato, non tamen toto expulso, aut adipe molli ve carne liquata. Necesse enim est à tali humore ceu tenui & acri, pungi & quasi vulnerari tū cutē, tum ipsam carnem. Hęc ille. Cæterū affectus prædicti non tantū in vniuerso corpore, sed etiam in partibus quibuldam corporis interdum cōsistunt.

Musculi **tēpora-** **les.** Quippe nonnunquā solūm caput grauat, aut vlceris sensum habet. Interdum musculi tēporales nominati tātum tendi videntur, qui duo quidem sunt, ytrinque enim vnus, qui à verticis, & temporis, & frontis: cuneiformij, ossibus, & eo osse
quod

quod minorem sedis oculi angulum amplectitur, amplo latoque principio enascitur, ac maxillæ inferioris acuto processui inseritur. De quibus Galenus lib. 4. Anat. adm. & lib. 11. de Usu partium multa. Tenduntur autem interdum prædicti muscoli simpliciter, hoc est citra intemperiem aliquam, nonnunquam verò cum plurimo calore. Sic euenit vt grauitatem aliquando in ore ventriculi, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fastidium, aut absurdam appetentiam sentiamus, quæ quidem omnia plenitudinis alicuius signa existunt. Ad hæc in Doloris parte aliqua corporis dolores figuntur, aut causæ va propter humorum confertim ingruentium rixæ. copiam, aut flatuosum, ob spiritum. Acres præterea humores partem aliquam corporis erodentes, & exedentes. excitantur. Denique dolor aliquando ab intemperie, vel nuda, hoc est citra humores, vel cum humoribus nascitur. Quas quidem omnes causas doloris Galenus lib. 12. Ther. metho. Omnes capite. 7. in duas contraxit, nempe contri- doloris nuitatis diuisionem, & alterationem. Humo causæ rum enim copia confertim ingruentium, duæ. flatuosi spiritus, & acres humores unitatem soluunt, ideoque dolorem excitant. Intemperies autem alterando dolores mouent. Quod etiam Hippocratem fecisse constat,

constat, qui, vt attestatur capite 4. de Inæquali intemperie, & lib. 1. de Sympt. causis, capite 5. Galenus ita scriptum reliquit: Dum alterascit ac corrumpitur natura, dolores fiunt. Alteratur verò & corrumpitur cuiusque natura, quum vel calefit, vel frigefit, vel siccat, vel humefit, vel eius vnitas soluitur. Quòd autem alterationem ipsam dolorem excitantem tum confertim factam, tum verò violentam esse oporteat, Galenus locis iam citatis copiosè monstrat. Porrò vt tandem qui sint affectus vacuatione indigentes, Galenus disertè significaret, subiunxit inquit: In omnibus iam dictis affectibus vacuatione humorum & vaporum opus est, quòd ipsa hominem à malis & doloribus liberet.

Quum autem variæ sint vacuationis species, non semper opus est venæ sectione, per opus sed sufficit interdum purgatio, vt ibi acres est venæ fuerint humores, interdum etiam frictio, sectione. balneum, & iniunctio discutientis alicuius medicamenti, vel vt si propter flatus excitentur dolores, hæc enim tria flatus & vapores euocare possunt. Reliquum nunc est vt deinceps qui sint affectus quos sanguinis missio iuuat dicamus.

CAPVT

Non solum partes animantis ex sanguine aluntur, sed & natiuus calor mansionem ex sanguine obtinet, perinde atq; ignis qui in foco est ex lignis ad arandum idoneis, à quo totas aedes calefactas conspiciamus. Quemadmodum igitur ignis ille offenditur, interim quidem confertim ei iniectis lignis, interim uerò tametsi non multis, tamen admodum humidis, nonnunquam autem omnino non impositis, aut prorsus exiguis: sic calor qui in corde existit uel propter sanguinis copiam, uel propter multam indigentiam, uel ob qualitatem frigidam seipso minor efficitur. Interim uerò maior, aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut ob exiguum defectum. Quicquid autem cor per caliditatem uel frigiditatem patiatur, huius etiam confestim alie corporis partes participes fiunt.

COMMETARIUS.

ALTERVM quod initio huius libelli ijs qui sanguinis missione uti rectè uolent considerandum proposuit Galenus

○ ut
om mēz

explanaturus, nempe qui affectus sint quos sanguinis missio iuuat, quædam ad eam rem melius intelligendam necessaria præmittit, nempe quòd partes corporis omnes

Omnes ex sanguine nutriantur, & quòd suam ptes cor mansionem natiuus calor ex sanguine haporis ex beat. Si enim omnes corporis partes, ve sanguine luti humore sibi familiarissimo, ex sanguine aluntur, non erit certè detrahendus temerè, ne scilicet suo alimento partes illæ destituantur, corporisque robur deiiciatur. Quòd si etiam calor natiuus mansionem suam ex sanguine obtinet, ca uendum vnice erit ne intempestiua sanguinismissione natiuum corporis calorem imminuamus, aut prorsus extinguamus.

Calor na Aut contrà permittamus, vt eiusdem copia riuus ex suffocetur. Quare si calor natiuus ex sanguine guine perinde atq; ignis in foco ex lignis fouetur, fit vt iisdem rationibus augeatur minuaturq; . Quemadmodum enim ignis à quo tota domus incalescit, lignis ei confertim iniectis suffocatur, aut prorsus extinguitur: ita quoque calor qui in corde existit à copia sanguinis. Quando enim venæ immodico sanguine turgescunt, calor natiuus, quòd scilicet perspiratu ad refrigerationem destituatur, attestante in fine libelli de Bono corporis habitu, & de
Vsu

Vsu respirationis Galeno, extinguitur. Et sicuti ignis à lignis humidis, etiam si multa non sunt, detrimentum aliquod accipit: ita quoque calor natiuus à frigida aliqua qualitate offenditur, minorq; fit. Minorem autem illum efficient frigida, vbi exigua quantitate assumpta fuerint, aut si minus sint valida. Hinc est quod Galen. li. 3. de Simpl. med. fac. ca. 18. ita scriptum reliquerit: Quęcunq; frigiditate occidunt, ea exigua quantitate sumpta mortem haud afferunt, non magis quàm si copiosę flammę paxillum aquę instilles, aut lignum inijcias humidum ac viride. Sin copiosa fuerit qualitas frigida, tum calorem, perinde atq; ligna virida & humida si multa confertim inijciantur, ignem celerrimè extinguet. Deniq; vt ignis non impositis illi lignis, aut valde exiguis offenditur: sic etiã calor natiuus ob sanguinis multam indigentiam deficit. Materiam itaq; vnde accenditur calor natiuus sanguinem, vt in lib. de Vsu Respir. ait Galenus, obtinet. Cæterùm calor cordis bifariam intēditur au Calor cor getur ve, propter scilicet calidam sanguinis bifanis qualitatem, & ob exiguum eiusdem de riam infectum. Per *ενδλειαν ολίγην* autem, hoc est tenditur, defectū exiguum, intelligit cōmoderatam *ενδλειαν ολίγην* sanguinis quātitatē: id quod ex contrarijs *γνη* paulò

paulò antè memoratis euidentissimum fit. Quippe minorem effici calorem cordis ab immodico sanguine, & immodica eiusdem indigentia dixit: igitur quod in medio est vtriusq; illum fouet & conseruat. In medio verò vtriusque est exigua indigentia, hoc est ea que non est immodica, sed com- moderata, tanta nimirum vt commodera- tum cordis calorem tueri & conseruare possit. Quod astruimus exemplo ignis & flammæ. Galenus quoq; in lib. de Vsu Respirat. in hunc modum scribens, cõfir- mat: comoderatio, inquit, omnium, con- seruatrix est flammarum. Eodem modo igitur non dissimile vero est contingere, & circa insitum animantibus calorem, vt- pote qui materiam vnde accenditur san- guinem habet. Quo quidè in loco multa ad institutũ facientia reperient studiosi, & lib. 3. de Tempe. ca. 5. vbi animantia bifa- riam calidiora fieri, aut qualitate caloris intensa, aut substantia eius aucta, copiosè monstrat. Ex ijs igitur perspicuũ est calo- rem cordis, perinde atq; flammã, ab eadẽ materia nõ augeri modò, verum etiã ali- quãdo extingui, vt fusius capite 2. libri de Morb. causis Galenus monstrauit, ad quẽ locum lectorem ablegamus. Porro quic- quid cor per caliditatem, vel frigiditatem

pati-

patitur, huius etiam confestim aliæ partes corporis participes fiunt. Nam tum dis ab ea veluti ex quodam fonte in vniuersum cor dem auctus calor & frigus deriuatur. Hinc est quod getur & in febribus calor in corde præter naturam extingui accensus per arterias, tãquàm canales quosdam, in vniuersum corpus distribuatur. Et Galenus lib. 3. de Simplic. med. facul. cap. 17. deleteria quæ frigiditate interimunt nõ posse interficere tradit, nisi prius cor refrigeret. Quòd si igitur vniuersum corpus calefcit, aut refrigeratur, id non fit nisi cordis & arteriarum ministerio calorem & frigus huc deriuantium.

Fit autem & una aliqua in parte nõnunquam præter naturam tum caliditas, tum frigiditas, quemadmodũ sæpius à nobis in alijs cõmentarijs est demonstratum. Harum uerò generatio bifariã accidit, interim propter humores calidos, aut frigidos, interim etiã ob solam intemperiem. Ceterum particulares caliditates & frigiditates, quæcunque parti malè affectæ uicina sunt simul alterant, in totum uerò corpus, priusquam cor alteret, haud exteduntur. Eudẽ in modũ & corpus cordis

d 2 duplici

duplici ratione alterari ostensum est, uel per intemperie, uel ob calidos aut frigidos humores, uel propter alicuius horum indigentiam.

COMMENTARIUS.

QUVM antea totius corporis caloris & frigoris causas exposuisset, nunc eius qui in vna aliqua parte corporis excitatur causas commemorat. Non solum verò in vniuerso corpore, verumetiam in vna aliqua eiusdem parte fieri posse calorem & frigus in alijs libris demonstrat Galenus. Hinc initio libri de Inæquali intemperie ita scribit: Inæqualis intemperies aliàs in toto animantis corpore fit, incidit autem & in vnaqualibet parte. Inca-

Partes lescunt autem & refrigerantur partes corporis corporis bifariam, nempe vel propter humores qui præter naturam ad ipsas fluunt, incale- & in ijs tumorem excitant, quemadmodum scunt & dum euenit quoties vel phlegmone, vel cedemate, vel erysipelate, vel cancro aliòve refrigerantur. tumore præter naturam afficiuntur. Incalescunt & refrigerantur interim quoque præter solam intemperiem, hoc est ob nudas qualitates absque vllius humoris affluxu, vt loco iam citato, & capitu. 4. libri de Differ. morborum latius docet Galenus.

Porro

Porro intemperies calidæ & frigidæ in vna aliqua parte ortæ, eas quæ laboranti vicinæ sunt partes vnà alterant, quòd illis scilicet suum calorem aut frigus propter vicinitatem communicent. Fieri autem non potest vt in vniuersum corpus extendantur calor & frigus, nisi antea cor incalcescat & frigeat, adeoq; alteratum fuerit. Alteratur verò cordis corpus duplici modo per simplicem nimirum intemperiem, siue inæqualis, siue equalis ea fuerit, & per humores calidos aut frigidos tumo-
Cordis corpus duplici modo alteratur.

rem aliquem in eo excitantes, aut alicuius horum indigentiam. Sic in magna inedia, natium cordis temperamentum solui contingit. Quid verò alterationes cordis sequatur, Galen. lib. 5. de male affe. locis, cap. 1. copiosè demonstrat.

Porro humores calidos frigidosq; fieri demonstratum est propter eorum quæ comeduntur & bibuntur quantitatem, et ob plurimam animi corporisq; tum motionem, tum quietem. Quemadmodum autem in uentriculo prauæ concoctiones frequenter eueniunt, ijs quæ assumpta sunt magis pituitosis aut biliosis effectis,
d 3 aliámve

aliãque quandam præter naturam corrup-
 tionem perpeſſis, aut crudis, & altera-
 tionis expertis plurimo tempore manen-
 tibus, & in ſtatum uerſis: ita etiam ubi
 ſanguinis procreatione defraudamur, hu-
 morum in arterijs ueniſq; affectus pro-
 portione ijs quæ à fruſtrata in uentriculo
 concoctione fiunt, reſpondebunt. Quo-
 niam uerò calida & humida omnia facil-
 limè putreſcere apparent, potiſſimum
 quando in calidis contineantur locis, ne-
 ceſſe erit alimentum quod ex uentriculo
 diſtribuitur, ubi à natura nõ uincitur, inq;
 ſanguinem bonum haud mutatur, aliã a-
 liam perpeti putredinem. Atqui quũ quæ
 ex calida materia putreſcunt calidiora fie-
 ri contingat, calidior proinde erit ſanguis
 putreſcens. Hoc uerò calidius factò, cali-
 diore quoq; ſenſibiliter erit pars in qua
 putreſcit. Quoniã uerò à ſenſibiliter cali-
 dis quæ uicina ſunt unã incaleſcunt, ſic uti-
 q; affectis partibus quæ circunquaq; ſunt
 omnia unã incaleſcent, idq; mordaci &
 acri

acri calore. Eiusmodi enim est qui à pu-
 tredine proficiscitur. Si igitur pars quæ
 ita incaluit effatu digna fuerit, calorēq;
 suum ad cor usq; protendere ualuerit,
 idq; uel quòd uicina sit, uel quòd prin-
 ceps, uel quòd calida, unà quoque ipsum
 accendet, utpote natura calidissimum.
 Quòd si uerò semel illud accēsum fuerit,
 pròptè iā totū ipsius corpus simul inca-
 lescet, perinde atq; à foco aliquo ingentē
 flammā habēte quæ illū continet domus.
 Vocant autē id malum corporis febrem.
 Verūm interdū priusquā sanguinis mul-
 titudo putrescere incipiat, in partē ali-
 quam confertim decumbens, aut prorsus
 eam extinxit, ut actio aboleretur: aut non
 cōtemnendam noxam acciperet. Siquidē
 ad hūc modū apoplexie fiunt, multo ni-
 mirū sanguine in principiū animantis cō-
 fertim irruēte. Proinde ubi in aliam par-
 tē cum impetu ruit, tumorē in ea præter
 naturam efficit. Ex hoc genere est phle-
 gmone. Vbi uerò crassior magisq; melan-

apople
 fia a
 sangui

a 4 cho

cholicus fuerit sanguis eò decumbens, durus fit tumor: sicuti ubi pituitosior fuerit fluxio laxus. Biliosa uerò existente fluxione, erysipelas efficitur. Sed hæc omnia exquisitè discriminata habes in ijs quæ modò diximus operibus.

COMMENTARIUS.

N V N C, Galenus ea quæ paulò antè dixit magis illustrare pergit. Nam quum partes corporis bifariam incalescere aut refrigerari, nempe vel propter humores, vel nudas qualitates dixisset, nunc ob quam causam humores atque inter eos sanguis potissimum, calidiores iusto aut frigidiores fiant, exponit. Quippe pro ciborum potuumq; modo humores calidi aut frigidi fiunt. Hinc capite primo libri de Morborum causis. ita scriptum reliquit: Inter illa quæ immodicum calorem inducere possunt, quintum obtinent locum ciborum qualitates acres & calidæ, cuiusmodi sunt alliorum, porri, ceparum, & id genus aliorum. Nam qui ijs immodicè utitur, febre nunquam laborant. Eiusdem generis sunt portiones calidæ, ut vinū vetus & acre, si imbecillo corpori largius ingeratur. Quòd autem cibi frigidos humores efficiant,

Humores pro ciborum portionūq; modo calidi aut frigidi fiunt.

ruptela, inquit, si nidorem refert, à calidis biliosisq; cibis accidit. Sin acida fuerit, à frigidis natura & pituitosis. Secundò deprauatur cōcoctio propter corruptionem quam cibi assumpti patiuntur. Hoc autē accidit, Galeno ibidē teste, vbi vitiosa ciborum qualitas infestat, aut excrementa in ventriculo redundant. Idem etiam efficere possunt ordo preposterus, & cibus in-tempestiuè exhibitus, vt videre licebit loco nunc citato. Tertiò praua fit coctio

Cruditatis propter cruditatem. Cruditatis autem propriè est quando nulla prorsus fit alteratio cibi. Quanquam æquiuocè sic etiam, eodem Galeno cap. 5. lib. de Sympt. differ. auctore, vocetur in alienam qualitatem alteratio. Quartò deprauatam fieri concoctionem contingit, vbi in flatum cibi conuertuntur. Id quod sanè accidit, vt attestatur cap. 7. libri tertij de Caus. sympt.

Alimentum Galenus, vbi humores pituitosi in ventriculi natura culo continentur, vel cibi ab imbecilli canō lupe-lore in vapores soluuntur. Cæterum quarati ex vè les affectus sint qui frustratam in venis triculodi sanguinis procreationem sequuntur, Galenistributio nus cap. primo iam citati libri copiosè ad nem pu- modum monstrat. Postquam obiter cautredo se- las deprauatæ concoctionis Galenus per-quitur. strinxit, nunc quòd alimēti à natura haud
supera

superati ex ventriculo distributionem sequatur putredo ostendit, dicens: Si omnia quæ natura calida & humida sunt, potissimum si in calido & humido loco maneant, & ut ait lib. 11. Therap. metho. capite. 4. ubi ex p̄fesso de putredine agit, neq; perflata neq; ventilata sint, pr̄optè putrescunt, quid miũ si alimentum natura calidum & humidum à natura non victum, neque in sanguinem bonum mutatum, loco corporis calido contentum putrescat? Sed quum ea quæ ex calida materia putrescunt fiant calidiora, ut sanguis putrescens etiam calidior fiat necesse est. Hinc est quòd Galenus capite 1. libri de Causis morborum dicat: Ex putredine calefiunt tum corpora reliqua omnia, tum maxime semina, aut stercora. Porro sanguine calidiore reddito, calidiorem quoque sensibiliter fieri partem in qua putrescit oportet. Sensibiliter calidis, quæ vicina sunt vnà incalescunt, sensibiliter autem calidis, quæ vicina sunt vnà etiam incalescunt. Quod Galenus loco iam citato ijs verbis confirmat: Quod verò, inquit, ob calidiorum vicinitatem proxima quæque corpora calefiant, satis patere puto ijs, qui balnearum, solis æstiuæ, & flammæ cuiuslibet vim fuerint

fuerint experti. Hæc ille, Parte itaque corporis in qua sanguis putrescit calidior facta, necesse est vicinas quoque calidiores fieri. Et si pars quæ incaluit effatu digna fuerit, calorēq; suū ad cor diffundere, vel quòd illi vicina sit, vel quòd principatum in corpore gerit, vel quod natura calida sit, poterit vnà quoque cor ipsum, quod natura calidissimum est, vtpote innati caloris fons, vt ait lib. 5. de Male affe. loc. cap. 1. Galen. accēder. Eo autē accenso, facile vniuersum corpus simul incalescet, haud secus atq; domus tota à foco ignem habente immensum. Vbi verò vniuersum corpus incalescit, malum ipsum Febris nominatur. Quod Galenus præcitato loco fusius in hunc modum scribens declarat: Si ab exercitatione, ait, quispiam fuerit fatigatus, is immodicū sustinere calorem dicetur, maiorem inquam quàm pro naturali habitu, tum in musculis, tū in articulis: quippe ad hos in primis mouendi munus pertinet, Quòd si sit calor nō vltra progrediatur, sed priusquam per totū animantis corpus fuerit sparsus, soluatur, affectus ita genitus lassitudo duntaxat fuerit. Si verò in totum extendatur corpus, morbus ipse Febris nominari debet. Cæterum nō rarò contingit vt sanguinis multitudo antequam

quã putrescat in vnam aliquam corporis partem confertim decumbat, & tunc eiusdem actionem prorsus aboleat, aut saltem noxam haud cõtemnendam inferat. Sic sanè vbi in cerebrum confertim irruit, apoplexiam facit, corporisq; motum & sensum tollit. Si verò in aliam partẽ corporis sanguis decumbit, phlegmonem efficit. Qui si crassus & melancholicus fuerit, scirrhum & durum tumorẽ [cancrumq;] procreat. Sin pituitosior, œdema. Quòd si fluxio fuerit biliosa, erysipelas, quẽadmodũ cap. vlt. libri de Morb. differ. & in eo libro quem de Tumoribus præter naturam inscripsit, & multis alijs suorum monumentorum locis Galenus fufius docet.

Verum nunc ut dixi, ea quæ demonstrata sunt hypothesisum loco in hoc libro assumens, congruenter illis sermonem de sanguinis missione demonstro.

Quum itaq; plenitudo sit duplex, optimũ enim est ab ea auspiciari: & ea quæ vires prægrauat, in putredinem propte incidat, & nõnũquã etiam in partes quasdam impetu aliquo decumbat, inibiq; tumores præter naturam efficiat: altera

verò

uerò quæ ad uasa nominatur sæpe in par-
 tes ingruat, ac tumores excitet, imò &
apoplexis, uenarumq; ruptiones molia-
 tur, eam protinus uacuare tētandum est,
 priusquam magnum aliquod malum in
 homine creet. Atqui plenissimè quo pa-
 cto utraq; mala & dignoscere, & sana-
 re oporteat, in tractatione de Tuēda sa-
 nitate dictū est. Sicuti ubi uel febris, uel
 sanguinis reiectio propter plenitudinē,
 uel apoplecticorum morborum aliquis
 inuaserit, quomodo & illis mederi con-
 ueniat, in Medēdicatione ostensum est:
 ideoq; hoc scriptum superuacaneum esse
 censeo. Nam si perinde atq; in illis libris
 scripsi, & hīc scribam, bis eadem de re
 differere cogar, & propterea sermonem
 admodum prolongare. Si uerò in compen-
 dium librum hunc contraham, duorum
 alterum accidere periculum erit, ut uel
 obscurius aliquid, ob breuitatem, dicam,
 uel distinctionem aliquam utilem præte-
 ream. Sed cū non meo consilio hunc
 librum

h. 3. et f

librum aggressus sim, si quod iam dictorum in eo delictum occurrat, illi culpam ferent, qui ut onus hoc susciperem auctores fuerunt: sicuti si rectè eueniat, utilisq; appareat, laudem illis omnem concedo.

COMMENTARIUS.

FINITA tandem commemoratio-
ne eorum quæ alibi à Galeno sunt demō-
strata, hæc ipsa hypothesium loco hoc in
libro vsurpaturus, sermonem de san-
guinis missione auspiciatur, initioq; quod
in vtraque plenitudine celeriter sit va-
cuandum docet, eiusq; rei causas affert.
Siquidem vbi ea quæ ad vires refertur
plenitudo fuerit, in putredinem facile
incidit, aut cum impetu in partes cor-
poris irruit, & in ijs tumorem præter na-
turam excitat. Quare in tempore & con-
festim priusquam tale aliquid eueniat,
quod redundat vacuandum erit. Sic quo-
que si ea quæ ad vasa dicitur plenitudo
aderit, antequam in partes corporis de-
cumbat, ac in ijs tumores præter natu-
ram excitet. Imò anteqam sua copia
subitò suffocet, venarumque ruptiones
afferat, eam confestim vacuare oportet.
Id quod Athletarum exemplo Hippo-
cra

In vtraq;
plenitudi-
ne celeri-
ter vacu-
andum.

crates etiam nos monere voluit, ita scribens: Athletarum summè firmæ corporis constitutiões periculosa, si ad extremum progressæ fuerint, neq; enim eodem in statu consistere possunt, neque interquiescere. Quum verò non quiescunt, iam in melius proficere haud possunt. Restat igitur vt in deterius vergant. His itaque de causis firmam constitutionem sine mora soluere expedit, vt rursus corpus refici incipiat. Hæc ille. Vt ex ijs quæ diximus perspicuum sit in vtraque plenitudine per sanguinis missionem esse vacuandum. Cæterum quomodo vtrūque malum sit dignoscendum & sanandum, libro tertio & quarto de Tuenda Sanitate est dictum. Item, qua ratione feбри, aut sanguinis ex rupta vena reiectioni, alijsq; morbis suffocationem afferentibus: quos Apoplecticos hoc loco vocat, sit medendum, in libris de curã di ratione inscriptis est ostensum. Quum itaque alibi hæc omnia copiosè sint exposita, ideò hoc scriptum superuacaneū censet, deq; prolixiore de ijs tractatiõe se excusat, ne scilicet illi bis de vna & eadem re sit differendum. Sed dicet aliquis, non quidem opus esse vt singula referat hoc in loco, sed sufficere si ea quæ copiosius alibi tractauit in compendium contrahat. Cui quidem

Apoplectici morbi.

quidem ita respōdet, futurum sanè si hoc conetur, vt vel aliquid propter breuitatē obscurius dicat: vix enim breuitas obscuritate vacare potest: vel distinctionem aliquam vtilem ad præsentem tractationem omittat. Neque enim is qui breuitatis passim studiosus est, distinctè de singulis differet. Tandem tamen omnem culpam in eos transfert qui vt hunc libellum conscriberet crebris suis efflagitationibus eū impulerunt.

CAPVT VI.

Hoc igitur deinceps orationis sit exordium. Quibus utiq; dum cōsuecta adhuc obeūt munia, aut pars aliqua princeps, aut uniuersum corpus grauat^r uel tenditur, ijs quidē necessaria est uacuatio. Si uerò ætate nec pueri adhuc fuerint, nec senes, de sanguinis missione consiliū inito, primos hosce maximè scopos intuens, nempe plenitudinis tū quantitatem tū qualitatem. & uiriū robur aut imbecillitatem, deinde naturalē uniuersi corporis habitū, tempusq; & regionē, uictumq; præcedentem, nū scilicet qui sic affectus est plurimis cibis & positionibus,

tionibus, & præsertim multum nutri-
tibus, usus sit. Ad hæc consuetæ & incõ-
suetæ, quos motus exercuerit, quasq; ex-
cretiones habuerit, aut præter consuetu-
dinem retentæ sint, ad omnia uerò hæc
num gracilior aut crassior euaserit.

COMMENTARIUS.

ORDITUR tandē sermonem de
sanguinis missione Galenus noster, atque
quòd ijs qui vtraq; plenitudine, dū con-
suetæ adhuc munia obeunt, in principe ali-
qua parte, vel toto corpore laborant, ne-
cessaria sit vacuatio, eaq; per sanguinis
missionē, si neq; adhuc qui ita afficiuntur
sint pueri, neq; senes: adhibitis tamen pri-
mis scopis, vt paulò post dicemus, maxi-
mè necessarijs, docet. Porro plenitudinem
ad vires ijs verbis innuit, si princeps pars
aliqua vel totum corpus grauatur: quippe
grauitas eius plenitudinis est certissima
nota. Plenitudinē verò ad vasa significa-
uit, ijs verbis, vel tēditur: tēdo enim ipsi-
simum est huius plenitudinis signum, vt
in libello de Plenitudine Galenus copio-
sius monstrat. Tenduntur enim ex hac so-
lidæ animalis partes, præcipuè in quibus
humores continentur. Nō autem temerè
adiectum

adiectum in contextu est, dum consueta Vacuan-
 adhuc munia faciunt: neque enim expe- dū in ple
 ctandum est dum functiones lædantur, nitudine
 quod scilicet plenitudines maxima mala dum cō
 & pericula comitetur, vt præcedenti ca- sueta ad-
 pite est expositum. Quare celeriter, ante huc mu-
 quàm nimirum illæ noxæ ingruant, va nia faci-
 cuandum erit. Captare itaque hoc in. lo- mus.
 co occasionem ipsam oportet. Cæterum Primi sco
 primi scopi in sanguinis missione expen- pi sangui-
 dendi decem numero existunt. Horū equi nis in mis-
 dem primus est plenitudinis tum quanti- sione ex-
 tas, tum qualitas. Quantitas, num scili- pendendi
 cet plurimum quatuor humores: supra na decem.
 turalem suam proportionem adaucti sint. Plenitu-
 Qualitas etiam, hoc est species seu forma dinis quā
 plenitudinis consideranda erit, nū scilicet titas &
 sanguinea, biliosa, pituitosa, aut melācho qualitas.
 lica sit. Ideoq; hoc in loco, vt multis etiā
 alijs, qualitas idē quod *ἰσμία* significat. Vt
 autem illæ plenitudinis species sint distin-
 guendę paulo post docebit Galenus. Alter
 scopus in vena secāda necessarius, est vi-
 rium robur & infirmitas. Nam non so- Viriū ro-
 lūm in sanguinis missione, verumetiam bur & in-
 omni alia vacuatione, Galeno lib. j. Aph. firmitas.
 cō. 3. teste, vires ægroti attēdere oportet,
 ac donec tolerat, & nondum laborat, ten-
 tandū est exuperantem humorē educere.

Quum verò dissoluuntur, etiamsi restant
 superuacua, cauere eorūdem vacuationē
 conuenit. Virium enim imbecillitas adie-
 ctionem potius quā detractionē requirit.

Natura - Tertius scopus est naturalis vniuersi cor-
lis vni- poris habitus, hoc est considerandū in san-
uersi cor- guinis missione num homo molli ac te-
poris ha- nera, aut densa & solida carne sit. Habitus
bitus. enim, vt testis est lib. 4. Vict. acu. com. 22.
 Galenus, ad corporis consistentiam refer-
 tur, quum hic quidem mollis sit, ille verò
 durus. Quippe qui densa solidaq; sunt car-
 ne, eodem Galeno lib. j. ad Glauconē au-
 thore, largā vacuationem sustinent. Qui
 verò mollem, teneram, rarā, laxā, prom-
 pteq; diffluentē, quum ex se resolutioni
 sint idonei, vacuationē non ferunt. Quar-
Tempus. to in mittendo sanguine tēpus expendē-
 dum, num scilicet calidum aut frigidū sit.

Calido Siquidē Galeno loco iam citato teste, in
 tempore calido tēpore improbē vacuati syncope &
cur non resolutione intereunt. Calor enim ambiē-
 vacuan- tis ē corpore foras euocatum spiritū di-
dum. gerit, resiccatq; corporis habitum, & im-
Frigido becilliolem reddit. Quapropter tum om-
 tempore nino à sanguinis missione abstinendum
cur non erit. In frigido tempore, corpus refrige-
 mittēdus ratur, proinde sanguinis missionē impe-
sanguis. dit. Quum enim sit antea refrigeratus
 corporis

corporis habitus, rursusq; in febris per
 accessionis initia refrigeretur, nūquā po-
 stea pristinę valetudini restituitur, natiuo
 scilicet calore à frigoris vi deuicto. Ni-
 hil itaq; attinet corpus antea abundē sa-
 tis refrigeratū, sanguinis detractione ma-
 gis refrigerari. Quinto considerata in
 vena secunda regio, num calida aut frigi-
 da sit, propter eadē causas. Tēporis naq; **Regio.**
 conditio, & regio eandem habēt rationē.
 Sexto contemplandus in sanguinis detra-
 ctione, victus præcedens, cum videlicet **Victus**
 pluribus cibis & potionibus, ijsq; multū **præcedēs.**
 nutrientibus vsus sit, aut contrā. Si enim
 largo cibo vsus est, adeoq; per vitę intem-
 perantiā crudorum humorum copiam cō-
 gessit, huic certē sanguis: vt capite septi-
 mo latius docebimus, minimē est mitten-
 dus. Si exiguo cibo cōtentus fuit, adeoq;
 vacationem tolerare potest, huic intrepī-
 dē sanguinem detrahes. Septimò qui san-
 guinem mittere alicui instituit, is con-
 suetudinem considerabit. Quippe ha- **Cōsuetudo.**
 bet hæc ipsa plurimum momenti, Gale-
 no lib. j. cap. 13. ac Glauconem teste, tum
 ad alia omnia, tum maximē ad vacua-
 tionis indicationem. Alij enim nunquam
 sunt vacationem antea experti, neque
 integram pertulerunt, largoque cibo vsi
 e 3 sunt.

sunt. Quapropter sanguinis missionē, in-
 diamq; citra noxā non ferēt. Quum enim
 Cōsuetu do quid. consuetudo proclivitas quædam ac faci-
 litas sit eodem modo semper agendi aut
 patiendi in rebus naturæ tam amicis quā
 aduersis vsu comparata, si quid ægro in-
 solitum, iniucundum, quodq; extimescat
 obijciatur, id sine magno detrimēto, sæpe
 etiā sine graui periculo, subire haud pote-
 rit. In quo genere quū fit sanguinismissio,
 hāc vacuationē sine metu ac plerūq; ani-
 mideliquio, si meticulosus sit, & vacuatio-
 nē nunquā antè expertus, sed liberali cibo
 semper vsus, non sustinebit. Alij contrā va-
 cuatiōibus sunt assueti, & parco cibo vtun-
 tur: hos itaq; , modò reliqua consentiant,
 intrepidè vacuare oportet. O ctauo in mit-
 tendo sanguine perpendendum quo gene-
 re exercitij vsus sit. Qui enim exerci-
 tijijs crebrò vtuntur, quum parum hac ra-
 tione superuacuorum congerant in cor-
 pore, parcius sunt vacuandi. Contrā qui
 hęc ipsa prorsus negligunt, aut rarò sal-
 tem ijs vtuntur, largius vacuabimus. No-
 Excretio nes cōsue tæ. nò considerandum erit num excretiones
 consuetæ supprimantur necne. Verbi gra-
 tia, in viris diligenter inquirendum, num
 hæmorrhoides solito tempore profluant,
 vt in mulieribus, num statis temporibus
 menses

menses erumpāt, aut prorsus supprimantur. Quibus enim solitæ per has aut alias corporis partes excretiones præter naturã retinentur, hos intrepidè vacuare conuenit. Sic sanè in anasarca quæ ex suppressis vel mēsis vel hæmorrhoidibus nata est, venam audacter incidemus. Decimo & ultimo in sanguinis missione contemplandum num æger obesus aut gracilis sit. Nam graciles propter virium imbecillitatem astatim vacuare non licet. Obesos verò propter sanguinis inopiam, siquidem angustas venas, Galeno lib. 2. de Temper. capite 5. teste, habent.

Habitus corporis.

Ceterum utriusq; plenitudinis quantitas è propriorum signorũ magnitudine definietur. Quantò enim grauior sibi homo uidetur esse, tantum etiam plenitudinem ad uires auctam esse manifestum est. Ad eundem modum quantum tensionis sensus augetur, tantum etiam altera plenitudo, quam à nonnullis $\nu\sigma\lambda\ \rho\epsilon\gamma$ $\chi\upsilon\mu\alpha$ uocari dixi, aucta erit. Verum utriusq; plenitudinis qualitatem partim è colore dignosces, memor colore humorũ

plenitudinis signa.

esse, siquidem uniuersum corpus in calore & frigore externo mediocriter se habeat, partim ex ijs quæ humorũ naturæ insunt. Frigidiores nanq; frigidior totius corporis sensus sequitur, calidiores autẽ calidior: & eos quidẽ qui in uenis coaceruantur humores, tumor & tensio uasorũ: qui uerò in carne sunt, eos sensus aut grauitatis, aut tẽsionis, sicuti etiã calor in illa comitatur. Porro gubernantiũ nos facultatũ imbecillitatem & robur proprijs iudicari functionibus mōstratũ est, uoluntarijs quidẽ ea quæ in neruis, & horũ principio cerebro est facultas: ijs uerò quæ per pulsus fiunt, ea quæ in arterijs & corde. Verũ per bonã, & prorsus abolitam nutritionem, tum colorem bonum & uitiosum, tertia facultas, nutrix nimirũ, quam ex iecore proficisci demonstrauit, dignotionem sortita est.

C O M M E N T A R I V S.

Q V V M paulò antè primum secundæ venę scopum esse dixisset plenitudinis tum quantitatem tum qualitatem, nunc quibus

quibus signis vtraq; sit cognoscēda docet. Quantitas quippe vtriusq; plenitudinis, eius nimirū quæ ad vires refertur, & eius quæ ad vasa, e propriorum signorū magnitudine definitur. Proprium verò signum plenitudinis ad vires est grauitas, quemadmodum in libro de Plenitudine inscripto Galenus copiosè monstrat: quapropter quantò grauior nunc sibi quàm antea homo esse videtur, tantò etiam auctior ea quæ ad vires dicitur plenitudo erit. Plenitudinis autē ad vasa proprium signum est tensio, vt ibidem Galenus ostendit, ideoq; quantum tensionis sensus augetur, tantum etiā plenitudo illa crescat necesse est. Cæterum qualitas vtriusq; plenitudinis bifariā cognoscitur. Primū ex colore, is enim humores redundantes ostēdit, quemadmodum Galenus sectione prima Aphorismorum com. 2. ijs verbis disertè monstrat, inquiens: Humorem redundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui fortè in profundum recesserint, Color enim similis efflorescit humoribus, si non intrò redierint. Et lib. 4. de Tuenda sanit. ca. 3. ait: Iā albiores, pituita superāte, pallidiores bili abundante cernuntur homines: quòd si meracior bilis sit, etiam planè flauiores. Siquidem color ab hu-

Grauitas

signū ple

nititudinis

ad vires.

Tensio si-

gnū ple-

nititudinis

ad vasa.

Qualitas

plenitu-

dinis bi-

fariā co-

gnoscit.

more prouenit, non ex solidis animalis
 partibus, utiq; quum succi se in altum nō
 receperūt. Hæc ille. Ex colore itaq; humo-
Color hu res cognoscuntur, modo corpus in calore
mores o- stendit. & frigore externo mediocriter se habeat.
 Si enim immoderatè à calore & frigore
 corpus affectū fuerit, nihil certi ex colore
 iudicari potest. Calor enim aëris ambiētis
 ad exteriora trahit, frigus contrà ad inte-
 riora humores pellit. Atque hinc est quod
 Galenus in libello de Plenitudine ruborē
 sanguinæ plenitudinis esse notā tradat,
 sed distinctiōe adhibita: Sin nāq;, inquit,
 ab extrinseco aliquo rubor eueniat, verbi
 gratia sole, vel balneo, vel exercitatione,
 vel itinere, vel vt summatim dicam ex ca-
 lore, pari modo ex ira, pudoreq;, atque
 alijs similibus, vt ex acuta febre, iam non
 sanguinem indicat. Quòd si igitur æ-
 qualis totius corporis fuerit affectus,
 nullum autem eorum quæ percensuimus
 adsit, tunc utique rubor sanguinæ pleni-
 tudinis in vniuerso animantis corpore
 nota fuerit. Sin minus, illius quidem par-
 tis, in qua apparet. Et rursus in fine ferè
 præcitati libri ait: Proinde neque excan-
 descentem, vel lotum, vel lauante se, vel
 exercitatum, vel vino recens impletū, vel
 alio quouis modo calefactum ad dijudi-
 cationem

eationem adhibere conuenit, sed eum qui
 in quiete omnium externarum motionū
 existit. Porrò ea distinctione adhibita, ple- Plenitu-
 nitudinis species seu qualitates, quum vni/ dinis spe-
 uersum corpus humoribus æqualiter di- cies vt di-
 stentum fuerit, Galeno loco iam citato stinguen-
 authore, distinguendæ erunt. Rubicunda dæ.
 sanguinis plenitudo est, sub pallida verò
 flauibilis. Albescit supra naturam, vbi pi-
 tuita superat, quemadmodum nigrescit, &
 atrabilis excedit. In singulis autem prædi-
 ctorum sanguinem simul coactum esse
 oportet. Animaduertendum etiam hoc lo-
 co erit Græcum codicem non tantum esse
 deprauatum, sed & mutilum. Emendan- Græcus
 dus verò erit hunc in modum: ἐπεὶ δὲ αὐτὸς codex e-
 τρίως ἔχει θερμότητῃ τε καὶ ψυχρότητῃ menda-
 τῆς ἐξωθεν ὅλον τὸ σῶμα, καὶ πρόστι ἐκ τῶν tus.
 συνυπαρχόντων τῆς χυμῶ φύσει. Cui qui-
 dem lectioni nostra per omnia respondet
 conuersio. Et hanc planè esse legitimam
 antiquus interpres confirmat, qui præsen-
 tem locum ita reddidit. Quando mode-
 rato se habet in caliditate & frigidita-
 te extrinseca totum corpus: & adhuc ex
 ijs quæ existunt humoris naturæ. Se-
 cundò qualitas vtriusque plenitudinis co-
 gnoscitur ex ijs quæ naturæ humorum
 insunt. Id autem quomodo sit intel-
 ligen-

4. Aph. ligendum metipſe Galenus explicat, in-
 39. quiens: Humores nanque natura frigidio-
 res, ſenſus totius corporis frigidior ſequi-
 tur: calidiores autem calidior. Hinc eſt
 quod Hippocrates etiam dixerit: Qua par-
 te corporis calor aut frigus eſt, ibi mor-
 bus. Calidus itaq; corporis ſenſus, calido-
 rum humorum plenitudinis nota eſt. Fri-
 gidus autem contrariorum. Quòd ſi eo-
 rum qui in venis ſunt humorum plenu-
 do fuerit, earundem tumor & tenſio comi-
 tabuntur. Tumor enim, cum tenſione, Ga-
 leno in libro de Plenitudine teſte maio-
 rem indicant copiam. Sin eorum qui in car-
 ne ſunt, aut grauitatis, aut tenſionis, ſicuti
 etiam caloris in carne ſenſus ſequitur.

Codex Græcus reſtitut⁹. Grauitatis, in ea quæ ad vires vocatur, ten-
 ſionis & caloris in altera quæ codex Græ-
 cus κατὰ τὸ ἔγχυμα nominatur plenitudi-
 ne. Eſt & hoc loco codex Græcus depraua-
 tus, perperam enim legit διάθεσις pro
 Faculta- διάταξις. Eſſe autem ſcribendum διάτα-
 tum ro-σις, antiquus interpres confirmat, qui
 bur & im hoc loco conuertit extenſio. Porrò virium
 becillitas ſeu facultatum robur & imbecillitas non
 vnde co- aliunde quàm è proprijs functionibus
 gnoſcen- melius cognoscitur. Animalibus quidem
 da. ſeu volūtarijs ex actionibus ea quæ in ce-
 rebro & neruis eſt facultas cognoscitur:
 vitali-

vitalibus verò è functionibus, ea quæ in corde & arterijs est. Nutrix verò ex bona vel abolita nutritione, item colore bono, vel vitioso. Quippe eius fons iecur est, cuius robur color bonus, imbecillitatem verò vitiosus sequitur, quemadmodum libro 3. de Sympto. causis. capite 5. Galenus copiosè admodum monstrat.

Vbi igitur præsentibus plenitudinis signis facultates robustæ fuerint, sanguinem mittes videlicet in affectu tensionis nulla adhibita distinctiõe, magisq; etiam in phlegmonoso. Si uerò degrauians plenitudo infestat, non semper sanguis detrahendus est. Fieri enim potest, ut crudus per corpus sit coaceruatus humor. In quo exquisitè attendere oportet quantum ualeat uirtus, & quantum ipsius humoris sit genitum. Quippe prius exoluta ab eiusmodi affectibus uirtus, per sanguinis missionem in extremum malum recidere solet, ut nequaquam ipsa postea reparari queat. Quòd si factum fuerit, periculum haud leue sequitur, præsertim si æstiuâ constitutione stomacho malè habente febris

febris accesserit, aut uniuerso corpore natura molli & temperamento humido existente. Hi enim promptè discutiuntur, celerimeq; animi deliquium incidunt, etiam si magna febris haud accedit. Si uerò horum nihil fuerit, ceterum hyems, uel regio natura frigida sit, aut hominis natura frigidior, ijs per sanguinis missionē & totum corpus refrigeratur, & accidunt nonnulla quæ ad uehementem refrigerationem sequuntur symptomata. Qui sic affecti sunt, hos sanguinis missione uacua re non conuenit, sed frictionibus, & mediocriter calefacientibus unctionibus, potionibusq; crassitudinem humorum incidentibus, ac mediocriter calefacientibus. Quæ enim ualenter calefaciunt, conferunt admodum uires deijciunt, ut curatio ni haud sufficiant. Sæpe etiam febrem auxerunt, ut & inde uires noxam contraxerunt. Quapropter tum ciborum, tum potionum humorum crassitudinem incidentium calefaciendi facultas mediocris esto.

COMMENTARIUS.

N V N C tandem in qua plenitudine sanguis tutò mitti possit Galenus monstrare incipit. Si igitur, inquit, plenitudinis signa aderint, virtusq; robusta fuerit, & tensionis affectus comparuerit, nulla prorsus distinctione adhibita, sanguis mittendus est: plenitudinem enim ad vasa tensionis affectus denotat, qua vacuatione per sanguinis missionem, vt dictum est à principio In plenitudine huius capitis, curatur. Magis verò sanguis ad mittendus, vbi phlegmonosus fuerit affectus, vt copiosius lib. 3. de Tuenda sanit. semper cap. 5. Galenus ostendit. Si verò plenitudo mittenda vires vocata infestauerit, nō semper san- dus sanguis mittendus erit. Fieri enim potest vt crudus humor in vniuerso corpore coaceruatus sit, quod vbi acciderit, venam incidere haud licet. Quod clarius li. 4. de Tuenda sanit. cap. 5. Galenus docet, in eum scribens modū: Si in lasso corpore, inquit, sanguis bonus exiguus sit, crudi verò humores plurimi, huic sanguis haud mittendus. Quippe incisa vena bonum sanguinem emittit, malū qui in primis maximè venis circa iecur, & quod mesenterium vocāt colligitur, in vniuersum attrahit corpus. Hęc Crudus ille. Crudus autē humor, Galeno ibidē ca. humor 4. & lib. 1. de Alimēn. facul. cap. de tritico quid. teste

teste, proprio dicitur qui frigidus & cras-
 Duo in sus est. Quapropter crudo humore coacer
 crudocoa uato duo præsertim exquisitè consideran
 ceruato da erunt, nempe quàm robusta sit virtus,
 humore & quantum crudi humoris sit genitum. Si
 confide - enim virtus per eiusmodi affectus prius a-
 randa. bundè exoluta fuerit, à sanguinis detra-
 ctione prorsus abstinendum erit. Siqui-
 dem per hanc ipsam in extremum malum
 recidet, adeò vt nullo modo subinde repa-
 rari queat. Neq; enim parum in sanguinis
 missione dissolui vires, omnibus manife-
 stum. Quòd si igitur medicus parum pru-
 dens & peritus tum sanguinem miserit,
 maximum sequi vitæ periculum necesse
 est: præsertim si æstiuua fuerit constitutio,
 quæ & ipsa dissoluere corporis vires po-
 test, & æger ad syncopē stomachicam ha-
 bilis admodum sit, febrisq; accesserit, aut
 vniuersum corporis temperamentum mol-
 le & humidum, quale est puerorum, fuerit.
 Hinc Galenus lib. 9. Ther. metho. cap. vlt.
 vacuantis præsidij non egere pueros tra-
 dit, quòd substãtia eorum, quum facilimè
 digeratur ac dissipetur, habeat ex seipsa vn-
 de naturaliter vacuetur. Ita hoc etiã loco
 eandem ferè curijs qui prædictis affecti-
 bus laborãt nō sit mittendus sanguis, ra-
 tionem subiungit, dicēs: Horū enim prom-
 ptè

ptè discutitur substãtia, celerrimeq; ani-
 mi deliquium incidunt, etiamsi magna fe-
 bris non accedit. Quòd si verò iam dicto-
 rum nihil adsit, tēpus tamē in quo ille cui
 sanguis est detrahendus ægrotat hyber-
 num fuerit, aut regio in qua degit frigida,
 aut ægrotantis temperamētū: id enim hoc
 loco & multis alijs Galeno libro 3. de Tē. Natura
 pera. capite 4. authore, natura significat, fri- quid.
 gidius, sanguis minimè mittendus erit.
 Per sanguinis enim missionem vniuersum
 corpus refrigeratur, & nonnulla quæ ad
 vehementem sequuntur refrigerationem,
 vt sunt caros & coma seu profundus som-
 nus, accidunt symptomata. Quapropter
 frictionibus potius tum vtendum erit, &
 calefacientibus vnctionibus, ex oleo nimi-
 rum chamæmelino, & huic similibus con-
 fectis, potionibusq; crassos humores inci-
 dentes, de quibus in libris nostris de Me-
 dendis corporis malis copiosè diximus, &
 mediocriter calefacientibus. Quum enim
 vires imbecilles sunt, fieri non potest quin
 valenter calefacientia vires deiciant, vt
 curationi quæ adhuc reliqua est haud suf-
 ficere queant. Ex quorum vsu hoc etiam
 incommodum sequitur, vt febrē augeant,
 quæ subinde vires corporis eneruat. Hac
 igitur de causa potiones ac cibi quibus æ-
 f ger ad

ger ad incidēdos humores vtitur mediocri-
ter calefacere debet. De quibus abūde libri
8. Therap. metho. ca. 4. Galenus pertractat.

CAP.

VII.

SI qui sanguinem excrearunt breui ad-
modum curati sunt tempore, cete-
rum eam nunc in partibus thoracis et pul-
monis sortiuntur cōstitutionem, ut si pau-
lulo plus coaceruent sanguinis, rursus uel
uasis alicuius osculum reseretur, aut rum-
patur: ijs etsi nullum in corpore etiam-
dum symptoma est, initio Veris sangui-
nem mittere oportet. Similiter & ijs qui
facile in comitiales morbum incidunt,
aut apoplexiam. Ad eundem modum si re-
liquorum morborum alicui obnoxium es-
se hominem per spectum habuerimus, uer-
bi gratia, aut peripneumonia, aut pleuri-
tidi, aut anginae: committendum non est ut
expectemus dum evidens aliquod pleni-
tudinis symptoma appareat, sed anteuer-
tere sanguinis missione præstat. Pari ra-
tione etiā quibus hæmorrhoides suppres-
sæ sunt, maximè ubi natura magis melan-
cholica

cholici fuerint. Et qui singulis annis æstate plenitudinis morbis laborāt, etiam hos Vere ineunte uacuare oportet. Eodem modo & ijs qui Vere ipso morbis eiusmodi capiuntur. Sūt uerò nōnulli oculis imbecillioribus, aut uertiginosis obnoxijmalis, qui et ipsi Veris initio uacuari postulant.

COMMENTARIUS.

IN hoc ca. 7. Galenus quibus uerno tem- Quibus: pore, etiam si nullū in ijs plenitudinis com uerno tē- pareat symptoma, sit mittendus sanguis, pore sit docet. Sanguinem enim detrahere primum mittēdus: conuenit ijs qui aliquādo sanguinem spue sanguis. runt, atq; ab eo malo prorsus curati sunt, tamen eam in partibus thoracis & pulmo- nis sortiti sunt constitutionem, ut si vel paululum coaceruent sanguinis, ijs vel va- sis alicuius osculum aperiatur, vel rumpatur. Nisi enim sanguinis exiguam etiam copiam auferamus, venæ imbecilliores eam ferre haud possunt, ideóque vel ape- Cur ven- riuntur confestim, vel rumpuntur. Ver- no tem- no autem tempore potissimum mittē- pore mit- dus sanguis, quod hoc tempus sit tempe- tēdus sit- ratum, adeóque vacationibus corpo- sanguis. ris aptissimum. Quod etiam Hippocra- les testatur, qui ita scriptum reliquit:

f. 2. Quibus:

6. Aph. Quibus sanguinis missio, aut medicamē-
 47. tum purgans cōfert, ijs verno tēpore san-
 guinem detrahere, aut medicamenta pur-
 gantia propinare oportet. Eodē sanè tem-
 pore sanguis quoq; mittendus ijs qui prō-
 ptè in apoplexiā aut comitialē morbum
 incidunt. Huius rei rationē tradit Galenus
 sect. 1. Aph. comm. 15. dicens: Neceffe si-
 quidē est vt Vere sanguis auferatur, ne ca-
 lor æstiusus repentè superueniens sangui-
 nem diffundat, & quodāmodo extendat, ef-
 feruereq; faciat, ita vt qui hactenus exi-
 guus fuerat, nō possit amplius in venis cō-
 tineri, sed vel disrumpat ipsas, vel exedat.
 Et quādo cum impetu in aliquā corporis
 partem alijs imbecilliolem fertur, vel in
 ipsa phlegmonen, vel erysipelas, vel ali-
 quod aliud morbi genus operatur. Præ-
 stat itaq; vt hoc etiā loco Galenus monet,
 hæc mala sanguinis missione anteuerte-
 re, vt nimirū humorū ad partem aliquam
 corporis impetus in contrariū auertatur.
 Pari ratione si quibus solitæ corporis va-
 cuationes, vt sunt hæmorrhoides, suppi-
 muntur, ijs sanguinem mittere oportet,
 præsertim si natura magis melācholici fue-
 rint: vt scilicet hoc nomine caueamus ne
 suppressis hæmorrhoidibus superua-
 cua ad iecur, aliāve partem principem
 decum-

decumbant. Quid multa? oportet omnes eos qui quotannis plenitudinis morbis ætate, aut Vere capiuntur, aut oculis sunt imbecillioribus, aut vertigini obnoxij, verno tempore, ad auertendos & vacuandos humores à locis malè affectis, sanguinis missione vti.

Prius autē à nobis considerandum est quale sit hoc quod ipsius coaceruatur. Siquidem nonnulli amaræ bilis humorem plus cæteris aceruant, alij melancholicū, aut pituitosum, alij uerò ex æquo omnes, in quibus sanguis redundare dicitur. Hos igitur omnes uacuabis, quemadmodum etiam podagricos & articulorum dolore conflictatos, Veris initio, dato nimirū aut medicamento purgante, aut misso sanguine. Equidem complures qui tribus aut quatuor annis per interualla pedum doloribus molestati sunt, ego sanavi, aut redundante humore Veris initio purgato, aut sanguine detracto. Manifestum autem est quòd tales in uniuersa uictus ratione moderati sunt. Proinde incōtinētes, f 3 ebriosq;

podag.
preser.

ebriosq; ac gula deditos neq; purgatione, neq; sanguinis missione magnopere iuuabis. Nam per uictus intemperantiã crudorum humorum multitudinem celeriter coaceruant. Verum ut hos cures ne studere quidem oportet. Vbi autem obediunt, summopere eos iuuabis, si Veris initio primum quidẽ uacuans, deinceps ad exercitia, uictusq; rationem salubrẽ perducas. Ceterum quæ de istis dixi, hæc tibi de omnibus qui prædictis paulò antè malis, nempe comitali morbo, apoplexia, uertigine, sanguinis spuitione, aut melancholia, capi apti sunt dictum esse putato.

COMMENTARIUS.

Quid in Q V M antea quibus Verno tempore ijs quos re sanguis fit mittendus exposuerit, nunc verno tẽ quid in vniuersum in ijs qui Vere vacua pore euatione indigent sit considerandum. docet, cuamus nempe quale sit quod in ipsis aceruatur. sit confi. Sunt enim qui amaræ bilis plus cæteris derandũ. coaceruare solent, quos Hippocrates μικροχόλοι. μικροχόλοι appellat. Alij humorem potius melâcholicũ, nõnulli verò pituitosum, aliqui ex æquo oēs, in qbus sanguis redũdare dicitur

dicitur. Cuius rei rationem reddit Galenus in libro de Plenitudine, vbi in eum scribit modum: Fieri nō potest vt exquisitus vsq; adeò sanguis in venis interim cōtineatur, vt nihil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec serosæ saniei feratur. Proinde nos in superioribus idem intelligi voluimus, siue humores, siue sanguinem abūdare diceremus. Quippe immistus, & ab alijs humoribus syncerus sanguis nunquam in venis comprehenditur. Demonstratū est alibi de mixto nihil referre humores an sanguinem appelles, non tamen qualibet, sed mediocri quadam mensura, in animantibus naturali habitu præditis, alijs humoribus ei admistis. Nam vniuersis in naturali symmetria & commoderatione auctis cum sanguine per excellētiam dicto, idem humorum vocabulū significat, nullamq; discrimen est humores auctos, vel sanguinem dicas. Hæc ille. Pari sanè ratio fert siue ne nihil refert an plenitudinem esse dicas humores vbi ex æquo vniuersi humores aucti sunt, auctos, si an quemadmodum Galenus libro secundæ de compos. med. localium. capit. i. facit, nē dicas. vbi sanguis auctus est. Cæterum o- Plenu-
mnes eos, qui plenitudine aut, cacochymia do.
laborant, veluti etiam podagricos & articulo-
rum dolore conflictatos, incipien-

te Vere vacuabis. Sanguinis quidem mis-
sione, plenitudine laborātes: vitiosis verò
humoribus redūdantes, medicamēto, quod
molestantem humorem purgat, dato. Hac
quidem ratione, complures triennio aut
quadriennio per interualla doloribus pe-
dum laborantes Galenus sanauit. Pòrro ad

A podagra & ar-
ticulorū
doloris
curatio -
nem tem-
perātia in
victu o-
pus est.

integram podagræ & doloris articulorum
curationem temperantia in victus ratione
opus est: qua quidē neglecta cætera præsi-
dia certè parum vel nihil prorsus confe-
runt. Hinc perspicuum omnibus fit, cur ho-
nem tem die pauci aut nulli propemodum podagri
sanentur. Quum enim omnes ferè, nisi
quibus fortè hæreditatis iure hoc malum
euenit, in victus ratione plurimum delin-
quant, ac supra modum incontinentes, vi-
niq; meracioris ac robustioris amantes
sint, quid miri si etiam perpetuo hoc mor-
bo conflictentur, nec vllis præsijs iuen-
tur? Quare rectissimè Galenus subiungit,
manifestissimum esse quòd tales qui sanā-
tur, per vniuersam victus rationem mode-
rati sunt. Incontinētes autē, ebrios, gulęq;
deditos nullis remedijs magnopere iua-
zi. Quòd scilicet per intemperantiam in vi-
ctus ratione crudorum humorum copiam
celeriter coaceruent, adeoque prædicto-
rum malorum authores sint. Quare me-
dicum

dicum illis ne manum quidem admouere oportet, ne eorundem incontinentia accidat ut præsidia quæ alijs fuere saluti apud vulgum infamentur. Obtemperantes autem summopere iuuabuntur, si Veris initio vacuati fuerint, & deinceps exercitijs idoneis, victusque ratione salubri vtantur. Verum quod de podagricis & arthriticis dictum est, hoc etiam ad alia mala corporis transferri debet. His enim correpti vacatione verna iuuantur, si in victus ratione non peccent.

CAPVT VIII.

Non solum autem ubi adest plenitudo, uel ad uires, uel ad uasorum humores continentium capacitatem dicta, missio sanguinis plurimum iuuat: sed et citra plenitudinem incipiente inflammatione aut propter ictum, aut dolorem, aut partium imbecillitatem. Quippe dolor ipse sanguinem ad inflammationis locum trahit: et multoties partium imbecillitas inflammationem citra totius corporis plenitudinem excitat. Demonstratum enim est in commentarijs de

f s Natu

Naturalibus facultatibus, imbecillam natura partem promptè grauari, ubi uel paulò plus excrementi in ea coaceruetur. Quinetiam quòd quaelibet pars facultatem ut familiarium attractricem, ita etiã alienorum excretricem obtineat. Tum quòd duplex sit alienum, alterum quantitate, alterum qualitate. Proinde & si pars aliqua ab humoribus in se contentis non grauatur, tamen excrementa quedã in qualitate præter naturam habet, ad eorundem excretionem per uenas que in ea sunt, tanquam per canales, excitari. Ceterum si quod propulsatur prauus fuerit sanguis, aut alius humor, ut ad aliquam propinquam ueniat partem necesse est. In ea alterum duorum eueniet, ut aut concoctus, aut per halitum digestus in aliam tertiam haud transfluet: aut si neutrum prædictorum assequatur, denuò ex secunda parte in aliam confluat, deinceps ex illa rursus in aliam, & id ipsum non desinet fieri, quoad in talem quam
 piam

piam decumbat, quæ amplius quod in ea redundat in aliam propellere nequeat. Accidit uerò hoc ipsum illis partibus quæ facultatem excretricẽ uicinis omnibus imbecilliozem habent. Siquidem non iam in illas quæ propter robur quod obtineat haud assumunt, id quod molestat propellere ualent. Demonstratum enim à nobis hoc quoque in illis est commentarijs quòd quælibet pars non solum quod superuacuum est in uicinam protrudat: uerum etiã quòd suscipiat, sæpe uerò contrà remittat, & propellat, in se haud assumēs. Atq; in hoc certamine ualidior uincit. Quapropter partes omniũ imbecilliores excremēticijs morbis primæ capiuntur. Hac qua piã ratione è fluxione natos affectus fieri scito, uniuerso uidelicet corpore imbecillo existente, quæ una aliqua est mali habitus species: principibus illius partibus, etiã si paucus in ipsis est sanguis, grauari solitis, eumq; ad carnosas iuxta cutẽ partes protrudētibus, magisq;

gisq; ad glandulas excipiendo superuacuo idoneas, tum propter substantie laxitatem, tum quia inter alias partes infirmissimas habeant naturales facultates quemadmodum etiam pinguedo. Nam quum quatuor ea sint, ut ostensum est, prima quidē attractrix, altera retētrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix, alias quidem tres imbecillimas glandulae carnesq; obtinent: alteratricem uerò solā haud ita multò cæteris partibus minorem. Post glandulas pulmo fluxioni recipiendæ promptissimus est. Nam & hic tres facultates imbecillas obtinet, & corpus laxū. Deinceps lien. Cerebrum autē perinde ut illæ, aut etiam plus excipiendo fluxui est habile. Cæterum hoc illis meliore est conditione, quod cōstructionem habet excernendis ijs quæ suscepit promptam. Magnos enim uentriculos obtinet qui pronis meatibus uacuantur. Quibus igitur pulmo, lien, ac cerebrū carnosogenere natura robustiora sunt, in ijs ad glandulas

dulas & carnes fluxiones perueniunt, ubi nimirum uniuersus corporis habitus imbecillus fuerit, sicut in affectibus è fluxione natis accidit. Meritò itaq; curationis horum scopus est non quidem uacuatione, sed totius corporis roboratio: quam curationis initium in ijs à sanguinis missione fit. Si uerò excrementa praua etiam qualitate sunt prædita, purgationem quoq; adhibemus. In quibus maxime corporibus neutrius plenitudinis proprium symptoma expectare oportet, grauitatem quidem eius quæ ad uires dicitur, tētionem uerò eius quæ ad uasa.

Pari ratione in ijs quibus pars aliqua grauiter iecta est, siue aliter quomodocunque incipientem obtinet inflammationem, ubi magnã ipsam fore suspicamur, curationem à uacuatione ordimur, aut purgantes, aut uenam incidentes, prout alteram altera magis conuenire uacuationem iudicamus.

COMMENTARIUS.

Quum in superioribus monstratum fit san

© W.P.
102.

fit sanguinem tum potissimum esse mit-
 tendum quoniam plenitudo nata fit in cor-
 Sanguis in pore, tunc certè quòd interdum etiam sit
 terdū ~~pro~~ detrahendus sanguis ubi nulla adest ple-
 absente ple nitudo monstrat, nempe ubi phlegmone
 nitudine aliquavel propter ictum, vel dolorem, vel
 mitten- partium imbecillitatem incipit. Quippe
 dus. ex ictu, aut casu ex alto loco, partes cor-
 poris afflictæ sanguinem ad se præter na-
 turam trahunt, ideoq; phlegmone fit.
 Quare sanguis quem alliciunt per venæ
 sectionem auertendus & vacuandus erit.
 Dolor autem quo pacto phlegmonem
 efficiat, Galenus libro. 13. The. meth.
 tradit, in hunc scribens modum: Quæ
 dolent cernuntur ea quoq; phlegmonem
 ex dolore pati, sed causam eius quidam o-
 mnimò non assignant, quidã nullo modo
 probabilem. Nostra verò sententia talis
 est. Docuimus in eo opere quod de Natu-
 ralibus facultatibus edidimus, vnã esse na-
 turæ facultatem quam excretoriam dici-
 mus. Ea suo munere fungitur quum triste
 aliquid sentit. Vnum verò quiddam est ex
 eis quæ eã contristant, ipsa quæ dolorem
 excitat causa, quæcunq; ea sit. Hanc igitur
 eijcere dū properat, phlegmonẽ interdū
 in particula concitat. Quum enim primis
 suis conatibus nihil profecit, vehemētius
 aggressi

aggressa quod infestat expellere, sanguinis aliquid & spiritus ex superpositis partibus in afflictam simul exprimit. Atque hinc fit quod ex dolore particula proportionem confluentis in eam humoris, in tumorem attollitur. Hec ille. Quinetiam lib. 3. Ther. meth. dolorem fluxiones concitare, & cap. 95. Artis medicæ Galenus tradit. Quomodo autem imbecillitas partium citra plenitudinem excitet phlegmonem, hic & alibi copiosè Galenus docet. In libro enim tertio de Naturalibus facultatibus cap. 13. Ther. meth. citat in meth. & libro sexto. de Tuenda sanitate, tertium ex capitulo 11. & 13. Ther. meth. demonstratum est imbecillam partem facilem grauari, ubi vel paulò plus excrementorum plenitudinem in ea coaceruatum fuerit, & quod quælibet particula habeat non solum facultatem familiarium attractricem, verum etiam alienorum excreticem, & quod duplex sit alienum. Ita enim in sexto. de Tuenda sanitate inter cætera scribit: Siquidem demonstratum est in ijs commentarijs qui sunt de Naturalibus facultatibus inscripti, singulas partes trahendi facultatem habere propriam sibi ac convenientis humoris, quem alterantes assimilantesque, abutuntur ad nutrimentum. Rursus aliam facultatem habere, qua quod superua

superuacuum est expellere in vicinū desiderent. At si ipsa quæ vicina est particula corporis habitum firmū habeat, quod sibi obtruditur, utiq; non admittit, facitq; ut in ipsa solūm quæ primum affecta particula est, dolor vsque subsistat: si imbecilior sit, quā illa vnde excrementum mittitur, admittit illa quidem cæterū ipsa quoque ad imbecilliores quæpiam à se rursus transmittit: atq; hæc rursus ad aliam, donec in eam procumbat, cui imbecillior nulla sit reliqua. Atque ad hūc quidem modum, quorum nulla victus sui cura est, alius alia parte assiduè vexatur. Qui verò nihil colligunt superuacui, his manent imbecillæ partes semper in tuto. Cuius rei euentissimum argumentum est, quòd aliqui sex mensibus pluribúsve infirmis partibus laborant. Quum si sola imbecillitas ipsa efficeret, perpetuò laboraret pars infirma, ceu cui malè afficiatur causa nunquam abesset. Nunc quoniam perpetuò non laborat, manifestū est aliud quippiam interuenire quod eius mali gignēdi sit occasio: quòd certè aliud nō est, quā quòd vel quantitate, vel qualitate redundat. Hætenus Galenus. Idem sanè, sed multò breuius, cap. 4. de Morborum causis Galenus docet, nempe non solūm, sua

sua quantitate excrementa particulas ad excretionem irritare, sed & praua sua qualitate. Excernunt autē eadē per venas quę in ijs sunt tāq̃ per canales quosdā. Cæterū quod excernitur, siue prauus sanguis fuerit, siue alius humor, vt in vicinam aliquā veniat particulam necesse est. Quo facto Aldinus alterum duorum eueniat oportet, vt aut codex e- illic concoquatur, aut discutiatur. Legen- mēdatus. dum enim hoc loco Διαφορηθέντα, & non Διαφθαρίντα, vt Aldinū exemplar habet. Id quod antiquus confirmat interpres, qui locū illum Galeni ita cōuertit. In illa verò alterū duorū eueniet, vel digestos, vel transpiratos non adhuc ad aliā transfluitertiā. Præterea si humor in secunda magis corrūperetur, ex illa in tertiam necessariò transflueret. Neq; enim secunda, vt quæ tertia robustior est, illum retineret. Quòd si itaq; humor prauus in secunda particula vel concoquitur, vel discutitur, in tertiam haud transluet. Si verò neutrū horū accidat, ex secūda in aliā cōfluat necesse est, & subinde ex illa rursus in aliā, idq; tātis per duret, donec in talē aliquā decūbat, quæ amplius quod in se redūdat in aliā propulsare nequit. Eiusmodi autē est quæ excretricē facultatē cæteris sibiq; vicinis omnib⁹ imbecilliorē habet. Neque enim

g

enim

enim id quod molestat in alias, quæ propter robur quod habent nihil assumunt, propellere potest. Nã, vt in libris de Naturalibus facultatib⁹ demõstratũ est, quæuis corporis pars nõ solũ quod superuacuũ est, & in ea redundat in vicinã protrudit, verum etiã ab alia superuacua assumit: quũ scilicet ea imbecillior fuerit: sepe etiã accidit, vt quã ab altera mittitur eidẽ remittat, & vicissim à se repellat, haud quod mittitur assumens. Et in eo quidem certamine penes validiorẽ particulã victoria erit. Verba autem Galeni è lib. 3. iam citati Cõmentarij ita se habent: Sicuti inter se particulae altera ab altera nutrimentũ trahunt, ita altera in alterã quod superuacuũ est à se deponit. Et sicut trahentiũ ea vicit quæ valẽtior erat, sic & à se deponentiũ. Estq; hæc vocatarũ fluxionũ causa. Habet enim particula quæq; natium quoddã robur, quo quod superuacuũ est persequitur. Vbi igit^r earũ aliqua affectus alicuius occasione imbecillior est reddita, ex omnib⁹ in illã cõfluere quæ superuacua sunt, est necesse. Ea nãq; quæcũq; pars valẽtissima est, in vicinas omnes reponit. Earũ rursus singulae in alias quæ ipsis sunt imbecilliores, dein rursus illarũ singulae in alias, idq; eatenus lōgissimẽ procedit, quoad ex omnibus fugatũ superuacuũ in

vnā quampiam maximē imbecillarū pro-
 cūbat. Hinc nāq; in aliā trāsfluere nequit,
 vtpote nec valētiorū aliqua id recipiēte,
 nec malē affecta & laborāte ipsa à se re-
 pellere valente. Hæc Galenus. Quæ quidē
 quū non parū lucis ijs quæ hoc loco dicū-
 tur afferunt, præterire nō voluimus. Cæ-
 terūm ex iā dictis omnibus perspicuū fit
 partes cæteris omnib⁹ imbecilliores mor-
 bis ex superuacuis atq; excrementis ortis
 primas corripī, q̄ nimirū illa in se recipe-
 re ob causam paulò antè expositā cogā-
 tur. Hac itaq; ratione affectus è fluxione
 nati fiunt, vniuerso nimirum corpore im-
 becillo existēte, & principibus illius par-
 tibus, etiamsi exiguus in ijs est sanguis,
 grauari solitis. Quū enim imbecillæ sint
 principes quoq; partes in ea mali habitus
 corporis specie, nihil mirum si à modico
 etiam sanguine grauentur. Quare illū ad
 carnosas iuxta cutem partes, magisq; ad
 glandulas, quòd scilicet excipiendis su-
 peruacuis idoneæ sint: idq; duplici ratio-
 ne, propter nimirum substantiæ laxitatē,
 & quòd inter omnes alias corporis partes
 naturales facultates, perinde atq; pingue-
 do, infirmissimas habeant. Priores enim
 tres, attractricem videlicet, retentricem,
 & excretricē glādulæ ac carnes imbecil-

Quæ par-
 tes mor-
 bis ab ex-
 cremēris
 natis cor-
 ripiātur.

limas habent, alteratricem autem solam
 haud ita multò reliquis partibus debilio-
 rem. Hinc lib. 13, Ther. meth. Galenus ita
 quoq; scriptũ reliquit: Sæpe à nobis mō-
 stratum est superuacanea quæ valētiori-
 bus partibus ob plenitudinem vel qualita-
 tem expelluntur ea in imbecilliores pro-
 cumbere: atq; hinc accidere vt glandulæ
 facilè fluxiones recipiant, & maximè quæ
 Glādulæ rariores natura sunt. Quippe valētius est
 fluxiones arteriarum & venarum, & neruorum, &
 facilè re- musculorũ robur: imbecillius autē & for-
 ciunt. tē nullum corporum quæ glandularũ sunt
 naturæ. Sic igitur fit, vt & propter vlcus
 quod in manus aut pedis digito fit, eius-
 modi glādulæ in inguinibus & alis tũ in-
 tumescant, tũ phlegmone occupētur, quũ
 defluētē ad vltimos artus sanguinē prio-
 res exceperint. Quinetiã in ceruice & se-
 cus aures sæpenumero glādulæ ijs quibus
 in ceruice, capite, vel aliqua vicina parte
 vlcus est natũ, intumescunt. Hęc Galenus.
 Cæterũ post glandulas ad excipiendas
 fluxiones pulmo promptissimus est, quòd
 videlicet hęc tres facultates imbecillas ha-
 beat, corpusq; eius laxum, leue, & rarũ sit,
 quemadmodũ li. 4. 6. & 7. de Vsu partium
 Galenus abundè monstrat. Post pulmonē
 ad fluxiones excipiēdas lien idoneus est,
 quod

quod corpus huius visceris rarum, & spon-
 giæ modo laxū, Galeno lib. 4. de Vsu par.
 teste, existat. Cerebrū excipiendis fluxio-
 nibus perinde atq; iam dictas partes habi-
 le est, propter caua & vētriculos quos cō-
 tinet. Verūm hoc illis est meliore condi-
 tione, quòd ita constructū est, vt promptè
 quas recipit fluxiōes excernere queat. Ma-
 gnos enim vētriculos obtinet, qui pronis
 & deorsum spectātibus meatibus, per pa-
 latū nimirum & nares, vacuantur. Ex ijs
 itaq; clarū fit quibus pulmo, lien, & cere-
 brum carnosio genere natura valentiora
 sunt illis ad glādulas & carnes fluxiones, In affe-
 vbi scilicet totus corporis habitus imbe- ctibus à
 cillus fuerit, peruenire, quòd sint partes fluxione
 omniū debiliores, & ad fluxiones excipiē procrea-
 das aptiores. Quocirca in affectibus à flu- tis præci-
 xione procreatis curationis præcipuus sco pius cu-
 pus totius corporis roboratio est, non va rationis
 cuatio. Nisi enim vniuerso corpori robur scopus ro-
 cōcilietur, nunquā fluxionū causa deerit. boratio.
 Nihilominus tamē initiū curationis à san-
 guinis missione fit. Nisi enim sanguis au-
 feratur, periculū est ab ipsis excrementis
 ad imbecilliores partes defluentibus fieri
 phlegmonem. Quòd si simul prauā quoq;
 excrementa qualitatem sortita sunt, pur-
 gatio etiam adhibenda erit, ne videlicet
 g 3 putredinis

putredinis morbos procreent. Atque ijs quidem præsijs vtendū, etiamsi nullum plenitudinis symptoma adest. Pari ratiōe in ijs quib⁹ pars aliqua corporis grauer icta est, siue aliter quomodocunque incipientem sustinet phlegmonem, vbi magnā fore metuimus, curationem à vacuatione auspicabimur, venam incidētes, aut purgatorium medicamentū propinantes, prout alterum altero præsidio magis cōuenire iudicauerimus. Atq; hæc quidē de

Tutius Hippocratis sententia dicta esse intelligatur, qui lib. 2. **Victus** acutorū morborum, Aphor. 10. & 11. in pleuritide & inflāmatione costarum nunc venæ sectione, nunc purgatione vtendum esse docet. **Tutius** sanguinis, q̄ verò semper est, vt in Cōmentarijs ibidē purgatione vti. Aphor. 11. Galenus etiā testatur, vbi etiā dolor ad hypochondria finitur, in pleuritide sanguinis missionē vsurpare, propter causas quas illic cōmemorat. Quòd autē in inter. venæ sectio internis inflāmationibus com. modior sit ipsa purgatione, hinc palām fit. Venæ nanq; sectio citra loci malè affecti impletionē, dolorem, calorē, aliam ve insignem læsionē retrahit, deriuat & vacuat. Proinde materiam infestantem minuit, naturam exonerat, vires roborat, dolores mitigat, calorēq; restinguit. **Purgatio**

gatio

gatio autem etsi vacuat, retrahit, & deriuat humorem, tamen id non semper potest. Hinc ab Hippocrate dictum est: Qui statim inter morbi initia plegmones medicamento purgante soluere conatur, ij à distenta inflàmataq; parte nihil auferunt, affectus verò, vt pote crudus, nò remittitur, ac partes sanę morbo resistētes colliquescunt: quocirca morbus imbecillum iam corpus vincēs, curationi nò obedit. Hęc ille. Preterea purgatio calefaciēdo, trahēdo, locū malè affectū irritādo ac implēdo, febrēq; augēdo mirificè nocet. Quare merito fugiēda in phlegmonibus erit. Causam autē vt Hippocrates in pleuritide ea vti voluerit, infra cap. nimirum 15. exponemus.

CAPVT IX.

RECTE igitur in ijs quę de uictu *ho. 4. op. 16.*
 Racutorū morborum proposita &
 disputata sunt, admonemur ut sanguinē
 mittamus, ubi magnus fuerit morbus &
eger florētis etatis, roburq; aderit. Per
 peramq; Menodotus in sola syndrome
 plethorica uocata uenę sectionē obseruari tradit. Cōtra enim in uniuersum sanguinis mittendi scopi plenitudinem in se

primo haud cōplectūtur, sed suspiciōnē
 eius quod adhuc fit mali. Nā si magnū fo-
 re appareat, sanguinē mittemus, etiam si
 nulla plenitudinis nota adest, etatē, re-
 gionē, & vires cōsiderātes, quæ sola etiā
 in ijs quæ de uictu acutorū disputātur di-
 cta esse cōspiciuntur. Vigētes enim eta-
 te propter pueros & senes ad distinctā
 explicacionem adsumpsit. Primi autem
 & maximē proprij sanguinis mittendi
scopi sunt, morbi magnitudo, & robur
laborantis. Et hanc primā esse syndromē
 dicere oportet, haud plethoricam, in
 qua sanguinis missio obseruata sit: quip-
 pe in illa & hæc comprehenditur, ut quæ
 morbi magnitudinem adaugeat. Non so-
 lum enim ubi iam adsit morbus magnus
sanguinis mittēdi occasio est, sed & ubi
futurum esse suspicio est. Doctrina enim
 quā Hippocrates tradidit, anteuertit, do-
 cens nos quæcūq; presentibus iā morbis
 rectè faceremus, melius esse ut hæc inci-
 pientibus ipsis, aut iam imminētibus an-
 teuert

Primi &
 maximē
 proprij
 sangni-
 nis mittē-
 di scopi.

teuertēdo faciamus. Proinde & prædi-
ctos scopos ad sanos transferre licet. Si-
quidem & ijs sanguinem mittes, ubi ma-
gno aliquo capi morbo suspicio est; æ-
tatis tamē & roboris habita ratione.
 Nā si quis ut magnum incurrat morbum
 habilis sit, etiamsi nullū adhuc in corpo-
re symptoma apparet, sanguinem tamē
mittendum censemus. Satis est enim æta-
 tem unā cum uiribus considerasse. Tria
 itaq; sunt quæ dignotionem continent,
 morbi magnitudo, aut præsens, aut im-
 minens, ætas uigens, & uirium robur.

COMMENTARIUS.

MITTENDVM esse interdū san-
 guinem nulla etiā plenitudinis nota præ-
 sente, modò præcipui mittendi sanguinis
 scopi, morbi videlicet magnitudo, ætas
 uigens, roburq; facultatis, adsint, Hippo-
 cratis testimonio cōfirmat. Depromptum
 autē hoc ipsum est ex lib. 4. de Victu acu-
 torum morborū, ubi Aphor. 16. ita scriptū
 reliquit: In acutis, inquit, morbis sanguinē
 mitte, si vehemens esse appareat morbus,
 & ægrotantes ætate floreāt, ipsisq; robur
 adsit. Quibus sanē verbis Hippocrates

sanguinem esse detrahendum hortatur in acutis morbis, nulla etiam plenitudinis nota apparente, si mittendi sanguinis tres præcipui scopi id ipsum fieri suadeant. Proinde Menodotum errasse constat, qui in sola plethorica vocata syndrome, venæ sectionem observare tradidit. De quo in explicatione iam citatæ Hippocratis sententiæ ita scribit Galenus: Quum omnia hæc rectè dicta sint, quosdam tamen non rectè usos fuisse putandum est: quo quidem

Menodo è numero Menodotus empiricus est, **tus.** qui in sola plethorica vocata syndrome, sanguinis missionem observari affirmat. Nos autem & ea haud existente sanguinem mittimus, vbi vehemens dolor repente hominem prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os è suo articulo motum sit. Nō autem semper sanguinem mittimus etiā si plethorica syndrome facta est, sed frictione, & balneis multis, & abstinentia bidui aut tridui, ad id quod naturale est reducimus. Hæc Galenus, quæ commemorare voluimus, vt lucem aliquam ijs quæ hoc loco dicuntur afferrent. Eadē planè tradit etiam lib. 4. Ther. meth. c. 6. vbi ita inter cætera de methodicis vocatis scribit: Nā vbi in plethorico, vt illi loquuntur, concursu, vacuationem

à se

à se obseruatã dicunt, manifestè fatètur ob nullius alterius eorum quæ in egro visuntur respectum se ad vacuationē accedere. Neq; hoc dico propterea quòd purgatio vacuatio sit, quàm plethoricus concursus non indicet: sed quòd etiã tamen si plethoricus cõkursus non adsit, ad ipsam tamen sanguinis missionē interdū sit cõfugiendū: quando si valens sit morbus cū virium robore, nemo est qui sanguinem non mittat, qui utiq; in artis operibus sit exercitatus. Quippe ipsos Empiricos videmus quū lapsus ab alto quis sit, aut alius plaga aliqua contusas vehemēter corporis partes habuerit, ad sanguinis missionē confugere, quanquã idem homo paulò ante sanus fuerat, prorsusq; plethorici concursus expers. Ex quo patet non hoc esse quod mittendū sanguinē indicet, sed magnitudinem morbi, ac virium robur exceptis tamen à sermone pueris. Hactenus Galenus. Cete-

~~tu quid sit plethorica syndrome aut plethoricus cõkursus, multis in locis docet Galenus, nullibi autē clarius quã in libro de Plenitudine, vbi in eum modū scriptū reliquit: Quin & tertius quidã cõkursus alius est, qui nec sit an nō sit aliqua facultas norit, nec se inquirere fatetur, verū ex nōnullis quæ euidenter apparēt, notis circa egrotatē,~~

Plethorica syndrome
me.

VACUA-

vacuationē per longū vsum sibi inuentam ait. Hic si deinceps quæ nā notæ hæ sint rogetur, Vasorū, inquit, distentio, & rubor, & vniuersi corporis grauitas, & pigritia ad motum, traducta in otio prior vita, nō sine ciborū & potuum larga ingestione, & solitarū excretionū retentio. Ex hac igitur

Syndrome (sic enim symptomatū cōgerie appellat) venæ secandæ vtilitatem obseruatam esse dicit. Hæc ille. Monendus hoc loco nobis lector erit in codice Græco Aldino esse immensum errorē, qui citatam

Græcus paulò antè sententiā ita legit: καὶ ἀκμάσει

Aldinus ἢ νόσῳ, ἢ ὁ νόσῳ: hoc est, & morbus,

codex ca aut æger in vigore fuerit. Constat enim stigmatum. hunc alibi ita præcepisse: Quū morbi inchoant, si quid mouendū videtur, moue: quum verò consistunt ac vigent, melius est quietē habere. Expungenda igitur hæc verba, ἢ νόσῳ erunt, quādoquidē initio

4. Viç. morbi, non eo vigente sit mittendus sanguis, vt alibi etiā docuit Hippocrates ita scribens: Quapropter, prius adhibito fomento, statim ab initio venā secare oportet, quū nondū fixa sunt omnia quæ infestāt, tum flatus, tum fluxiones, sic enim facilius remedijs vincuntur. Hæc quum ita se habeant, palam omnibus fit quòd sanguinis mittendi scopi plenitudinem in se primò

primò nō cōplectātur, vt Menodotus cen-
 suit, sed potius suspicionem eius mali
 quod adhuc fit. Si enim magnum fore
 morbum suspicemur, sanguinem mitte-
 mus, etiam si nulla adest plenitudinis no-
 ta, ætatem tamen, regionem, & vires inspi-
 cientes, quorum solorum etiam Hippocra-
 tes in ea disputatione quæ de Victu acuto-
 rum morborum ab ipso instituta est me-
 minit. Vigentium enim ætate mentionem
 facere voluit propter pueros & senes, quo-
 rum neuter ad sanguinis missionem habi-
 lis & idoneus est, vt ca. 13. latius docebi-
 mus. Regionis tamen & ambientis aëris
 Hippocrates non meminit. Hinc in enar-
 ratione eius sententiæ Galenus ita scri-
 ptum reliquit: Verùm vt nihil desit, adij-
 ciam & eum qui ab ambiente nos aëre de-
 sumitur scopum, quum fuerit abundè ca-
 lidus & siccus, ita vt citò ab eo corpus eua-
 poretur. Nempe tunc sanguinis missione
 abstinemus etiam si morbus magnus est,
 florensq; ætate homo. Id ergo author so-
 lum prætermisit. Hæc ille. Primi igitur &
 maximè proprii sanguinis mittendi scopi
 sunt duo, morbi nimirum magnitudo, &
 laborantis robur. Et hanc syndromen, ma-
 gnitudinis scilicet morbi, & roboris labo-
 rantis, primam dicere conuenit. Plethori-
 scopi.

ca

ca enim syndrome in illa complectitur,
 ut quæ magnitudinem morbi adauget.

Plethori Quando enim vehemētiora fuerint ple-
 ca syndro thorica sympt. tanto vehemētiorē quoq;
 me in præ esse morbū oportet. Nō solūm igitur quū
 dictis sco iam adest morbus magnus, mittēdi sangui-
 pis cōple nis occasio est, sed & vbi futurum propter
 titur. plenitudinē, aliāmve causam suspicamur.

Quippe doctrina quam Hippocrates in li.
 Aphorismorum tradit, anteuertit, eo quòd
 doceat nos quæcunque præsentibus iam
 morbis rectè faceremus, melius esse vt in-
 cipientibus ipsis, aut iam planè imminen-
 tibus anteuertentes faciamus. Ita enim in

apho. 29. secunda sectione Aphorismorum scri-
 ptum reliquit: Quum morbi incipiunt si
 quid mouendum videtur mouet. Vt hinc
 certè planum fiat prædictos duos scopos
 etiam ad sanos transferri posse, quòd sci-
 licet ijs quoq;, vbi eosdem magno aliquo
 capi morbo suspicamur, sanguinem mitta-
 mus, non obstante, quòd omnes adhuc a-
 ctiones integras, & nondum labefactatas
 habeant, modo ætas & vires permittant.
 Quocirca tria sunt in vniuersum quæ di-
 gnationem mittendi sanguinis continent,
 morbi nimirum magnitudo aut præsens,
 aut imminens, vigor ætatis & robur vi-
 rium. His enim præsentibus, etiamsi nulla
 plenitu-

Tria sunt
 in vniuer-
 sum quæ
 dignatio-
 nem mit-
 tēdi san-
 guinis cō-
 tinent.

plenitudinis apparent symptomata, sanguinem intrepidè mittemus.

Verùm negligentius fortè in ijs quæ in libro de Victus ratione acutorum proposita sunt sola particula ætatis exposita esse uidebitur. Neq; enim uigentium ætatem solum dixisse rectè se habet, sed & eam quæ hanc præcedit, & quæ illam sequitur, ut scilicet duæ tantum distinctione ipsa, nempe puerorum et senum, exemptæ sint. Sed senum ætas in uerbo uirium complecti potest: nulli enim qui in ea ætate est constitutus robur inest. Quibusdam uerò medicis ne pueris quidem robur inesse uisum est, sed malè rem intelligentibus, ut alibi à nobis est demonstratum. Sanguinem itaque mittemus ubi magnum fore morbum suspicabimur, aut præsentem iam intuebitur, aut incipientem, robur uirium considerantes, pueris tantum ex oratione exemptis. Dicemus etiam minus perfectè dignotionis quæ ab ætate fit ab eo qui proposita libri de Victus ratione scripsit mentionem factam

factam fuisse. Sufficiunt enim ad mittendum sanguinem hi soli scopi. Neq; enim ubi copia crudorum humorum tanta est coaceruata, ut sanguinis missionem prohibeat sermo redarguitur, quippe uirium robur istis non adest. Estq; ipsa hæc nota quòd illi sanguinis missionem perferre haud queant, quando unà cum colore totius corporis qui tum accidit, sanguinem redundare significante, pulsus fuerit in uehementia & magnitudine inequalis, per eius inequalitatem superantibus debilibus, & paruis.

COM M E N T A R I V S.

REPREHENDIT hoc loco Galenus quod in citata paulò antè ex lib. de Vitu acutorum morborum sententia de ætate negligentius est dictum. Neq; enim uigentis tantum ætatis eius sententię author meminisse debuit, sed & eius quę hanc præcedit, hoc est adolescentiæ, & eius quę sequitur, id est constantis seu mediæ ætatis, quippe possunt etiam hæc ferre, haud secus atq; iuuenes, sanguinis missionem: ut hæc scilicet ratione duæ tantum ætates, puerorum nimirum & senum, distinctione ipsa

ipsa exemptæ essent, vt quibus detrahere
 sanguinem haud liceret. Sed potest qui- Senectus
 dem senum ætas sub virium verbo com- sub viriū
 plecti, quòd nullus sit in ea ætate consti- robore
 tutus qui robustas vires habeat. Vtrunq; comple-
 autem concedamus senes in virium ver- ctitur.
 bo comprehendendi posse, nō possunt tamen
 pueri, quòd scilicet viribus sint validis præ Pueri nō
 diti. Vt errare necesse sit eos qui iisdem sunt viri
 nullum inesse robur affirmant. Nam vt bus imbe
 lib. 1. de Tuenda sanitate, cap. 5. Galenus cillis præ
 testatur, in functionibus quas naturales diti.
 appellamus, veluti auctione, concoctione,
 distributione, & nutritione, infantes pla-
 nè cæteris ætatibus longè præstant. In ex-
 plicatione quoq; eius sententiæ quam su-
 præ citauit, sic scriptum reliquit: At certè
 pueri quanquam vitali facultate valent, ta-
 men neque hi sanguinis sustinent missio-
 nem. Facile enim eorūdem substantia tum
 ob humiditatem, tum temperamenti cali-
 ditatem discuritur. Hæc ille. Vnde palàm
 fit & vitalem & naturalem facultates in
 pueris & infantibus esse admodum vali-
 das. Porro de ætatibus, & earundem nume-
 ro diximus copiosè in enarratione Apho.
 13. sectionis primæ. Ex ijs igitur perspi-
 cum fit sanguinè esse mittendū tum vbi
 morbū magnū fore suspicio est, aut vbi
 h iam

iã adest eiusmodi morbus, aut incipit, mo-
 dõ vires robustæ sint, pueris tantum exem-
 ptis, quibus non obstante quòd vires robu-
 stas habent, propter causas expositas san-
 guinẽ detrahere non licet. Quare author
 de victu acutorũ morbo- rum li- ber non est Hip- pocratis.
 supra citatæ sententiæ, neq; enim Hippo-
 cratis est is liber, vt in præfatione eius di-
 fertè Galenus attestatur, haud perfecte di-
 gnationis eius quæ ab ætate fit, mentio-
 nem fecit: iuuenum enim meminit, quos
 omisisse cõsultius fuisset, & pueros ab ora-
 tione exemptos esse. Aut adolescentiũ & cõ-
 stantis quoq; ætatis mentionem factã esse.
 Tres itaq; tantũ scopi ad mittendum san-
 guinẽ sufficiunt, morbi nimirum magni-
 tudo, virium robur, & ætas. Nũc obiectio
 Obie- ctio. nẽ quandam diluit de crudis humoribus.
 Possit enim quispiam aduersus hæc quæ
 dicta sunt in eũ modum colligere: Crudo-
 rum humorũ copia sanguinis quoq; mis-
 sionẽ impedit, quare ad hos quoq; medi-
 cum respicere oportet, & nõ tantũ ad tres
 Respon- scopos comprehensos. Respõdet itaq; Ga-
 sio. lenus, sermonẽ habitũ non posse propter
 crudos humores coaceruatos in corpore
 Crudis redargui, quòd sub virium scopo sint com-
 humori- prehensi. Nemo enim eorũ qui crudos hu-
 bus refe- mores coaceruauit, viribus robustis esse
 ti robu- potest. Id quòd manifestè pulsus illorum,
 vnã

vnà cū colore totius corporis qui crudum stas vires sanguinē abundare monstrat (est autē is, haud ob ut ex sequenti capite patebit, plūbeus, aut tinent. ex pallido cādidus) significat. Quippe is in vehemētia & magnitudine est inæqualis, atq; in ea inæqualitate pulsus debiles & parui superant. Quorū sanè vterq; facultatis & roboris imbecillitatē denotat. Cæterum hoc loco mirificè est deprauatus Aldinus codex Græcus: pro κωλιέσαι enim Aldinus malè legit κελύεισαι, & pro Διλοδῆ non græcus e- rectè habet Διλλῶν. Deniq; pro , ἀνώ- menda- μαλ. legendum erit ἀνόμαλ. tus. Tum enim eum sensum adferent Galeni verba quē in nostra conuersione expressimus. Cui etiam antiqui interpretis translatio suffragatur. Porro non esse in humo- rum crudorum copiam mittendum sangui- nem, Galenus copiosè admodum lib. 4. de Tuenda sanitate, capite 4. ostendit. huc itaque lectorem amandamus.

*Tribus itaq; scopis mittēdi sanguinis de-
finitis magnitudine nimirum morbi aut
presente, aut imminēte, aut incipiēte, ui-
gente ætate, et robore uirium extra pue-
rorum ætatem, ad alias prædictas mittē-
di sanguinis notas, quas nō pauci medico*

h. 2. rum

rum adiecerunt, accedamus, qui quantita-
tem quidem detractionis, non ipsam san-
guinis missionem simul indicarunt. Proin-
de è morbo, ætate, & uiribus quòd mit-
tendus sit sanguis cognoscitur: quantitas
autem uacuationis, non solum existis,
sed et alijs deprehenditur. Hæc uerò sunt
plethorica uocata syndrome, ambientis
nos aëris temperatura, in tempus & re-
gionem diuisa, & quæ in antèlacta uita
circa ciborum tum qualitatem tum quan-
titaatem acciderunt, excretiones item ac-
tiones aut factas, aut non factas.

COMMENTARIUS.

Q V V M ex ijs quæ præcesserunt in hoc
capite omnibus perspicuum sit tres esse in
uniuersum sanguinis mittēdi scopos, nem-
pe magnitudinem morbi aut præsentem,
aut imminentem, aut incipientem, vigo-

Notæ
quæ ple-
thoricã
uocatam
syndro-
men con-
stituunt

rem ætatis, & robur virium, exemptis ta-
men pueris, quibus, etsi viribus sunt robu-
stis, sanguinem, vt comprehensum est, de-
trahere non licet: nunc quòd notæ quæ ple-
thoriam uocatam syndromē constituunt
quantitatem detractionis sanguinis, non
ipsam sanguinis missionē indicent, docet.

Nam

Nam quum plethoram, adeoq; sanguinis quantitas redundantiam significant, quod multum rem de sanguinis, modò per vires liceat, sit detractione hendum, ex illis colligitur, non autem quod nis sanguinis mittendus sanguis, quòd non raro nullius in corpore existente plenitudine sanguinis nihilominus mittatur, quemadmodum copiosè antea est monstratum. Signa autem è quibus vacuationis quantitas cognoscitur, & quæ plethoricam constituunt syndromen, sunt aëris nos ambientis temperatura, quæ in tempus & regionem dividitur. Nam hæc ipsa pro temporum & regionum varietate mutatur, quòd singulis vacuationis quæ tempora, singuleq; regiones suas aëris constitutiones habeant. Item qualitas & quantitas ciborum antea ingestorum, excretionum retentæ, motusq; ceu exercitia neglecta, ut initio huius capituli fusiùs est à nobis ostensum. Quæ sanè omnia quantitatem vacuationis demonstrant.

CAP.

X.

DE differentia quidè illorum paulò post uidebimus, de utriusque autem plenitudinis notis in presentiarum contēplabimur, num mittendus omnino sanguis
*p. Lenig-
 dimm
 note*
 h 3 sic,

sit, quādo hæ in homine solita adhuc obe-
 uante negotia apparuerint, aut necessa-
 rium nō sit ubi nulla magni morbi fuerit
 suspicio. Porrò quid hac de re sentiam,
 uobis perspectum est, ut qui saepe adfue-
 ritis mihi sanguinis missionē suadenti aut
 podagricis, aut arthriticis, aut comitiali
 morbo obnoxijs, aut melācholicis, aut ijs
 qui sanguinē antea expuissent, aut in tho-
 race structurā ad id malū idoneā sortiti es-
 sent, aut uertiginosis, aut ijs qui crebrò
 corripit solēt angina, uel peripneumonia,
 uel pleuritide, uel hepatitide, uel uehemē-
 ti ophthalmia, uel, ut summam dicā, ma-
 gno quopiā morbo. Quippe in ijs omni-
 bus sanguinis missionem necessarium esse
 præsidium arbitror, confestim adhibitā,
 post habitam uirium & ætatis rationē.
 Hæc si aliquādo nō dicātur, subaudire ta-
 mē oportet. Verūm ijs qui nihil tale an-
 tea perpeffi sunt, omniumq; corporis
 partiū inculpata habent constitutionē,
 geminam me uia uacuationis proponere
 nostis.

noſtis. Per ſanguinis quidē miſſionē, ſi in
 uictus ratione fuerint intēperantes: citra
 hanc, ſi temperantes. Licet enim & fri-
 ctione multa, & balneis, & ambulatio-
 nibus, alijsq; motibus, adhuc unctiōibus
 diſcutientibus, celeriter plenitudinē ua-
 cuare, modò tibi haud uideatur nonnūquā
 craſſi ſanguinis eſſe redūdantia. Talis eſt

maximē melācholicus, ut plurimū, ſan-
guis: rarò uerò crudorū uocatorū humo-
rū. Atq; melācholica nominata redūdā
tia ſanginē mittere præſtat, aut omnino
medicamēto nigros humores purgāte uti.

Crudis autem humoribus abundantibus,
 antequam agrotare inceperint, cau-
 uacuabis. Vbi uerò iā febricitant, ut antea
 dixi, nequaquam. Cæterum eorundem no-
 tam habebis, tū plūbeū colorē, aut ex pal-
 lido albū omniaq; magis quā rubrū, &
 pulſum inæqualitatē. Si uerò ad modum
 creuerit eiufmodi plenitudo, etiā grauitas
 illis adest, & ad motus pigritia, mentisq;
 tarditas, & ſenſuū hebetudo. Cōtrā uerò

h 4 quibus

quibus ex retentis hæmorrhoidibus coaceruatus sanguis fuerit, ijs audacter sanguinem mittes, etiamsi antea magnum morbum experti non sunt. fieri enim potest ut apti sint ad eiusmodi aliquem, cæterum propter hæmorrhoidiū uacuationem nondum perpeffi. Quòd si uerò aliqua illorum partes prauam sortitæ sunt structuram, potissimum quæ in thorace sunt, omnino eis celeriter sãguinẽ mittes.

C O M M E N T A R I V S .

Num si plenitudinis notæ apparuerunt homini solita adhuc negotia obeunti, fit mittendus sanguis.

Hoc in capite Galenus quæstionem mouet, num homini solita negotia adhuc obeunti, fit mittendus sanguis, si plenitudinis notæ apparuerint, aut non mittendus nisi magni alicuius morbi futuri sit suspicio? Et respõdet quidem, ijs quibus adsunt plenitudinis notæ, & suspicio est futuri alicuius morbi magni, etiamsi adhuc obeunt solita negotia, modò vires, & ætatis ratio permittant, esse semper detrahendum sanguinem, vt nimirũ hac ratione caueamus ne morbos qui è plenitudine nasci consueuerunt, sequantur. Sic se multos liberaf se à podagra, articulorum doloribus, comitiali morbo, melãcholia, sanguinis sputo,

per

per sanguinis missionem in tempore adhi Idōea ad
bitam ait. Idoneam autem structurā tho- fangui-
racis ad sanguinis spuitionem fortiuntur nis spui-
quibus thorax angustus est. Quippe ijsleuif tionētho
fima de causa ruptionis venarum quę sunt racis stru
in instrumentis respirationi seruientibus ctura.

periculum incidūt. Et in omnibus qui præ
dictis morbis, & alijs etiam quos comme-
morat, angina nimirum, vertigine, pleuri-
tide, peripneumonia, hæpatitide, & oph-
thalmia seu lippitudine crebrò corripun-
tur, necessariū est vt sanguis cofestim mi-
tatur, viribus tamē & ætate antea cofide-
ratis.

Quòd si etiam non adijcitur ma-
nifestè, subaudiendum tamen perpetuò
erit. Cæterùm si plenitudinis signa ap-
pareant, nulla tamen morbi futuri suspi-
cio est, quòd scilicet nihil tale vnquam
antea perpessi sint, & omnium corpo-
ris partium inculpatam habeant consti-
tutionem, tunc quidem vacuandum, at-
qui non semper, vt in priori hypothefi,
per sanguinis missionem. Per sanguinis
quidem missionem, vbi in victu fuerint
intemperantes. Ita enim fit vt ex intem-
perantia magnam humorum plenitudinē
coaceruent, quæ nullo alio præsidio com-
modius quàm per venę sectionem va-
cuari potest. Quòd si verò in victus non

h s ita

ita intemperantes fuerint, leuiora remedia vsurpanda erunt, vt sunt frictio multa, balnea, ambulationes, alijq; motus, & vnctiones discutientes. Hęc enim celeriter plenitudinem exhauriunt, quemadmodum Galenus lib. 4. Ther. metho. cap. 6. in

hunc scribens modum testatur: Nam, inquit, & alia ratione si quis etiam num sanus, nec adhuc quicquam læsus in Plethorico concursu sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse: imò alij satis facit inedia, alij cibi parcitas, alij soluta aluus, vel purgatio, vel frequētius balneū, alij sola exercitatio, vel multa frictio abundè fuit. Hęc ille. Prædictis itaq; præsidijs plenitudinē pulchrè exhauriemus, modò hæc ipsa ex crasso sanguine non sit

Sanguis bi orta. Quum autem sanguis bifariam crassam crassus dicatur, nimirum aut propterea quòd sus dici- melancholicus sit, aut quia crudus: siquid- tur. dem melancholicus fuerit, quod vt plurimum accidit, præstat mittere sanguinem.

Quod etiam docet faciendum esse libro 3. de malè affect. locis cap. 6. ita scribēs: Vbi vniuersum corpus sanguinem melancholicum continet, curationem à venæ sectione incipere oportet. Vbi verò cerebrum duntaxat, infirmus, quod ad hunc affectum attinet, sanguinis detractione nõ indiget.

Hęc

Hæc ille. Atque hinc est quòd hîc dicat, aut omnino medicamento nigros humores purgante indiget. Sin crudi humores abundauerint, antequam homo ægrotare cœperit, cautè vacuandum erit. Pro quo quidem loco plenius intelligendo, sciendum crudum humorem, vt testis est libro 4. de Sanitate tuenda. cap. 4. & libro 1. de aliment. facul. cap. de tritico Galenus, frigidum & crassum esse, atq; eũ quiseitra sanguinè consistit, ac odoris grauitate & lentore caret. Differtq; à pituita, vt quæ frigida quidem est, non tamèn crassa, vtpote multa humiditate referta. Crudis itaq; humoribus abundantibus antequam ægrotate cœperint cautè ac sollicitè vacuandum erit. Nam cõsiderandum tum erit num crudi humores copiosi sint & bonus sanguis exiguus, aut contrà humores crudi exigui, bonus verò sanguis copiosus. Denique an crudi humores sint duntaxat in venis primis, aut habitu totius corporis, quẽadmodum disertè & copiosè Galenus libro 4. de Tuenda Sanit. capite 4. & sequētibus mōstrat. Porrò vbi iam homines febricitare cœperint, nequaquam vacuandum erit, vt suprà, capite nimirum sexto, dictũ est. Vt autem medico perspectum planè sit quãdo crudi humores in corpore abundant, Redūdãtis in cor
eius rei

Crudas
humor.

Redūdã-
tis in cor

eius rei

pore hu- eius rei signa certissima recenset, calorem
 moris si- nimirum corporis plumbeum, aut ex pal-
 gna. lido album: omnia enim potius alia quam
 rubeum colorem in hoc corpore conspi-
 cies', & pulsum inæqualitatem, vt loco
 iam citato est commemoratum. Et si ad-
 modum plenitudo crudorum humorum
 creuerit, grauitas quoque prædictis notis
 accedit, ad motum pigritia, mentis tardi-
 tas, & sensuū hebetudo. Hæc enim omnia
 symptomata cruditatem magnam sequi
 necesse est. Cæterum si ex retentis hæmor-
 rhoidibus sanguis coaceruatus est, tūc ite-
 rum, idque audacter, sanguinem mittere
 oportet, etiam si antea in magnū morbum
 non inciderunt. Nam fieri potuit vt ad
 eiusmodi aliquem sint apti, tamē propter
 hæmorrhoidum vacuationem hūc nōdum
 sint perpepsi. Quippe hæmorrhoidum
 profluxus à varijs & multis morbis ho-
 mines tuetur. quemadmodū testatur Hip-
 pocrates, qui lib. 6. Epid. par. 3. Aph. 9.
 in hunc modum scribit: Habentes, inquit,
 hæmorrhoidas neque laterū dolore, neque
 pulmonis inflammatione, neque depascēti
 ulcere, neque furunculis, neque termin-
 this, pariter neque lepra, neque alphis cor-
 ripiuntur. Hæc ille. Quòd si aliquæ illorū
 quibus hæmorrhoides retentæ sunt par-
 tes pra-

Hæmor-
 rhoidum
 profluuij
 commo-
 ditas.

tes pra

tes prauam stricturam sortitæ sunt, potissimum hæ quæ sunt in thorace, omnino celeriter ijs sanguis mittendus erit, anquam scilicet sanguis aceruatus in aliquam illorum partiū irruat, illicq; morbum pariat grauem & periculosum. Vniuersæ enim corporis partes, vt antea est demonstratum, sua superuacua ad partes imbecilliores deponunt.

CAPVT XI.

IDEM me sentire nostis etiam de mulieribus quibus menstrua est suppressa purgatio. Neque enim in ijs prorogare uacationem oportet, quanquam uenam incidere non est necesse. Nam malleorum sacrificationes ad uacuandum superuacuum sufficere possunt, quæ & aliud habent commodum, nempe quòd mensium motum concitant, quemadmodum etiam in malleolis & poplitibus sectæ uenæ.

Quippe plenitudines à retentis mēstruis natas, ex cruribus omnino uacuabis, siue uenā incidere, siue scarificare oporteat. Sanguinis enim ex gibbere missio, purgationes muliebres reuellere consuevit. Cæ-

rerum

terum quæ inter mulieres candidiores sunt, hæ sanguinem magis tenuẽ coaceruare solẽt: quapropter malleolorum scarificationib. maximè iuuantur. At quæ nigriores sunt se cta uena curato: crassiorẽ enim & magis melancholicum sanguinẽ congregãt. Idq; magis etiã si magnas habuerint uenas. Hoc autem gracilioribus et nigrioribus accidit. Obesis uerò & candidis, exiguæ sunt uenæ. In ijs quidem malleos scarificare præstat, quàm uenam incidere. Nam uenas in cruribus hæ exiguas habent. Proinde si etiam probè incidatur, mediocris tamẽ nõ pfluit sanguis.

COMMENTARIUS.

QUVM supra Galenus exposuisset quid medico faciendũ sit si ex retentis hæmorrhoidibus sanguis est coaceruatus, nempe pressis aucter sanguinem esse mittendum: nũc mēsis quomodo in suppressis mēsis fit vacua fit vacuã dũ docet. Nõ esse autẽ in mulieribus quibus menstrua purgatio retenta est prorogandam vacationem, inquit, non tamen necesse esse venã semper incidere. Quippe vacuatio ea quæ fit per malleolorum scarifica

rificationem interdum sufficit ad id quod
 superuacuum est educendum, neque opus
 est ex vena mittere sanguinē. Id verò acci-
 dit vbi superuacua exigua fuerint. Cæte- **Malleoli**
 rum malleoli, Græci: σφυρά vocant. sicuti
 extremæ & imæ ab utroq; latere tibiz
 fibulæq; processuum partes, gibbæ quidē
 & omninò exteriori parte carne vacantes,
 intrinsecus verò cauæ. Hos multi interpre-
 tum Galeni, veluti Coruarius, & alij qui- **Galenī**
 dā falso talos nomināt, qui Græcis propria **interpre-**
 voce ἀσράγαλοι dicuntur. Sic passim mul- **tum eria-**
 tis anatomes, quæ ab omnibus propemo- **tum.**
 dū cōtemnitur, ignoratio imponit, varijsq;
 erroribus inuoluit. Mirum verò est tan-
 tum, si Dijs placet, leonem in tantilla re tā
 turpiter labi posse. Porrò scarificatio mal-
 leolorum non tantum quæ redundāt edu-
 cit sed & mensium motū concitan, Adeoq;
 non secus atque venæ quæ in malleolis & **Poples.**
 poplitibus secantur, mēstrua ciunt. Poples **Plenitu-**
 autem posterior genu pars est. Eius autem **dines à**
 vena propter chirurgorū imperitiam ho- **suppres-**
 die incidi desit. Quocirca generale hoc **sis mēsi-**
 præceptū sit oēs plenitudines à suppressis **bus ortæ**
 mētribus ortas à cruribus esse vacuandas, si- **à cruri-**
 ue vena sit incidēda, siue malleoli scarificā **bus vacu-**
 di. Quippe sanguis ex gibbero missus, purandæ.
 gationes mēstruas sursum reuellit, vt etiā **Gibbe-**
 lib. 2. rus.

lib. 2. ad Glauconem, cap. 7. & lib. 5. Ther. metho. cap. 3. Galenus copiosius ostendit. Est autē gibberus processus posterior, & inferior vlnę: quē Athenienses ὠλέκρον alij verò Gręci, Hippocrates præsertim & Galenus ἀγκῶνα nominant. interpretes Galeni nō sine multa cōfusione legētiū, cubitum, cōuertunt. Quum itaq; menses retinentur vel crura sunt scarificanda, vel

Mulieri- ex iisdem sanguis mittendus. **Mulieri-**
bus cādi- bus autem candidis crura sunt scarifican-
dis crura da, propterea quōd sanguinem tenuem
scarificā- coaceruare solent, qui facilē per scarifi-
da. cationes reduci potest. Quocirca illis ma-
 ximē iuuantur. Contrā nigrioribus, quia
 crassiorem magisq; melancholicum san-
 guinem acervant, qui per scarificationes
 educi haud potest, vena potius incidenda,

Quæ mu eaq; in cruribus erit. Hoc autem eo magis
lieres ma faciendum erit, quo maiores venas habue-
iores ve- rint. Habent autem maiores cęteris venas
nas habe quæ sunt graciliores & nigriores. Contrā
ant. quæ obesæ & candidę, exiguas. Hinc est
 quod lib. 2. de Temper. cap. 5. Galenus ita
 scriptum reliquerit: Quibuscunq; ait, latio-
 res venę sunt, hę calidiores natura sunt. Qui-
 bus angustiores, contrā magis frigidi. Ca-
 loris nanq; opus est has dilatare, & exten-
 dere. Ita rationabiliter in idē ferē recidit
 venar

venarum angustia cum habitu pingui, & crassiore, habitus gracilis cū venarū amplitudine. Hęc ille. Obesas autem hoc loco diximus quæ Galenus ευσάρκως. Quippe ευσάρκω vox apud Galenum & Hippo- Obse-
 cratem duo significat, nempe obesum, quæ & interdum etiam mediocri corporis ha- ευσάρκως.
 bitu præditum, quemadmodū multis exē-
 plis id ipsum monstrauius in nostris in
 Hippocratis Aphorismos cōmentarijs, in
 explicatione nimirū Aphorismi septimi,
 sectionis quartæ. Obesis igitur præstat
 malleolos scarificare, quàm venas incide-
 re, quòd scilicet has ipsas in cruribus val-
 de exiguas habeant. Proinde si rectè etiā
 à medico incidantur, tamen sanguis ne
 quidem mediocriter, propter earundem
 angustiam, profluet.

Ceterum haud oportet nos contēne-
 re sanguinis missionem ac si esset auxiliū
 minimè reuulsorium, quū me sæpenume-
 rò conspexeritis in sanguinis è naribus
 eruptione uehementi eo remedio usum
 esse, & repentè effluxū sedasse. Cōuenit
 autem, uti uidistis, non expectare donec
 ad extremū imbecillitatis, uires perue-
 niant,

fluxus
sanguis
e naribus
 niant, sed ubi quod moderatū est iam uacua-
 tuum esse uidetur, prorūpentisq; san-
 gunis impetus ualidus permanet, secare
 in gibbero ~~venam~~ conuenit, dextra quidē
 nare sanguinē profundente è dextra ma-
 nu, altera autē, è sinistra. Simul uerò cum
 hæc agis, artubus inijcito uincula ex fa-
 scijs, aut lanis: & hypochondrio quod è
 directo supponitur cucurbitam affigito.
 Hæc enim & nos quū faceremus, ut no-
 stis, semper erumpentē ex naribus san-
 guinem compeſcuimus, quum antea ex-
 periremur medicamēta quæ scribūt nari-
 bus esse inserenda, & fronti illinenda o-
 mnia infirma esse. Proinde ad ea quæ su-
 præ de sanguinis miſſione dicta sunt, &
 hoc quoq; rationem Menodoti cōuincit,
 putantis plethoricam nominatā syndro-
 mē remedij nos admonere. Nam affectus
 qui nunc expositus est, plethoricæ syn-
 dromæ planè contrarius est. Vsurpamus
 autē in eo uenæ sectionem, nō ut uacua-
 torium, sed ut reuulsorium præsidium.

G O M M E N

1310

COMMENTARIUS.

VENAE sectionem esse reuulsorium Venæ se-
 remedium hoc in loco Galenus ostendit, ctio re-
 adeoq; hortatur ne sanguinis missionem uulsoriū
 tanquā præfidiū quod in contrariū reuel- remediū.
 lere non possit contēnamus. Reuulsorum
 autem esse remediū venę sectionem, san-
 guinis è naribus eruptio manifestissimè
 cōuincit, vt quā sæpe numero repētè seda Quando
 uerit. Quod certè efficere nunquā potuis in proflu
 set, si nō in contrarium sanguinis impetū uio san-
 auertisset. Cæterum hīc animaduertendū guinis na
 erit non quouis tempore ijs quorum è riū vena
 naribus sanguis erumpit venam esse se- sit secan-
 candam, neque enim tum quum iam ad da.
 extremū imbecillitatis vires illorum per-
 uenerint, sed tum potius vbi id quod iam
 vacuatum est non multū, & moderatum
 est, & vbi impetus prorumpentis sangui-
 nis adhuc validus & in gibbero venā in-
 cidere oportet. Neq; etiam quavis ex par-
 te corporis sanguis est detrahendus: verū
 si ex dextra nare sanguis effluit, è dextra
 manu: sin ex sinistra, ex altera sanguis mit-
 tendus. Quæ singula clarius lib. 5. Ther.
 meth. cap. 3. Gale. docuit, in eum scribens
 modum: Quum è naribus sanguis erum-
 pit, si æger, adhuc resolutus non est,
 vena etiam in gibbero incidenda est qui
 i 2 profusioni

profusioni è directo respondet. Vbi paululum detraxeris, mox vnā horā intermit-
 tens, rursus detrahes, pòst iterū atq; iterū
 pro laborātis viribus. Hęc ille. Porro quū
 hoc agis, simul etiā artubus, hoc est, mani-
 bus & pedibus iniicito vincula, ex fascijs,
Artuum aut lanis. Nā, vt loco iam citato Galenus
vincula ait vincula valentius adducta, ijs quæ ad
 reuellūt. contrariū reuellunt remedijs adnumerā-
 tur. Porro vbi nos conuertimus fascijs,
Gaudani Græcè enim est *ταϊνίωμ*, hic alius interpres
 erratum. ineptè admodū cannabe reddidit. Deniq;
 hypocondrio quod è directo supponitur
 cucurbitulas etiā affigere oportet. Quod
 clarius Galenus loco iā sæpius citato ijs
 verbis significauit: Eandē, inquit, ob cau-
 sam quū è naribus sanguis erumpit, eum
 retinēt maxime in hypochondrijs defixæ
 cucurbitæ. Infigēdæ autē sunt, si ex dextra
 nare profluit sanguis, super iocinore: si ex
 sinistra, super liene: si ab vtraq; nare, super
 vtroq; sunt imponendæ viscere. Hęc qui-
 dē præsidia Galenus ad sanguinē erūpen-
 tem è naribus compescendum esse effica-
 cia experientia cognouit., quum interim
 ea quæ naribus inferuntur, & fronti illi-
 nuntur omnia infirma essent, nec sangui-
Menodo nis erumpentis impetū cohibere possent.
ti ratio Et ex hoc etiam loco ratio Menodoti,
 putantis

putantis plethoricam syndromē nos san- cōinca-
guinis misionis admonere, conuincitur. tur.
Nam affectus de quo iam diximus, nēpe
profluuiū sanguinis ē naribus plethoricæ
syndromę planē cōtrarius est. Quippe hęc
ipsa ex retentis excrementis & superuacuis
generatur. In sanguinis autē, eruptione il-
la potius, & vtilia quoq;, vbi inualuerit, va-
cuatur. Quapropter si nūquā nisi pletho-
rica præsente sanguis mittendus esset, vt
Menodotus cēsuit, certē hoc affectu venę
sectioni locus haud esset, quū tamen plu-
rimū illi conferre & ratio & experien-
tia testantur. Vt hinc labefactari Meno- Venę se-
doti rationem omnibus sit perspicuū. Cę ctiōe in
terū in profluuiō sanguinis venę se- proflu-
ctionem vsurpamus, atqui non vt vacua- uio san-
torium: neq;, enim vacuationem hoc ma- guinis vt
lum indicat: sed vt reuulsoriū præsidium. reuulso-
Quocirca quum reuellere & in contra- rio præ-
rium agere queat venę sectio, non est te- fidio vtū
mere, vt nonnulli factitarūt, cōtemnenda. tur.

CAPVT XII.

Nihil equē medicam artem in suis Quātitas
actionibus cōiectricem efficit, atq; cuiusque
cuiusq; remedij quātitas. Quippe quum præsidiij
frequentē exquisitē sciamus tempus in- artē cōie-
cit. cōiectricē fa-
stare

stare exhibendi aut cibi, aut potus, eiusq;
 aut calidi, aut frigidi: tamen quantū dan-
 dum sit, certò haud nouimus. Idē in pur-
 gantibus etiam medicamentis usuuenit.
 Nam quòd egrotāti præbendum sit me-
 dicamentum quod aut bilem flauam, aut
 atram, aut pituitam, aut serosa excremē-
 ta uacuet, exquisitò nouimus, ceterum
 quantum dari oporteat ignoramus.

COMMENTARIUS.

DOCE T hoc loco Galenus quid artē
 medicā, maximè coniectricem faciat, nē-
 pe cuiusq; remedij quantitas. Nam etsi cō-
 pertum habemus tēpus exhibēdi cibi aut
 potus, eiusq; calidi aut frigidi instare, ta-
 men quantū dandū sit, certò scire non pos-
 sumus. Sic sæpe accidit vt exquisitè nosca-
 mus dandū esse medicamentū purgās aut
 bilem flauā, aut atrā, aut pituitā, aut sero-
 sos humores, tamē quantū eius dari oport-
 eat, nescimus. Hinc est quòd lib. 3. Ther-
 meth. c. 3. ita scriptū reliquerit Galenus:
 Nulla est, inquit, in arte medica nec res,
 nec medela quæ specie dicibilis nō sit: sed
 quòd nec dici, nec scribi, nec omnino per-
 cipi potest, id quātitas in vnoquoq; parti-
 culari

culari est. Et lib. 1. ad Glauco. ca. 8. ait: Singulorum quantitas nec scribi, nec verbis **Quantit-**
 villo modo explicari potest. Proinde autē **tas nec di-**
 medicam coniectricem facit in primis **ci, nec**
 cuiusq; remedij quantitas, deinde etiam scribi po-
 actiones medentium & operæ. Hæ siqui- **test.**
 dem incertum euentum habent. Quapro-
 pter quum cuiusq; remedij quantitas ex-
 quisitè sciri nō queat, neq; etiam finis me **Medicina**
 dicæ artis semper attingatur, ideò ipsa cō **cur ars cō-**
 iectrix appellatur. Minimè autem pro- **iectrix.**
 pter ipsius præcepta, quæ certè sunt perpe-
 tua, firma & stabilia, vt copiosius Galenus
 in libro de optima secta, ad Thrasibu-
 lum, ostendit.

Verum quòd ita datum est correctio-
 nē subinde nullā admittit. Nam quod se-
 mel in uentrem ingestū est medicatū, quo
 minus totū deuoratū sit fieri non potest:
 neq; licet ubi plus iusto iā purgatur ho-
 mo partē eius quod oblatum est auferre.
 At in sanguinis missione maximum id bo-
 nū est, uacuationē ubi uoles posse sistere,
 ac rursus quo utiq; placuerit tempore,
 iterū ut fluat permittere, quoad rectè ti-
 bi habere uideatur. Quocirca præstat, si

*medica-
mentis*

nihil urgeat, prima detractioe par-
 cius facta, iterū auferre, imò si uolueris
 etiā tertio. In quibus igitur multa uacua-
 tione est opus, uires autem sunt imbecil-
 liores, in ijs uacuationē recondere cōue-
 nit, quemadmodum nimirū & me in ijs
 qui crudorū humorū copia laborabant
 facere conspexistis. Nam pauco sanguine
 uacuato, protinus mulsam probe coctam
 cum extenuantiū medicamentorum quo-
 piam, aut hyssopo, aut origano, & non-
 nunquam calamintha, aut pulegio exhi-
 beo: aut cū mulsā oxymeli, aut oxyglycy.
 Deinceps rursus sanguinem aufero, in-
 terdū quā eodē die, interdū uerò postero,
 in quo rursus similiter prædictorū me-
 dicamentorū quodpiā exhibēs, iterū san-
 guinē detraho, ac tertio die similiter bis.

COMMENTARIUS.

Venæ se-
 ctio pur-
 gationi
 præfert.

VENÆ sectionem purgationi, alijsq;
 præsidijs hoc loco Galenus præfert, quòd
 scilicet purgatoria medicamenta, aliaq;
 remedia data nullā correctionem admit-
 tāt. Quod enim semel est in ventrē inge-
 stum

stum medicamentū, quo minus totum sic
 haustum fieri non potest. Neque vbi plus
 iusto ab assumpto medicamēto purgatur
 homo, partē eius quod datum est auferre
 licet, adeoq; periculū quod ab eius copio-
 siore sumptione imminet euitare haud
 possumus, quod nimirū de eo auferre ni-
 hil nobis liceat. Sanguinis autē missio
 eo incommodo prorsus caret, licet enim
 hāc pro arbitrio nostro sistere, & rursus
 vbi ita ægrotāti conducere nobis visum
 fuerit, vt sanguis effluat permittere. Atq;
 hinc est quòd in libro etiam de sanguinis
 missione aduersus Erasistratū inscripto in
 eum modū pronuntiet: Medicus, inquit,
 solius vacationis quæ per sanguinis sic
 missionē liberā habet sistendi potestacē
 quādocunq; illi placuerit, aliorū autē nul-
 lius. Et eo in loco reliquorū quoq; reme-
 diorū, purgatoriorum præsertim, pericula
 commemorat. Vt certè inter omnia alia
 præsidia sanguinis missio minus periculo-
 rum, si modo rectè vlla vtamur, habeat.
 Deinceps quādo vacationem partiri ex-
 pediat, hoc in cap. ostendit: Tum scilicet **Quando**
 vbi multa vacatione est opus, vires au- **vacuatio**
 tem ægrotantis sunt imbecilliores quàm nē parti-
 vt confertam sanguinis detractionē fer- **ri oport-**
 re queant. **Quare in ijs vacationem teat.**

ταμείεσσι - μετέσθαι, hoc est, recondere, aut in futu-
 ras. rum reponere oportet: neq; enim satis hu-
 ius verbi proprietates Latinis verbis expri-
 mi potest. Hoc est, non semel vniuersum
 vacuare conuenit, sed aliquid recondendū
 ac relinquendū in corpore, quod in futurū
 & deinceps vacuetur. In ijs igitur in qui-
 bus crudorū humorum copia est, quādo-
 quidem vires parū robustas habeant, vt
 suprā capite sexto est cōmemoratum, san-
 guis vitiosus non vna vice vniuersus va-
 cuādus erit, sed primū exiguo admodū de-
 tracto, deinceps multum in qua hyssopū,
 origanum, calaminta, pulegiū, & alia me-
 dicamēta qb' exrenuādi crassos humores
 facultas inest decocta sunt, dare oportet.
 Aut cū mulsa oxymeli exhibendū, quorū
 vtrūq; in crassis & glutinosis attenuandis
 miram efficaciam obtinet, quemadmodū
 Galenus lib. 4. de Tuenda sanitate, cap. 4.
 & sequentibus aliquot, vbi ex professo de
 crudis humoribus agit, copiosius docet.
 Neque alienum ab instituto hoc erit, si
 quis cum mulsa oxyglycy exhibeat. Est
 οξυγλυκύ. autem οξυγλυκύ Græcis vox composita,
 nihilq; nisi acetum dulce aut mustum
 significans, perinde atque οξύμελι, ace-
 tum multum. Componitur autē oxygly-
 cy ex musco & aceto, adiecta etiā inter-
 dum

dum aqua potabili cocta, veluti est apud Constantinū lib. 8. de Re rustica. ca. 35. Nisi quis oxyglycy esse mixtionem quādam ex aceto & vino passo, quod Græcis γλυκύ dicitur, contendat, quod tamen parum retulerit. Siue enim ex musto & aceto, siue ex passo & aceto mixturā intelligas oxyglycy, acetū dulce erit. Quippe etiam passum vinū est dulce, quod ex passis solūm vis, & diutius in vite adustis fit. Ceterū post extenuantiū medicamentorum vsum iterū sanguis auferendus erit, interdum eodem, interdū postero die. In quo tamē ante sanguinis detractionē rursus aliquid incidētiū & extenuātiū medicamētōrū, de quibus plura Galenus in li. de Extenuante vīctū tradit, præbendum. Quod etiam die tertio, in quo similiter sanguis detraheretur faciendum erit.

Porrò ubi feruentis sanguinis copia, acutissimam accēdens febrem, inerit, confertim uacuare expedit, eamq; usq; ad animi deliquium educere tentandum, uirium inspecto robore. Proinde noui quibusdam sex detractas esse cotylas confestim, nempe secundo uel tertio, uel quarto die: nōnunquā primo quoq; die, quum febris

cotyle. 6.

S. 7. 163

155.

febris noctis initio cœpisset, aut medio,
 ac quæ pridie comederant rectè fuissent
 cōcocta. Quibusdam autem pridie in-
 equalitatem, aut sudorē, aut capitis do-
 lorē, aut alterius cuiuspiā partis se sen-
 tire querentibus, ac propterea parcè ui-
 etitantibus, febricitare autē præcedente
 nocte incipientibus, primò die desinente
 sanguinē me detraxisse memini. In qui-
 bus enim tibi feruentis sanguinis copia
 apparet, quàm ocysimè ipsum uacuare
 conator, priusquā in principem aliquam
 partē cū impetu decumbat. Quocirca
 nec per noctē nonnunquā incidere uenā
 cōtēris. Quippe ridiculū est quod quidā
 faciunt à secunda diei hora ad quintam
 aut sextā solummodo sanguinem mittē-
 tes, alio autem nullo tempore: quos nisi
 clysteribus, cibi oblatione, alijsq; reme-
 dijs quocunq; tēpore noctis uti conspe-
 xissem, grauitè utiq; in eos inueherer.
 Quū uerò omnia agunt nō præfinito ho-
 rarū numero uno, & in omnibus morbis
 communi,

communi, sed ut malū utiq; iubet, in sola missione sanguinis prædictum modò tempus semper obseruant, maximè tolerabile est illorum erratum. Sic itaq; affectis egrotis, ut diximus, ad animi usq; defectionem sanguinem detrahere conuenit. Non enim quosdam illorum ex animi deliquio necessariò esse refrigeratos, ac toto corpore succedentibus madoribus aluo soluta, celeriter morbo liberatos.

COMMENTARIUS.

IN acutissimis febribus sanguinẽ usq; In acutis ad animi defectionẽ esse mittendũ hoc lo- simis fe- co Galenus hortatur. Quod etiã facit se- bribus ctione 1. Aphor. commentario 23. vbi ita sanguis scriptũ reliquit: Ea igitur quæ fit animi ad ani- defectio vacationis ratione nunc ab Hip. mi usque pocrate dicta est, quòd fit mensura vacua defectio tionis & in maximis inflãmationibus, & in nem mis adurentibus febribus, & vehementissi- tendus. mis doloribus. Hæc ille. In præsentia itaque ait: Porrò vbi feruentis sanguinis copia acutissimã febrem accedit, confertim, hoc est vniuersim, non sensim & paulatim, vacuare, atq; hãc sanguinis copiã usque ad animi defectionẽ educere cõuenit. Et ani-

Et animaduertendum hoc loco Galenum loqui de ea vacuatione quæ animi defectionem affert & includit, ac minimè de ea quæ hanc ipsam excludit, quod nonnulli putant. Id quod alius Galeni locus qui est in lib. 9. Ther. metho. cap. 4. manifestissimè euincit. Ibidem enim sic scribit: Aufero itaq; ab homine eousq; de industria sanguinem quoad animo linqueretur, ὡς λειπωθυμίαρ ἐπιγενέσθαι, vt animi deliquium succederet. Item paulò post inquit: Noui ex ijs quosdam necessario ἰδι τῆ λειπωθυμία, ex animi deliquio refrigeratos. Quæ itidem verba disertè docent eos animi defectionem incidisse, ita vt minimè dicere liceat hanc fuisse exclusam. Verùm

Quando vbi eousque vacuare voluerimus, virium ad animi robur diligenter inspiciendum erit. Hinc defectio loco paulò antè citato Galenus hanc nem mit ipsam vacuationem quæ ad animi delitendus quiū fit maximū planè, vbi valentes vires sanguis. sunt, cōtinentis febris esse remediū scribit. Quocirca in viriū imbecillitate huic vacuationi locus reliquus non est. Quod dixit, Galen. exemplo, confirmat, se nouis

Cotyla se quosdam, inquiēs, quibus confestim sex duplex. detractæ sint cotylæ. Veteribus autem duplex fuit cotyla, quod alibi quoque mon- . t Atca. Italice. strauimus, attica & italica. Attica vncia: mensu-

mensurales nouem, ponderales autem septem cum dimidia capiebat. Italica autem non fuit nisi libra mensuralis, hoc est vnciae mensurales duodecim, quod in nostris annotationibus in quartū Gale. de Sanit. tuen. librum conscriptis exemplis aliquot ostendimus. Siue igitur atticam, siue italicam intelligamus in praesentiarum cotylam, certè magna fuit eius quem Galenus detraxit sanguinis copia. Quippe sex cotylæ atticæ faciunt libras quatuor & semissem. Italicæ verò, sex libras mēsurales. Ea autem copia, vt diximus, confestim fuit detracta, hoc est secundo, vel tertio, vel quarto die: nonnunquam etiam primo, quum scilicet febris initio noctis, aut media nocte cœpisset, ac quæ pridie comederant probè fuissent concocta: neque enim crudis adhuc cibis in ventriculo existenti Crudis adibus, temere sanguis detrahi debet, ne scilicet huc cibis cet. crudi adhuc cibi ac parum rectè cocti, in ventriculo rapiantur in venas, ac subinde in totum corpore habitū. Nonnullis autem qui prius die inæqualitatē, aut sudorem, aut capitis sanguis alteriusve alicuius partis dolorē causabant haud detrahendur, ac propterea parcè comedebāt, febricitate verò præcedēte nocte cœperūt, primo etiam die detractus est sanguis. Cuius quidē rei rationē Galenus hāc subiungit.

Nisi

Nisi enim feruentis sanguinis copia ocys-
simè vacuetur, metus est ne in partē ali-
quā principē cum imperu decūbat. Cæte-
rūm animaduertēdum hoc loco erit inæ-
qualitatē, cuius paulò antè meminit Gale-
nus, nihil aliud esse quàm molestæ cuius-
piā in nobis rei sensum, quò à nostra ipso-
rū natura immutatos nos esse conijcere
possumus. Quippe tūc quidpiam in corpo-
re sentimus à nobis prorsus alienū, quod
tamē quale sit, haudquaquā satis exprime-
re possumus, vt copiosè admodū Galenus
ca. 7. lib. secūdi de Symp. causis ostēdit. Por-
rò quū propter causam suprā commemo-
ratam citissimè sanguis vacuandus sit,
interdum ideo noctu etiam interdū vena incidenda
erit. Nec certè hac in parte ridiculus quo-
rundam error ne minus id ipsum faciamus
nos impediatur, qui à secunda diei hora ad
quintam aut sextā vsq; sequentibus verò
nequaquam, tantū abest vt nocte venam
incidere velint, sanguinem tantū detra-
hunt. Nam si clysteribus, ciborum oblatio-
ne, alijsq; remedijs quocūq; tempore, ijs-
dem quoq; medicis cōsistentibus, vt li-
ceat, quare nō etiam sanguinis missione?
neq; enim vlla diuersitatis ratio apparet.
Hi sanè si reliqua omnia præsidia præ-
finito vno horarum numero, & omnibus
morbis

morbis cōmuni, & non vt malum quodq;
 iuber, adhibēda esse statuerent, certē ma-
 gnā mererentur reprehensionem. Nunc
 quum in vno tantūm præsidio, nempe ve-
 næ sectione, præfinitū tēpus obseruent, to-
 lerabilior eorundē est error. Porro quod
 veteribus duplices fuerint horæ æquales,
 & inæquales, copiosè admodum in anno-
 tationibus nostris in librū quintū Galeni
 de Tuen. sanit. diximus. Hoc in loco de
 inæqualibus loquitur, quippe citra adie-
 ctionem verbi ἰσημεριῶν de horis verba
 facit. Cur autē ijs qui feruentis sanguinis
 copia laborant, sanguis vsq; ad animi de-
 fectionem sit mittendus, iam exponit Ga-
 lenus, eiūsque rei tres affert causas, qua-
 rum prima quidem est, quod post deli-
 quiū corporis habitus refrigeratur. Alter
 quod totius corporis sudores succedant.
 Tertia quod alius sua subinde sponte sol-
 uatur, adeoq; æger ijs rationibus à mor-
 bo liberetur. Harum quidem causarū me-
 minit etiam Galenus comment. 23. sectio-
 nis primæ Aphorismorum, vbi in eū scri-
 bit modum: In ardentissimis febribus, si
 vsq; ad animi defectionem sanguis mit-
 tatur, statim totius corporis habitus re-
 frigeratur, & febris extinguitur, & plu-
 rimis etiam alius citatur, & sudores ema-
 nant,

k

nant,

nant, & quidā eorū sanitati sunt restituti, alij adiuti plurimūm, vehementiam morbi absciderunt. Et lib. 9. Ther. meth. cap. 4. Aufero, inquit, ab homine eousq; de industria sanguinē, quoad animo linqueretur; maximū planē vbi valētes vires sunt, continentis febris remediū, id quod tum ratione, tum experientia didici. Primum nanq; in contrarium statū agitur corpus, celerimē ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nemo inuenire potest, neque quod ipsis ægris, neq; quod naturæ quæ animantes gubernat, iucūdius vtiliusve sit. Postmodū in eiusmodi corporibus necessariò superuenit alui deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitio. Quas res statim à toto corpore madores sudorēsve excipiunt.

Bonum itaq; est pulsuum imminutio ni attentum esse, tangentibus nobis eos sanguine etiānum fluente, quēadmodum in omnibus alijs quibus sanguis mittitur facere sum solitus, ne aliquādo nobis nil tale opinātibus pro animi deliquio mors succedat, quod tribus sanē accidisse medicis noui. Vnus eorū mulieri febriciāti uenam incidit. Aliorū uterq; uiro, sed ad tā

tā

tam duxere animi defectionem, ut refici
 amplius haud potuerint. Quocirca præ
 stat confertas has uacuationes uitare ac
 fugere, nisi magna quædã necessitas ut id
 faciamus iubeat. Quinctiã reuulsio ipsa,
 non leue existens auxilium, per sanguinis
 quoq; missionem sæpius facta, quãto ma-
 iorem in numerum particulares auxeris
 detractiones, tanto efficacior fit. Hæc
 itaq; præscisse melius est.

COMMENTARIUS.

PRÆCEPTA duo admodum uti- Pulsuum
 lia hoc in loco Galenus tradit. Quorũ pri- imminu
 mũ in omni venæ sectione potissimũ ve- tioni di-
 rò in ea quæ ad animi sit deliquiũ obser- ligenter
 uari debet, ut scilicet pulsuum imminutio attentus
 ni diligenter attenti simus, ne aliquãdo no sit medi-
 bis nihil tale suspicãtib; pro animi defe cus.
 ctiõe mors ingruat. Quocirca in omni ve
 næ sectione, potissimum verò quando ad
 defectionem vsq; animi extrahere sangui
 nem annitimur, pulsus tangere medicum
 oportet: ut hinc virtutis robur & imbecil
 litatem rectè deprehendere queat. Neq;
 enim vitalis roboris firmitudinem aut
 imbecillitatem rectius quàm ex pulsu, qui
 k 2 cordis

cordis motū denuntiat, scire licebit. Vt autem huic præcepto attentiores simus, trium medicorum errata nobis ob oculos ponit, vt horum temeritate moti, quod alterum præceptum est, caueamus confer-

Conferte tas has vacuationes, nisi magna quædam
vacuatio necessitas nos eis vti coëgerit. Tum enim,
nescauen vt in cæteris omnibus necessitati paren-
dæ, nisi dum erit. Meminit autem duorum poste-
magna riorum etiam lib. 9. Ther. cap. 4. ijs qui-
necessi- dem verbis: Duos nanq; in ipsis medicorū
tas vr- manibus perire vidi: qui postquam animo
geat. linquerentur, nunquam recuperati sunt.

Et quòd non nisi urgente necessitate sanguis confertim sit vacuandus, hinc etiam colligi potest, quòd remissio ipsa, & ad contraria loca tractio, non leue multis in morbis præsidium existens, efficacior multo sit, si particulares sanguinis detractiones maiorem in numerum auctæ fuerint. Ita enim natura toties irritata, per particu-

Sanguis lares has detractiones sanguinis quæ ad
nis mis- partem malè affectam confluunt maiori
sio sæpius cum impetu in contrarium locum reponere
iterata ef- re ac detrudere assuescit. Vt hoc nomine
ficacius necesse sit auersionem quæ per sanguinis
reuellit. missionem sæpius iteratam sit, multo esse præstantiorem, quàm eam quæ confertim fieri solet.

RURSVM uerò ab initio ad propo-
 sitam nobis speculationem reuertentes
 exponamus quæ summè esse necessa-
 ria ijs qui semper sanguinis missione ci-
 tra noxam uti uolent compertum habe-
 mus. Primum quidem omnium scire oportet
 dum prædicti huius præsidij scopis
 augentur, maiorem indicari uacuatio-
 nem. Imminutis uerò tantum de quantita-
 te uacuationis detrahendum, quantum il-
 li imminuti fuerint. Morbi igitur magni-
 tudo unà cum robore uirtutis priminuit-
 tendi sanguinis scopi fuerunt, ille quidem
 quæ facere oportet indicans, hic uerò tan-
 quam illum haud impediens, quod simul
 indicare nonnulli recentiorum medico-
 rum uocant. Interdum enim affectus ipse
 sanguinem mittendum esse iubet, uir-
 rium uerò imbecillitas prohibet. Ambo-
 bus autem ijsce scopis præsentibus, con-
 stat quidem, ut dictum est antea, nullam ple-
 nitudinem crudorum humorum tantam
 talemq; esse, ut hoc remedium impedire

k 3 queat

queat. Deinceps autem cōsiderādum erit
 quale sit hominis naturale tēperamentū.
 Nā amplas habētes uenas, mediocriterq;
 graciles, et minimē candidos, neq; tenera
 carne præditos, liber alius uacuabis: eos
 autē qui cōtra se habēt, parcius. Quippe
 sanguinem exiguū, habēt, carnēq; facile
 trāspirabilem. Hac igitur de causa neq;
 pueris sanguinē mittes usq; ad decimum=
quartū ætatis suæ annū. Post hūc uerō, si
 sanguis multus coaceruatus appareat,
 tempusq; anni uernū fuerit, regio natura
 tēperata, pueriq; natura sanguinea, san=
 guinē eo magis auferes, si uel peripneu=
 monia, uel angina, uel pleuritidis, aut al=
 terius acuti ac uehemētis morbi periculū
 immineat. Primum autē, ut plurimū, co=
tylā auferes. Quod si postea tibi uires ex=
 pēdēt ualidæ pmanere uideātur, dimidiū
 eius iterata detractiōe, adijcies. Didicisti
 uerō uehemēti pulsui cū æqualitate, tan=
 quā certo et minimē fallaci robustæ virtu=
 tis signo fidēdū esse, ex abūdātī autē etiā
 magno

magno. Proinde & septuagenarijs, præ-
dictis pulsibus præsentibus, quando iu-
bet affectus, sanguinẽ mittes. Sunt enim
 nonnulli etiam in hac ætate multi sangui-
 nis, unã cum ualidis uiribus, sicuti alij sic-
 ci, & pauci sanguinis, facileq; quacunq;
 corporis parte percussi nigrescetes. Itaq;
 non numero solum, quod quidam faciunt,
 animũ aduertes, sed & corporis habitui.
 Nam sunt qui sexagesimo ætatis suæ anno
 sanguinis missionem non ferunt, quum
septuagenarij ferãt. At qui minus ijs utiq;
 auferes, etiamsi eundem affectum quem
 florens corpus habere uideantur.

Quæ co-
 gnitu ne-
 cessaria

COMMENTARIUS.

REVERTITUR hoc loco Gale-
 nus ad institutũ, exponitq; breuiter admo-
 dum quæ cognitu necessaria sint ijs qui semp san-
 guinis missione uti uolunt. Principiò autem considerandos esse
 lunt. Præcipuos ut uolunt. Primi
 modos, an scilicet illi ipsi aucti, aut immi-
 nuti sint. Si aucti enim fuerint, maiorẽ in-
 dicant vacuationẽ. Sin contrã imminuti, sãguinis
 tantũ de quantitatis vacuatione detra-
 scopi.

k 4 hendum

hendum, hoc est tanto minus vacuandum erit, quanto prædicti scopi minores euaserint. Sunt verò primi mittendi sanguinis scopi, vt dictū est capite nono, morbi magnitudo, & virium robur. Cæterum morbi magnitudo quid faciendum sit indicat, nempe sanguinem esse mittendum, vt loco iam citato copiosè admodum est demonstratum. Virium autem robur scopum primum non impedit, sed illum potius iuuat. Viribus enim robustis, largius etiam vacuamus. Non prohibere autem nonnulli iuniorum medicorū ἀντιενδλίκνυσθαι, hoc est simul indicare vocant. Quippe ἀντι Græcis interdū pro simul vsurpatur. Sic li. i. de Tuenda sanit. c. vlt. ἀντι διήρηται idē quod simul diuisa sunt significat. Porro accidit interdum vt affectus ipse sanguinem esse mittendum iubeat, viriū verò imbecillitas, vtpote quæ sanguinis detractionem non fert, prohibeat. Si itaque vires robustæ fuerint, simul cum affectu sanguinem esse mittendum indicabunt. Ambobus itaque scopis præsentibus, hoc est morbo existente magno, & virtute valida, audacter sanguis mittendus erit. Siquidem manifestum est tum nullam esse crudorum humorum tantam talemq; plenitudinem, quæ sanguinis missionem impedire queat. Si enim

ἀντιενδλί-
κνυσθαι.

enim crudorū humorū copia subesset, virtutem esse robustā haud accideret. Nam, ut cap. 6. est comprehensum, robur virtutis à copiosa cruditate exoluitur. Deinceps ei qui citra noxam venæ sectione uti à copiosa vult, considerandum erit quale sit hominis cui detrahendus sanguis erit natura exolubile temperamentum, atque ad eam ætas ipsa, quæ hoc ipsum immutat. Naturale autem temperamentum est, quod ex quatuor elementorum commixtione, quam naturam Hippocrates & Galenus vocant, nanciscimur. Hoc quidem ideo cognoscendum erit, quòd ex eo num omnino sit mittendus sanguis necne, & an copiosè etiam aut parcè mittendus sit cognoscitur. Amplas nanque venas habentes, eo quòd Galenus lib. 2. de Tempe. cap. 5. attestante, calidiores natura sunt, caloris enim opus est dilatare & extendere, & sanguine multo abundant, largius vacuandi sunt. Mediocriter etiam graciles, quippe ut loco paulò antè citato Galenus testatur, habitus gracilis cum venarum laxitate incidit. quibus autem latæ sunt venæ, his copia sanguinis, ut ibidem ait Galenus, & citra noxam venæ sectionem tolerant. Non autè temerè adiectū est, mediocriter graciles: si enim vehementer graciles fuerint, copiosè

k s piosè

piosè vacuandi nō sunt. Habent nāque & illi sanguinem exiguum. Nulla enim alia de causa sic vehemēter graciles euaserūt, quàm quòd copia sanguinis, adeoq; alimēto destituti sunt. Quapropter qui hac ratione sunt graciles, ij non laxas, sed potius angustas venas habent. Sic eos quoque qui non sunt cādidi, sed florido potius colore, neque carne tenera præditi, largius vacuare oportet nulla alia de causa, quàm quòd sanguine abundant. Cōtrā candidos, & tenera carne præditos, eo quòd exiguum habeant sanguinem, parcius vacuare conuenit. Hac igitur de causa, quia videlicet carnem teneram, ac facilè perspirabilem ob-

Pueris vsq; ad decimumquartum annum sanguis mittendus non est. Hinc est quod lib. 9. Ther. meth. cap. vlt. sic scriptū reliquerit Galenus: Puerorum, inquit, submittedus stantia omnium facillimè discutitur ac dissipatur, propterea quòd omnium est humidissima. Nullius verò quæ frigidissima existit. Quo minus vacuātis præsidij eget quum habeat ex seipsa vnde naturaliter vacuetur. Post annum verò decimumquartum, si peripneumonię, pleuritidis, angine, aut alterius acuti morbi periculum instat, præsertim si sanguis copiosus in ijs coaceruatus sit, tempus anni verum, atque adeò

adeò temperatum fuerit, regio itidem tēperata, & pueri natura sanguinea, sanguis ijs audacter mittendus erit. Nam morbi vehementia, & ægroti natura sanguinea, sanguinis missionem requirunt, tempus anni, & regio temperata, ad sanguinis detractionem sine noxa sustinendam aptissima sunt. Principio autem, vt summum, extrahenda erit cotyla vna, hoc est mensurales vnciæ nouē, aut ponderales septem cum dimidia, si Atticam intelligas cotylam. Aut vnciæ duodecim, si Italicam accipias. Quòd si post eam sanguinis detractionem vires adhuc validæ fuerint, dimidium eius, hoc est mensurales vncias quatuor, & drachmas quatuor, aut vncias tres ponderales cum dimidia, adijcies, detractione scilicet iterata. Vt autem medicus sciat quando vires adhuc validæ sint, si magna eius rei è pulsu sumenda esse hortatur. Vehemens enim pulsus cum æqualitate, & ex abundanti magnus, minimè fallax robustarum virium signum est, quem admodum supra cap. 9. & in lib. de causis pulsuum, copiosè & luculenter ostendit Galenus. Quòd si ita in septuagenarijs iam dicta pulsuum signa appareant, modò id ipsum iubeat affectus, ijs sanguinē mittere nihil metues. Porrò vt nonnulli in ea

Cotyla
vna.

Signa va
lide virtu
tis è pul
su cogno
scenda.

etate

ætate cōstituti multi sanguinis, & viribus robusti : ita alij contrā sicci sunt, & pauci sanguinis, & in partibus corporis percussis facile nigrescentes. Sic enim legendum, quum in Græco sit μελαϊνόμενοι, non are-scentes, vt alius interpres conuertit, qui le-git μαρκαϊνόμενοι. Quam quidem lectionem

Nigredo etiam antiquus confirmat interpres, qui in percussis hoc loco conuertit facile nigrescentes. His & afflicti sanè cūm exigui sint sanguinis & frigidi, etis parti sanguis non erit mittendus. Nigredo enim bus quid quæ in percussis partibus apparet certum significet est paucitatis caloris natiui, adeoq; sanguinis, qui illius quasi materia est, vt supra cap. 5. ostendimus, signum existit. Nigreditiū anno-nem verò facultatis vitalis extinctionem rum, sed indicare Galenus etiam libr. 2. Pronost. & habi-comm. 8. testis est. Quapropter nō numeri corpo-ro solūm annorum, vt nonnulli medicorū ris attētū faciunt, sed etiā corporis habitui attentū esse oportet. Quippe sunt qui sexagesimo ter. ætatis suæ anno sanguinis missionem fer-

Seniori-re non possunt, quum tamen sint subinde bus min⁹ septuagenarij qui illam citra noxā ferant, quàm flo quòd scilicet habit⁹ corporis eorū sit eiuf rentib⁹ æ modi qui ad detractionē sanguinis est idote san-neus. Vtrūq; verò senioribus propter cor-guinis ex poris habitum interdū sanguinem mitte-trahēdū. re liceat, tamen semper illis, etsi eodem affectu

affectu laborent, minus quàm ætate florentibus est auferendum sanguinis, quòd scilicet virtus eorundem sit imbecillior, minusq; sanguinis habeant quàm florentes ætate.

CAPVT XIII.

OPTIMUM quidem erit priusquam incidatur uena hæc omnia expendere, maximè de retentis hæmorrhoidibus, & purgatione muliebri. Quando igitur incisa uena sanguis effluit, mutationi eius, præsertim ubi iam phlegmone adest, & labascenti effluxionis robori, potissimum uerò mutationi pulsuum, tãquã indicio nequaquam mædaci animum attendere oportet, confestimq; quiescere pulsu uel in magnitudine, uel in quavis inæqualitate mutato. Nã de mutatiõe in imbecillitatẽ quid attinet dicere? Quippe didicisti in huiusmodi qualitate certũ ualidarum & infirmarum uirium fieri discrimen. In quibus autem prope sectam uenam ingès quædã phlegmone est, optimum fuerit sanguinis & in colore, & in
confi

consistentia mutatioem expectare, quæ
 admodum etiam Hippocrates in libro
 de Victu acutorum de pluritide uerba fa-
 ciens significauit. Alius enim qui iuxta
 phlegmonem hæret sanguis est ab eo qui
 secundum naturam se habet, utpote plus
 calefactus. Si enim antea crudior erat, ru-
 bicundior & flauior fit. Sin eiusmodi prius
 erat, adustus in nigrum cõuertitur. Quo
 circa Hippocrates de pluriticis ita scri-
 ptum reliquit: Incidēda uerò in gibbero
 interna uena, nec cunēteris copiosè au-
 ferre, donec rubicundior flauiorq; multò
 effluat, uel pro puro & rubicūdo liuidus,
 utrunq; enim accidit. Nam signum sta-
 tuit aliquid sanguinis eius qui est prope
 phlegmonem in sectam uenā assūptum
 esse, in hoc quòd mutatio in eo appareat.
 Non tamen omni ex parte hęc expectare
 oportet, uerū accidit interdū ut ante quā
 hęc fiat cessandū sit, duabus de causis, q̄
 uidelicet imbecilla sit uirtus, aut phle-
 gmone maligna. Nonnūquam enim nihil
 conce

concedit, sed uehemēter impactus est sanguis. Si itaq; uirtus uacuatione nondum exolui uideatur, pulsus iam ipsorum attingens, ubi is cui sanguis mittitur etate uiget, mutationē expectare cōuenit. Idq; magis si ambiens temperatus fuerit.

COMMENTARIUS.

EXPEDITIS ijs quæ in mittendo sanguine diligenter sunt medico expendēda, nunc quibus signis intentū esse oporteat medicū, ut quando in detractione sanguinis sit interquiescendū, cognoscat, luculenter admodū docet. Sunt autē tria potissimū signa quibus cognoscimus quocumque tempore sanguinis effluxus sit cohibendus, mutatio nimirū sanguinis, labescens effluetionis robur, & pulsuum quod ad primum quidem signum attinet, in quibus prope venam quæ secta est ingens fuerit phlegmone, sanguinis & in colore, & in consistentia mutationem expectare oportet, quemadmodū etiam Hippocrates lib. 2. Vict. acut. morb. Aphor. 10. ubi de pleuritide uerba facit, nobis significauit. Disertè enim ibidem asserit incisa in gibbero interna uena non esse desistendū à sanguinis detractione, donec rubicundior flauiorq;

Tria signa quibus tempore sanguinis effluxus sit cohibendus cognoscimus.

uiorq; multo quàm fuerat initio effluxio-
 nis, aut pro puro & rubicūdo lucidus efflu-
 xionis, aut pro puro & rubicundo lucidus
 effluat. Quippe sanguis qui iuxta phleg-
 monem hæret alius est ab eo qui in reli-
 quis corporis partibus secundum naturam
 se habet, utpote à vehementi ac præter na-
 turam qui in phlegmone est calore plus
 calefactus. Quapropter, si antea sanguis
 qui in totū spargitur corpus, pituitosior ac
 crudior erat: rubicūdius sanè & magis fla-
 uus euadet qui in eo quod phlegmone
 obsidetur latere cōtinetur. Quòd si verò
 sanguis in corpus totum diffusus rubidus
 fuerit, is proculdubiò qui ad phlegmonē
 est, adustus, affatusq; in nigrum permuta-
 bitur. Liuidus autē in ea quæ fit à rubido
 ad nigrū trāsmutatione, medium obtinet.

Non semper Coloris igitur mutatio, sanguinis ex parti
 per san- cula inflammata translationē sufficienter
 guinis in demonstrat. Quanquam verò coloris mu-
 calorem tatio modū & mensurā vacuationis indi-
 mutatio cat, nō tamē oportet hāc semper expecta-
 expectan re, sed interdū antequā hęc appareat à san-
 da. guinis detractione erit desistendum: idq;
 duplici de causa. Primū quòd virtus sit
 imbecilla, nec tantā vacuationē quā colo-
 ris sanguinis mutatio sequitur ferre queat
 Secundò quia phlegmone maligna est, nec
 quic

quicquam de se sanguinis cōcedit, vtpote
 qui illi vehemēter sit impactus. Tū igi- Quando
 tur potissimū sanguinis in colore muta sanguinis
 tio expectāda erit, quādo virtus est vali- mutatio
 da, quod ex pulsu, qui tangendus medico expectā-
 erit, vt paulò pōst latius dicemus, depre- da.
 hēdit, ægerq; etate viget, & aēr sit tēpera
 tus. Hæc enim singula ad sanguinis cōmo
 dā missionem non parū conferre partim
 antea demōstrauimus, partim in sequēti-
 bus docebimus. Alterū quod nobis mon- Labascēs
 strat quādo sanguis secta vena sit cohibē- effluxio-
 dus, est labascēs effluxionis robur. Si enim nis ro-
 sanguis minori impetu quā antea effluat, bur.
 signū est satis iam eius esse detractū. Ter- Pulsuum
 tium signū, atq; inter alia minus mendax, immuta-
 pulsuū est immutatio. Quapropter pulsuū tio.
 mutationi diligēter animus attendendus
 est, & cōfestim quiescēdū à sanguinis de-
 tractione, vbi vel in magnitudine, vel in
 quavis alia inæqualitate pulsus mutatus
 fuerit. Est enim in hac qualitate, hoc est
 specie pulsus, vehemētis nimirū & lāgui-
 di, certa validarū & infirmarū viriū discre
 tio. Quippe hoc gen^o pulsuū à viriū robore Qualitas
 sumit, vt copiosè admodū Gal. in li. de dif. idē quod
 pulsuū demōstrauit. Quapropter immuta- species,
 tio pulsus in imbecillitatē, certissimū est signifi-
 indiciū sanguinis effluxū esse cohibendū. cat.

I Duo

Duo enim hæc sunt propter quæ maximè cōiecturalis in hoc præsidio uacuationis quantitas efficitur, nempe quòd qualis sit laborantis natura nobis exquisitè cognoscere non liceat, & ambientis temperamentū quale sit à missione sanguinis futurum. Quādo enim febrilis calor multū sanguinis discutit, æger uerò tenui utitur uictu, necessariò breui illum alimentū ex sanguine deficit, interimq; uirtus exoluitur. Absumitur autem hoc ægrotantis tēperamentū, siquidē calidū & humidū existat, quale etiam est puerorum. Propter uerò ambientē, si regio calida, & hora æstiuā fuerit. Quocirca minus detrahimus quā plenitudo imperat, per ætates quidem, in pueris: per corporis habitus, in ijs quibus mollis teneraq; est caro, & candidis, quales sunt Galli. Per tempus autē, sub Cane: similiter uerò per regiones & temporū cōstitutiones. Alia autem ratione, ut antea est cōprehensum, in contrarijs, hoc in frigidis

gidis rei temporibus & regionibus, largam sanguinis uacuationem, propter sequentē nimirum refrigerationem. Quapropter unum in unoquoque dictorum scripto definire uacuationis modū haud licet. Noui enim quibusdam sex libras sanguinis detractas abundē fuisse, ut febris confestim extingueretur, nec ulla uirium sequeretur afflictio. Nonnullis uerò sesquilibram haud citra leue saltem aliquod uirium detrimentum. Quibus si quis duas uacuasset, summē utique lesisset. Proinde noui etiam quibus unā utiliter detraxi libram, & hac nonnunquam etiam minus, idq; à uenis gibberi, poplitis, & tali. Nam ex uenis quæ ad magnos sunt oculorum angulos, aut sub lingua, nihil effatu dignum effluere solet: sicuti nec si quis in pedibus, aut summa manu incidat uenam, quemadmodum qui lienē curari arbitrantur à uena quæ ad secundum paruorum digitorū est sectione, de qua fusius deinceps dicetur.

1

2

COMMEN

9-1198
et. 5. 139

COMMENTARIUS.

Duo sunt D v o esse hoc loco docet Galenus pro-
 pter quę quantitas vacuationis per venę
 quę quã - lectionem maximè coniecturalis efficia-
 titas va- tur, laborantis nimirũ naturã, & ambiētis
 cuationis temperamentũ. Qualis enim sit ægrotãtis
 per venę natura nemo exquisitè scire potest. Per na-
 lectionē turã autē hîc intelligere oportet non so-
 cõiectu - lum hominis temperaturã quę ex com-
 ralis effi mixtione quatuor Elementorum confla-
 citur. tur, sed etiam proprietates quę illã sequũ-
 Natura. tur. Quapropter quum naturã ægrotan-
 tis medicus exquisitè cognoscere nõ pos-
 sit, coniecturis certè illi vtendum erit ta-
 libus, quę illum quoad fieri potest ad eius
 cognitionem proximè ducãt. Pari modo
 fieri non potest vt quale futurũ sit aëris
 nos ambientis tēperamentũ à secta vena
 exquisitè sciamus. In horas enim singulas
 interdũ aërem mutari accidit. Plurimum
 igitur firum est in eo, vt qualis sit ægrotã-
 tis natura, & qualis etiã à vena secta futu-
 rus sit aër, cognitũ habeamus. Nã si æger
 febre vehementi laboret, fieri nõ potest
 quin calor febrilis multum sanguinis di-
 scutiatur. Quũ verò vt tenui quoq; in febre
 vtatur victus ratione necessariũ sit, quę
 vires, vt testis est sect. 1. Aphorismo. cõ-
 menta. quarto Galenus, comminuit, vt
 breui

breui illum alimentum ex sanguine de- Quæ dis-
 fioiat, virtusque interim exoluatur ne- solutio-
 cesse esse. Quæ vt citius dissipetur & ab- nis viriū
 sumatur ægrotantis quoq; & ambientis causæ.
 tēperamentū efficit. Si enim tēperamentū Tēpera-
 ægrotantis sit calidū & humidū, quale est mentum
 puerorum, vt citò discutiatur aptissimum ægrotā-
 erit. Puerorū nanq; substantiā omnium fa tis calidū
 cilimè discuti & dissipari, propterea quòd & humi-
 est humidissima & calida, Galenus lib. 9. dum.
 Ther. metho. cap. vlti. & suprā cap. 13. co- Ambiens
 piofus monstrauit. Pari modo si ambiens calidus.
 fuerit calidus, vt accidit in regione cali-
 da, & æstate, citius etiā vires exoluuntur.
 Quapropter nō rarò fit vt minus nobis san-
 guinis sit detrahendum quàm plenitudo
 suadeat ac iubeat: idq; vel propter ætatē,
 vt in pueris: vel propter habitū corporis,
 vt in js quibus est caro mollis teneraq; &
 candidis, quales Galli sunt, vt suprā quo-
 que, capite nimirū sexto huius libri dictū
 est. Gallos autem hīc intelligere oportet
 eos qui Galeno alijsq; Græcis κείτοι dicū κείτοι.
 tur. Qua quidē voce veteres Græci & Gal-
 los & Germanos significabant, quemad-
 modum in nostris annotationib. in lib. 1.
 de Tuend. sanit. Galeni fusius docuimus.
 Præterea minus detrahimus propter tem-
 pus anni, vt sub Canē. Atq; hinc est quòd
 1 3 Hippo

Hippocrates etiam dixerit: Sub Cane, & ante Canē purgantium medicamentorū vsus molestus est. Minus quoq; detrahi-

Tempus mus sanguinis propter regiones, & tempo-
anni & re rum anni cōstitutiones, vtpote quæ vires
gio. corporis etiam dissoluunt. Cæterum alia

4. Aph. 5. ratione largam sanguinis vacuationem
vitamus in cōtrarijs, hoc est frigidis tem-
poribus & regionibus, nepe propter eam
quæ sequitur refrigerationem, vt capite
sexto dictū est. Quare quum non liceat in
vnoquoq; prædictorum scripto definere
vnū, adeoq; certum vacuationis modum,
perspicuū omnibus fit, vacuationis quan-
titem in sanguine mittendo esse cōie-

Sex librę cturis quibusdā colligendā. Fuerūt enim
sanguinis quibus sex libræ sanguinis detractæ nihil
quibusdā viribus incōmodarūt, sed cōfestim potius
detractę. febrē extinxerint. Atq; ex eo Galeni lo-

Veteres co palām est, veteres in suis venæ sectio-
plus san- nibus multò plus quā hodie solemus san-
guinis q̄ guinis detraxisse, vt illas adeò parcas &
hodie fit exiguas, quibus vulgò hodie Medici vtū-
detraxif- tur sanguinis detractiones vix scarifica-
se. tionis nomine dignati fuissent, quemad-

modū plenius sectio. 5. Aph. Hippocratis
com. 3 1. mōstrauimus. Sunt autē alij qui-
bus vix vnā cum dimidia librā, citra saltē
leue virium detrimentum, detrahete pos-
sis.

sis. Quibus si duas auferres, summè quidē
 læderes. Sunt denique quibus vna tantū
 libra vtiliter vacuatur, & interdū minus,
 idq; ab ijs venis quæ in gibbero sunt, po-
 plite, & talo. Ex nōnullis enim venis, vt-
 pote ijs quæ ad magnos oculorū angulos,
 aut sub lingua sunt, nihil effatu dignū, vt
 quæ exiguæ sunt, effluere potest. Sicut
 certè accidit vbi quis in pedibus aut in
 summa manu incidat venā, vt faciunt qui
 in lienis affectibus venā quæ ad secundū
 paruorum digitorum, seu anularem est,
 aperiunt, de qua fufius cap. 16. dicemus.
 Animaduertendum autem hunc locum
 prorsus explanari ab ijs quæ Galenus li-
 bro tertio de Anatomic. administra. scri-
 bit, dum inter cætera ita inquit: Reliqua
 pars venæ quæ paruum auricularem ve
 digitum adit, dum obliquum cubiti ap-
 pendicem perreptat, exilem quandam
 ad posteriorem medij digiti sedem trans-
 mittit. Post hæc bifariā sciffa, altera qui-
 dem parte mediam & anularem digi-
 tum regionē ingreditur. Quam fanè ve-
 nam nonnulli in sinistra manu secantes,
 sinentesq; ex ea fluere sanguinem quo-
 usque sua spēte sistatur, lienem ex tali va-
 cuatione iuuari afferūt. Altera autē parte
 venæ humiliore, rursus in eam regio-
 nem

Olim in nem quæ est inter anularem & paruum
 lienis affe digitū media fertur. Hæc ille. Vnde certè
 etib. ve- omnibus palàm fit olim in lienis affecti
 na quæ bus non eā quæ inter auricularē & anu-
 inter a- larē est venā, vt hodie passim fieri cerni-
 nularē & mus, sed eam potius quæ inter anularē
 mediū di & medium digitum est, fuisse lectam. Si-
 gitū est, ~~nomis~~ *APVT* xv *gal. lib.*
 secabat.

SI IGITUR quæcunque à Medicis
 de hoc consilio dicta sunt scribere
 uellem, libro mihi opus esset magno, &
 per se perfecto. Quemadmodum uerò in
 alijs quæ hucusq; definita sunt meā uobis
 sententiā exposui, qui eam in artis operi-
 bus probari conspexistis: ita nūc quoq; fa-
 ciam, initio sermonis ab ijs quæ quoti-
 die in laborantibus manifestè uidentur
 sumpto, quæ primus Hippocrates dili-
 genter obseruans scripsit. Est uero eorū
 unū & primum caput. Quæcunq; san-
 guinis eruptiones κατ' ἴξιν fiunt, ma-
 ximam egrotantibus commoditatem af-
 ferre. Quod uerò κατ' ἴξιν uocat se-
 cundū rectū, omnibus cōfessum est, quòd
 ipse manifestè hac uoce κατ' ἴξιν saepe-
 numero

numero in hac hoc utatur significatu. Quæ uerò cōtrà sanguinē excernunt, nihil iuuare, aut etiā nocere, quòd scilicet interdū citra mali leuamen uires exoluāt. Neq; enim liene magna existēte è dextra nare sanguis erūpens, neq; in iecore è sinistra ullā adfert utilitatem: sed reuulsio quidē quæ in rectū fit, manifestam utilitatē celeriter ostendit, in quibus autē cōtrà accidit, nequaquā. Dextra igitur nare sanguinē effundente, ad dextrū hypochondrium affixa cucurbitula sanguinis eruptionem clarè celeriterq; sistit: perinde atq; ad sinistrum, sanguinem excernente sinistra.

C O M M E N T A R I V S.

O S T E N D I T initio huius capituli Galenus se non posse hoc loco singulorū medicorū de vacuationis quantitate cōsilia atque opiniones scribere, quòd scilicet si hoc præstare conaretur, sibi magno, & qui per se perfectus esset, libr. opus foret. Quā variæ enim fuerint de hac re Medicorum sententiæ, in lib. de Sanguinis missione aduersus Erasistratæos nō nihil significauit, Variæ veterum de vacuationis quantitate opiniones.

I s   vbi

vbi ita scriptum reliquit: Fuerunt nonnulli Med. qui vacuationis quãtitatẽ quibusdã signis definierũt, veluti si vel color, vel tenor, vel sanguinis fluxio mutetur, aut pulsus tẽpore subtractionis ex debilitate collabũtur, ac sudores prorũpãt, aut ea quæ aliq̃ labores vocãt, aut deniq; vomitus ve hemẽtiores exuperãtes 've alui deiectiones appareãt. Alij etiã vsq; ad animi defectiõnẽ, pducẽdã vacuationẽ putãt. Aliqui itẽtũ coloris in toto corpore permutatione, tũ pulsuũ alteratione cõmoderatã subtractionẽ cõiectantur. Nec defuerũt quidam qui cõstitutã etiã quandã mensurã illius proponere auderẽt, proinde quasi duabus cotylis atticis, aut paulò plus minus' ve moderata subtractio circũscriberetur: quũ ex cõmoderata pportione adhibitis ad id & etate hominũ & natura, & tẽpore anni, & regione, nos ipsi maius minus' ve cuique quadrãs inuenire possimus. Hæc & alia multa ibidẽ Galenus percẽset, quæ in præsentia omittere statuit, & ea quæ adhuc restãt de venæ sectione dicẽda potius definire pgit, initio sumpto ab ijs quæ quotidie in ægrotãtibus apparẽt, & ab Hippocrate diligẽter sunt obseruata, quorũ sanẽ hoc primũ est caput. Eruptiones excretiones 've sanguinis κατ' ἕξιμ factę, maximam

ægrotis

agrotis commoditatem afferūt. κατ' ἴξιν
 autem Hippocrati nihil aliud, nisi κατ'
 ἰϋθὸν, hoc est in rectum, aut è directo,
 vel ἰϋθωρίαν, id est, rectitudinem si- κατ' ἴξιν
 gnificare hoc in loco, & multis alijs re- quid Hip
 statur Galenus. Quippe libr. 1. de Victu pocrati
 acut. morb. com. 29. ita scriptum reliquit: signifi-
 ἴσμεν ὅτι πλεὺς ἴξιν ὡς τὸ πολὺ μὲν ἰϋθωρίαν cet.
 λέγει ἰπποκράτης. Quod est, scimus quòd
 Hippocrates ἴξιν, vt plurimum, rectitudi-
 nem dici. Et libro 2. de Curandi ratione
 ad Glauconem, capite 7. in eum scribit
 modū: Quod κατ' ἴξιν ab Hippocrate dici-
 tur, hoc ipsum est secundum rectitudi-
 nem, è directo 've. Rectitudinem autem Rectitu-
non mathematicam, sed naturalem, quæ do.
secundum fibras & filamenta stamina 've
fit venarum & arteriarum, Hippocrates
 intellexit. Quippe venæ fibræ contextæ
 sunt rectis & transuersis, quibus actiones
 suas motusq; obeunt. Rectis nanq; attra-
 hunt. Transuersis verò excernēdi functio-
 nē obeunt. Non est autem fibra nisi pars Fibra qd.
 substatię tenacioris solida, gracilis, oblō-
 ga, filoq; persimilis, quæ motui inseruit.
 Hanc sanè fibrarū rectitudinē atque con-
 sensum Hippocrates in spontaneis sangui-
 nis eruptionibus medico diligenter esse
 obseruandum passim hortatur. Si enim
 natura

natura in excernendo sanguine reſtitutionem illã obſeruat, maximam certè ægro-
 tantibus cõmoditatem affert. Si verò con-
 trà ſanguinẽ excernit, nihil iuuat, aut etiã
 nocet, quia ſcilicet nonnunquã vires exol-
 uit vacuato nimirum ſanguine bono, vi-
 tioſo autem & inutili intus relicto, mor-
 bumq; nihil leuat. Neq; enim quicquam
 hac lege à loco laborante excernitur ſan-
 guinis noxiij. Hinc eſt quòd lieni malè af-
 fecto ſanguinis ex dextra nare eruptione nul-
 lam afferat vtilitatem, & iecori è ſiniſtra
 nare erumpens ſanguis nihil commodita-
 tis afferre ſolet. Quod confirmant etiam
 ea, quæ lib. 3. de Criſibus, ca. vltimo, ſcribit
 Galenus, inquiens: Dextra hypochondria
 ex dextra nare bonam iudicationem affe-
 runt: ſiniſtra verò, ex ſiniſtra. Atque hunc
 quidem naturæ motum medicus quoque
 in ſuis reuulſionibus, vtpote fidelis mini-
 ſter, ſequi debet. Si igitur per reuulſionem
 in contrariũve attractionem ſanguinis
 eruptionem ſanare expedit, vt in rectum
 fiat curare debet. Ea enim reuulſionis
 ratio celeriter manifeſtam vtilitatem o-
 ſtendit, contraria verò nequaquam. Qua-
 propter qui ſanguinis ex naribus proflu-
 uũ curare recta ratione cupit, is ſanguine
 ex dextra nare emanante, dextro hypo-
 chon-

chondrio cucurbitulam affigat: ex sinistra
 verò nare si erumpat, sinistro. Sic enim cla-
 re & celeriter sanguinem erumpentem si-
 stet. Quod libro quoq; 5. Ther. Meth. cap.
 3. Galenus docet, ita scribens: Quum è na-
 ribus sanguis erumpit, eum retinent ma-
 gnæ in hypochôdrijs defixa cucurbitulæ.
 Infigendæ autē sunt, si ex dextra nare pro-
 fluit, super iocinore: si ex sinistra, super
 liene: si ab vtraq; nare, super vtroq; sunt
 imponendæ viscere. Quòd si resolutus ad-
 huc æger nō sit, etiam vena in gibbero in-
 cidēda est, qui profusioni è directo respon-
 det. Cæterum animaduertēdum hoc loco
 erit, postremā huius capituli partem de re-
 uulsionibus medici in Græcis codicibus es-
 se mirificè depravatā ac mutilā. Tamē ex Græcus
 antiquo interprete satis colligi potest ita Aldinus
 prorsus esse legendum: ἀλλ' ἡ ἀντίσπασις codex e-
 ρῆν ἰδίῃ τοῖς κατ' ἐυθείαν ἀντίσπασιν ἐναργῆ macula-
 τῶν ἀφ' ἑλίας ἐν τὰ χειρὶ λεκνύει. Quorum tus.
 quidem verborum is sensus erit, quem in
 nostra conuersione expressimus.

CAP.

XVI.

PORRO si in eruptionibus sanguinis
 quæ in rectum sunt reuulsionis gra-
 tia sanguinem mittas, mox conspicuam
 videbis utilitatem. At si contra uenam
 feces

feces, nullum sequetur commodum. Sic
 itaque liene laborante incisio eius uene
 quæ ad anularem est digitum sinistrae
 manus iuuat æquè, ac si internam quæ in
 gibbero est secueris. Siquidem multum
 iuuat lienem malè affectum sanguinis
 ex sinistra manu uacuatio. Præstat autem
 non semel quod conuenit uacuare, sed
 in duos partiri dies. Scire nequeo qua
 de causa medici lienosis mittere sangui-
 nem neglexerint. Ego enim semper ma-
 gnam sequi utilitatem cognoui, si etiam
 libram unam uacuassent. Verùm uacua-
 tionis quantitatem ac mensuram ex præ-
 dictis scopis conijcere oportet. Quinetiã
 Pleuriticis quæ è directo laborantis la-
 teris facta est uenæ sectio, euidentissimam
 sepe utilitatem ostendit: quæ uerò ex ma-
 nu contraria, aut omninò obscuram, aut
 longo post tempore. Adhæc oculorum
 uehementissimos dolores per sepe intra
 horæ unius spatium humerariæ uocate
 uenæ sectio compefcuit.

COMMENTARIUS.

V T præcedenti capite inter expulsio- Inmissio
 nes excretionésve naturæ eas quæ in re- nesanguis
 ctum fiunt cæteris prætulit, utpote melio nis recti-
 res, ita hoc loco medicum hortatur, ut in tudo ob-
 missione sanguinis rectitudinem, siue re- seruaride
 uulsionem, siue derivationem moliatur, bet.
 non negligat, sed diligenter obseruet.
 Quum enim is naturæ minister sit, debet
 in suis vacationibus hanc ipsam rectè
 operantem summo imitari studio. Sunt au-
 tem vacationis modi quatuor. Prior e- Vacua-
 nim retrahit materiam, & hæc quidè Græ tiõis qua-
 cis ἀντίστροφίς, Latinis retractio, & reuul- tuor mo-
 sio dicitur. Neq; enim aliud est reuulsio, di.
 quàm humoris fluxuri, aut iam fluentis re-
 tractio. Altera verò ad latus trahit seu de Retra-
 riuat. Hæc Græcis παραχίρσις, Latinis ctio.
 deriuatio nominatur. Quippe per eam hu- Deriua-
 mor particulam laborantem obsidens, ex tio.
 parte propinquiore sana educitur. Quod
 testatur Galenus, qui lib. 6. Epid. parte 2.
 commen. 3. deriuationē ita describit: Deri-
 uationē, inquit appellare cōsuevit Hippo-
 crates, quū humor aliquis vacatione in-
 digens, neq; per conuenientē locum fieri
 cœperit, neq; tamen valde procul à conue-
 niente, neq; ad remotissimum. Tertia ex
 ipsamet particula malè affecta vacuat.
 Et

Vacua- Et hæc simplex vacuatio cōmodissimè ap-
tio sim- pellabitur, eò q̄ vacuet tantū, neq; reuel-
plex. lēs, neq; deriuans. Quarta estque retrahit

Vacua- simul & deriuat. Prioris vsus erit inter ini-
tio retra tia statim morbi, dū adhuc cōfluit humor.
hēs & de Alterius, vbi iā humor partē obsedit. Ter-
riuans. tiæ, quādo malū iā est inueteratum. Quar-
tæ, vbi pars humoris adhuc fluit, pars
iam locum obsidet. His præmissis facilli-
mum erit quæ hoc in capite Galenus tra-

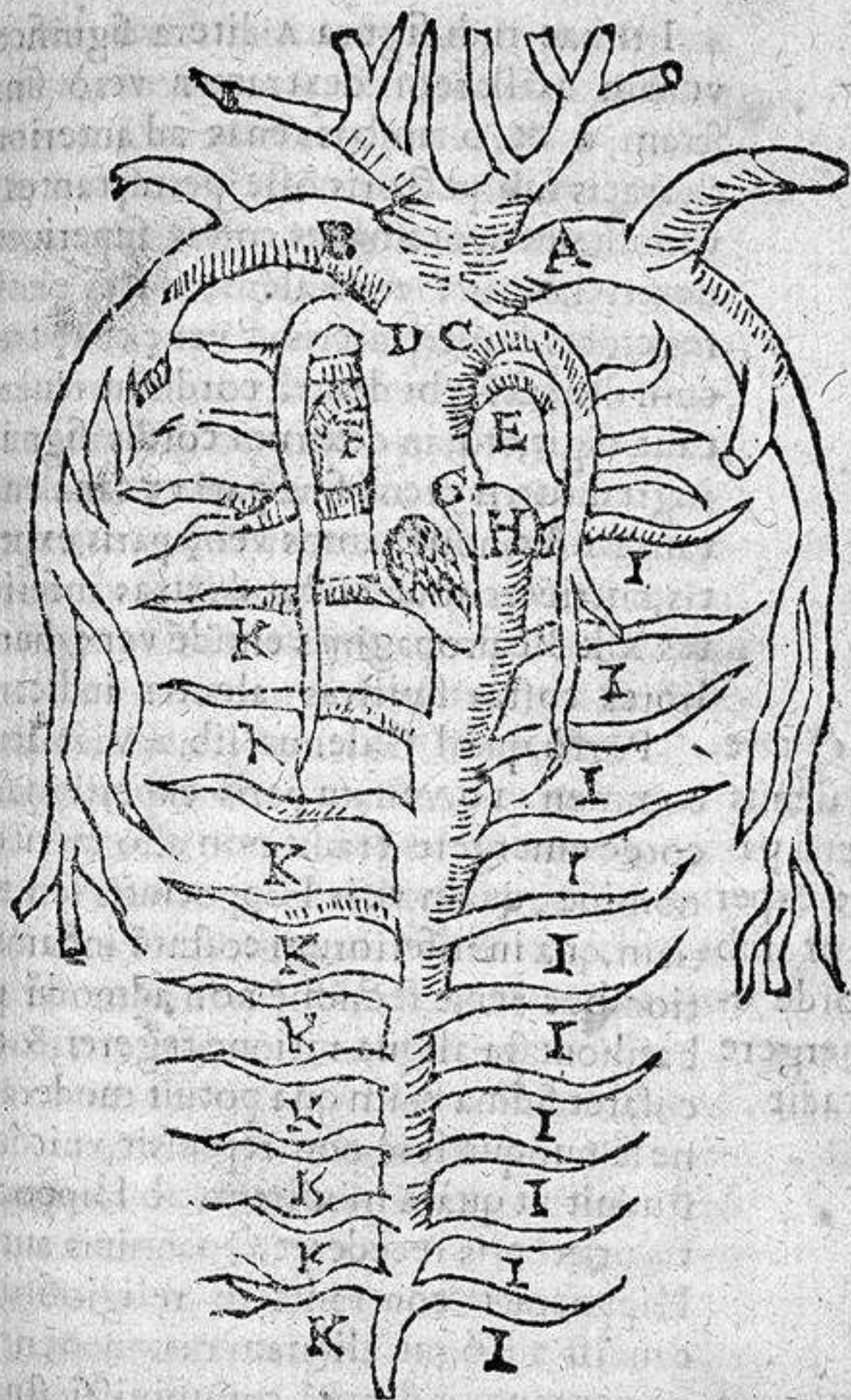
Semper dit intelligere. Semper enim, etiam si re-
fanguis è uellere per venæ sectionem animus est,
directo sanguinem è directo mittendum esse do-
mitten- cer, dicens: Si in eruptionibus sanguinis in-
dus. rectum factis reuulsionis gratia venā se-
ces, mox manifestam vtilitatē conspicies.
At si cōtrā sanguinē mittas, nulla sequetur
commoditas. Sic sanè sanguine ex sinistra
nare erumpente, rectè feceris, modo nihil
obstet, si reuulsionis gratia venam in ma-
nu sinistra secueris. Cuius equidem venæ
sectio, siue in gibbero, siue ad anularem
vocatū digitum fiat, alios quoque lienis
affectus iuuat. Pari ratione pleuriticis e-
tiam è directo laborantis lateris vena se-
canda erit, quòd scilicet euidentissimam
sæpe vtilitatem afferat. Contrā verò quæ
ex manu contraria haud secanda, quòd
obscuram, & non nisi longo post tempo-
re,

re utilitatem præbeat. In oculorum denique vehementissimis doloribus per sæpe humerariæ venæ quæ in rectum est sectio plurimum commodi attulit, & dolores intra vnius horæ spatium sedauit. Re- Rectitudinem verò & cōtrarietate hinc intel- do. ligere oportet eam quæ ex fibrarū quæ in venis sunt consensu aut dissidentia sumitur, vt etiã capite præcedenti monuimus. Quod vt iterū moneamus necesse est propter eos, qui fortè Galenum hoc loco & alibi de mathematica rectitudine & contrarietate loqui existimant, adeoque docere quòd semper ex latere, quod situ & positu in rectum est sanguinem auferre oporteat, quod planè absurdum foret. Nam ita in omni pleuritide sinistri lateris ex interna eiusdem lateris gibberis venæ in pleu- na sanguis detrahendus foret, quod ratio- ritide se- men anatomes ratio non permittit, quæ canda. nobis fibrarum in venis rectitudinem ob oculos ponens, & clarissimè demonstrans, illam magis quàm mathematicam esse nobis obseruandam monet. Quam rem vt lector rectius intelligat, animaduertendum quòd in pleuritide costarum tam superiorum trium quàm inferiorum nouem dextri lateris, semper ex dextra axillari est mittendus sanguis. In si- m. sinistra

sinistra autem lateris pleuritide, non per-
 petuò ex sinistra axillari sanguinem au-
 ferre oportet. Sed tum tantum, quando in
 tribus eiusdem lateris costis superioribus
 phlegmone constiterit: quod scilicet huic
 venæ cum iam dictis costis consensus &
 rectitudo sit. Quòd si verò in inferioribus
 costis sinistri lateris phlegmone fuerit,
 tum axillaris dextra, non sinistra inciden-
 Vena pa da venit, eo quòd hæ costæ à vena coniu-
 ris ex ge carente, ac parvis expertem, ἀξυρήν Græ-
 pers. ci vocant, nutriantur. Si quidem ita appel-
 lari meruit, quòd ex latere opposito nul-
 lam sibi respondentem venam sortiatur.
 Oritur hæc à dextro cavæ venæ postquam
 cordis involucrium transcendit latere, ac
 deorsum ad quartæ propemodum thora-
 cis vertebræ corpus contorquetur, & de-
 cliuis secundum dextrum vertebrarum
 latus porrecta, utrinque ad inferiorum
 novem costarum intervalla ra-
 mos has enutrientes emit-
 tit, ut ex isto schema-
 te omnibus eui-
 dentissi-
 mum
 sit.

m 2

a
 v hanc opinionem conuicta et exploram
 m lib 6 anatomie q. 6. fol 237

IN hac rudī figura A litera significat venam axillarem dextram: B verò sinistram, C & D ambas venas ad anteriora thoracis sub pectoris osse perreptantes, E venulā nutrientem tres costas superiores dextri lateris. F venā alentem tres elatiores costas sinistri lateris. G venę caue truncum dissectū, vbi dextrā cordis auriculam caua tāgit, atq; in dextrum cordis signum ingreditur. H venā sine pari ex caua enatam. I. I. & C. nouē ramos venę paris expertis, nutriētes nouē costas dexas inferiores. K. K. & C. propagines eiusdē venę humiliores costas sinistras alentes indicant.

Quare Galenus Porro quòd Galenus lib. 2. Vict. acut. Galenus commen. 10. venam paris expertem sub venā paris expertem sub corde e-mergere tradit

Porro quòd Galenus lib. 2. Vict. acut. Galenus commen. 10. venam paris expertem sub corde e-mergere tradit, non alio factū est nomine, quàm vt is Hippocratis sententiam, qua in inferiorum costarū inflammationibus venę sectionē non admodū probat, honesta aliqua ratione teget, & excusaret. Sūma enim qua potuit moderatione se nunquā ferè non repressit, vnicęque studuit vt quàm minimum ab Hippocratis præceptis recederet. Quantūvis autem Hippocrati contradicere religiosissimè cauerit, adeóque aliquam rationem, nempe venarum distantia, comminisci studuerit, qua Hippocratis sententiā, qui sanguinem

nem non esse mittendum, sed purgãte potius medicamento vtendum, quum dolor ea quæ sub septo sunt petit, statuit, tamen tandem hanc rationem parum esse efficacem perpendens, venæ sectionem in omni pleuritide, ea etiam in qua ad hypochondrium finitur dolor, purgante medicamento securiorem esse disertè subiicit: idq; rectissimè. Nam si Hippocrates arbitratus fuisset à vena siue coniuge per venæ sectionem nihil educi posse, aut eam longius ab axillare distare, quàm vt hæc aut alia quæuis, illius gratia incidi posset, quomodo interim in pulmonum, cordis, iecoris, ventriculi, lienis, & renum malis, venam in gibbero alibi secandam esse docere potuisset? Cæterùm ex ijs quæ de rectitudine paulò antè diximus omnibus perspicuum fit, dextra cum sinistris etiam interdum habere rectitudinem, non tamen mathematicam, sed naturalem, quæ est secundum venarum fibras. Hinc est quòd Galenus li. 13. Ther. meth. ca. 5. altero crurum malè habente reliquum esse scarificandum, aut ex altero esse mittendũ sanguinem doceat, quòd scilicet secundũ fibrarum rectitudinẽ hæc venæ sectio fiat, quod ex venarũ schemate, multoq; magis ex anatome ipsa satis liquet. Huc etiam respexit

Dextra
cum fini-
stris etiã
rectitudi-
nem ha-
bent.

respexit haud dubiè Cornelius Celsus, qui lib. 2. cap. 9. scribit ex altero brachio mittendū esse sanguinem, si quod vitium in humero fuerit. Nam in ea quoque venesectione seruatur fibrarum rectitudo & consensus. Quam sanè rectitudinem Hippocrates quoque respexit, dum li. 5. Aph. 68. ait: Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta incisa vena prodest. Quae omnia copiosius ante me profecutus est

Andreas Vuesalius. singulari eruditione & humanitate praeditus Andreas Vuesalius, vir de aetate nostra plurimum meritis, ut qui anatomes rationem ita illustrauerit, ut nemo alius ante illum. De quo sanè viro eiusq; excellenti ingenio & doctrina alio & magis conueniente loco fusius dicemus. Satis sit nos hoc loco eum sua defraudare laude noluisse. Porro quum iam quae sit vera rectitudo quam in vena secanda obseruare odo in pleu portet demonstrauerimus, reliquū est ut ritide cur rationes cur hanc ipsam hoc in loco Galenus in pleuritide esse obseruandam tam da. diligenter monuerit, afferamus. Est autem harum hæc certè præcipua, quòd hoc modo perpetuus rectarum fibrarum consensus, atq; adeò venarum cõmunitas obseruetur. Quibus equidem obseruatis, melior ac facilior fit humoris ad ægram partem confluentis aut confluxuri reuulsio

ac deriuatio, rectis nimirū fibris trahenti-
 bus, ac veluti exugentibus. Venæ enim ad
 sanguinis versus impactū, ipsis vulnus, &
 dolorificā ligatione frictionemq; , aut ca-
 lentem aquam, attractionem, suis rectis fi-
 bris plurimum auxiliantur. Hinc est quod
 Galenus lib. 2. ad Glauconem, cap. 7. tam
 reuulsionem quàm deriuationem per com-
 munes fieri debere de sentētia Hippocra-
 tis præcipit venas. Communes enim venæ
 sunt, quæ perpetuò recti aut oblongi fila-
 menti ordine connectuntur. Secundò in
 pleuritide ideo est obseruanda rectitudo
 incisa interiorē gibberī vena, quod hoc
 ipsa sit laboranti parti proximior & com-
 munit. Quare per hanc sanguis vitiosus cō-
 modissimè variat. Hinc est quod ab Hip-
 pocrate dictum sit: Dolorū proximā caui-
 tatem incidere oportet. Et à Galeno in li. 6. Epidi.
 de cōstitutione artis. Ex proximioribus & parte 6.
 communioribus malè affectæ partis ve- Apho. 7.
 nis, vacuatio fit optima & facillima. Opti-
 ma quidem, eò quod sanguis, qui in labo-
 rante est parte, per eam educitur, bonusq;
 in corpore relinquitur. Facillima verò,
 propter consensum, vt dictum est, fibrarū.
 Tertiò competit prædictæ venæ sectio
 in pleuritide, quia, vt testis est lib. 2. vict.
 acut. comm. 10. Galenus, à laborante parte

magis & citius reuellit & deriuat, seu va-

Vacua-
tionis vo-
ce Gale-
nus inter-
ducit & vacuat. Deriuat, quia etiam san-
guinem qui laborantem partem obsedit
deriuatio vacuat. Vnde satis constat per vnã & ean-
dem venam sectam fieri posse reuulsionẽ

Per vnã & deriuationem, non tamen eodem tem-
& eandẽ pore. Nam quando initio is sanguis qui ad
venã se-
laborantem partem fluit è vena educitur,
etiam re-
uulsio fit. Dum verò ad laborãtem par-
tem dimissus sanguis, & qui iam illis hæ-
& deriuat
ret ex eadem vena incisa profluit, deriuat
tio fit.

Diuersis itaq; temporibus reuulsio-
nem & deriuationem fieri necesse est. Ex
ijs verò abundè patet eos hallucinari, qui
reuulsionem fieri censent quando à labo-
rante parte per venam quæ alit costas san-
guis educitur. Deriuationem verò, quãdo
ex ampla & cõmuni vena, interna nimirũ
gibberis quæ in rectũ est, vacuatur. Reuul-
sionem enim deriuationẽ, & contrã deriuat-
tionem reuulsionem non rectè nominãt.
Cæterũ debent hęc duæ vacuationes vna
venę sectione perfici, vbi egrĩ vires valide
fuerint. Quod Hippocrates maximè signi-
ficauit li. 2. Vict. acut. Aphor. 10. dũ educẽ-
dũ esse in pleuritide sanguinem præcipit,
quoad

quoad coloris mutatio apparuerit. Non enim apparet, nisi sanguis qui iuxta partē laborantem continetur, educatur, quemadmodū supra cap. 14. est à nobis copiosè monstratum. Vbi autem vires imbecilliores fuerint, partiri vacuationes oportet, primumq; reuulsionē duntaxat, idq; fluētē adhuc sanguine, dein verò post temporis interuallum, deriuationem fieri conuenit. Quæ in Quapropter quum neque celeriter, neque pleuritis similiter ex omni vena sanguinis vacuatio de secant fiat, in pleuritide ea vena secanda erit, quæ da vena. celeriter & reuellit & vacuat. Nā vt Galenus loco supra citato ait: Id vnicum nostrū studium esse debet, vt à parte phlegmone laborante celeriter reuellamus & deriuemus. In pleuritide igitur interna gibberī quæ in rectum est vena incidenda, quæ celeriter & reuellat & deriuet, vt dictū est. Ex ijs quæ dicta sunt perspicuum esse iudico reuulsionem ac deriuationem tū esse ex proximis adhibendas, quando morbi pars quædam misvenis iam genita est, pars autem in gignēdo. Sin vacuādū. adhuc in generatione est, sola reuulsio sufficit, vt quæ sanguinem ad laborantē partem fluentem in contrarium trahat & vacuet. Debet autem fieri per venam paulò ex distantē dictā cōmunē & proximā. Quòd si à tioribus morbo qui futurus est præseruare animus

m s fit, ex

fit, ex distantibus, obseruata tamen rectitudine, vacuare licebit, quòd tum non sit ullus merus ne vitiosus sanguis, quemadmodum vbi pars morbi iam facta est, intus relinquatur. Hinc est quòd ijs qui comitiali morbo laborare consueuerunt, veneno tempore venam, vt supra, cap. nimirum 7. est commemoratum, non tamen in gibbero, sed potius in cruribus, incidamus. Quod Hippocrates etiam lib. 2. de natura humana, & in 3. de Ossium natura libro, ijs verbis significare voluit: Danda est opera, inquit, vt quàm longissimè à locis vbi dolor est, & sanguis cogi didicit, venarum incisiones

Reuulsiones fiant: sic enim haud magna repère mutatio fiet, & consuetudinem mutaueris nec contraria amplius eò loci sanguis coëat. Quando igitur morbus in generatione est, reuulsio semper ad distantissima, quemadmodum in eo qui adhuc futurus est morbo. Fit itaque reuulsio semper ad contraria, atque non semper ad distantissima.

Cur in pleuriti-
de in contrariola-
tere venio-
na non sit incidenda. Primùm enim non sit huic venæ cum parte laborante nulla est fibrarum rectitudo, nec aliquis cõsensus.

Dein

Dein per venam in contrario latere secta
 neq; reuulsio, neque deriuatio fit, quarum
 tamen vacuationum vtraque in internis
 phlegmonibus necessaria est. Quocirca
 non temere Galenus lib. 2. ad Glauconem,
 cap. 7. vtrunque vacuationis iam dictae ge-
 nus, per communes venas fieri debere pre-
 cipit. Secta enim in contrario latere vena
 a laborante parte nihil attrahit: quod sci-
 licet non nisi per rectas fibras attractio
 fiat: vel parum saltem, vbi nimirum copio-
 sissima fuerit. Hinc accidit vt sanguis dun-
 taxat bonus per eam venam educatur, vi-
 tioso in laborante parte relicto. Qui vt
 paulatim subinde in locum boni sangui-
 nis vacuati succedat, ac reliquum sangui-
 nem bonum corrumpat, necesse est. Proin-
 de aeger ob eam venae sectionem nihil le-
 uatur a morbo, ac periculum imminet transi-
 tionis morbi in alterum latus. Quod si ve-
 ro deinceps vena quae in rectum est inci-
 datur, vt plerique recentiorum medicorum,
 non sine maximo errore, facere soliti sunt, Incōmo-
 tum iterum pars vitiosi sanguinis aliud tran- da quae
 sili, ad inflammationis locum partemq; ex cōtra
 laborantem retrahitur. Quid multa? ex rij lateris
 venae cōtrarij lateris sectione, multa eaq; venae se-
 graua sequuntur incommoda. Quippe etiōe se-
 sanguis melior vacuatur, & prauus inuti-
 lisq;

lisq; intus relinquatur. Vires præterea probo vacuato sanguine collabuntur, & ex vna pleuritide non raro geminae fiunt, vt fufius in Apologia nostra aduersus Brachellium monstrauius. Ex prædictis omnibus euidentissimū est quā perniciosum,

Auicennæ quamq; omnibus detestandum sit hoc Auicennæ præceptū, quod tradit Fen. 10. can. fiffimum tertij, trac. 5. cap. j. de curarione communi de vena apostematū partiū pectoris & pulmonis, secanda in eum scribens modū: Ex rebus cōmuni-præceptū. bus est phlebotomia, sed in principio ex latere diuerso. Et magis festina de saphena opposita in longitudine. Et post ipsam de basilica opposita in latitudine. Et post ipsam de nigra opposita in latitudine. Si autem non appareat, tunc non oportet vt dimittatur phlebotomia cephalicæ, quāuis sit eius iuuamentum minus, & tardius. Deinde post aliquot dies ex latere conueniente in latitudine. Hæc ille. Quibus utiq; verbis in Pleuritide quatuor venas esse incidendas docet. Vnā malleoli, quā ipse Saphenā vocat, eiusdē lateris, vel vt ipse ait, oppositi in longitudine. Alterā internā gibberis oppositi in latitudine. Tertiā mediam eiusdem lateris contrarij. Quartam internam lateris laborantis. Sed, pro Deū immortalē, quis tam robustus, quis tam validis

validis ac constantibus est viribus, ut toties sibi sanguinē auferri sustineat? Quid quæso ex malleoli eiusdē lateris sectione commodi sentiet æger? Nullū me herclè, sed maximū planè incommodum. Sanguis enim bonus ex hac vena solūm vacuatur, & prauus in laborante parte relinquitur, aut in communem venam trāsferitur, in qua, ut paulò antè dictum est, eum qui de bono reliquus est vitiat & corrumpit. Eodem aut certè maiore incommodo ex contrarij seu oppositi brachij venis bis sanguis auferitur. Quum enim humorum tractus per rectas fibras fiat, ut cōprehensum est, is sanguis potissimū vacuatur, qui in eius venæ quæ secta est parte continetur. Remanet autem vitiosus, qui vel in laborante parte relinquitur, vel in cōmunē venam, ut cōmemoratū est, trāsferitur, non uamq; illic parit pleuritidē. Sic sanè Brissotus vir nō vulgaris eruditionis scribit se in vna Parisiorū vrbe obseruasse vno anno pleuriticis propemodū ducentis morbū ab vno latere ad alterum transiuisse. Verū obstabit hīc aliquis dicens, quomodo trāsferetur in alterū latus, cū illic nulla sit fibrarum rectitudo? Respondeo duplici de causa. Primò quidem vacui ratione: quippe necesse est in vacuati sanguinis locum, vicinis

Brissotus.

obiectio

Respon-

sio.

vicinis saltem venis vehementer vacuat-
tis, alium succedere. Trahentibus itaq; ve-
nis in parte contraria, laborantes partes
promptè cōcedent, vtpote quibus sanguis
non tantum copia, sed & mala sua quali-
tate molestus est. Et si non sua sponte con-
cederent, aut à se detruderēt, tamen vt tra-
hentibus partibus, vtpote fortioribus, ali-
quid concederent, planè cogerentur. Tra-
hit enim perpetuò ab imbecilliore pars
fortior. Secundò, quia expultrix facultas,
quæ suam functionem per transuersas fi-
bras obire solet, ocysimè in oppositã con-
trariam ve partem iam vacuatã, atq; adeò
vacui ratione, & quia validior est, trahen-
tem, transfert. Sed instabit hïc iterum in-
quiens: Quî fit vt nō potius à reliquis par-
tibus in quibus probus est sanguis trahãt?
Respondeo, quia non possunt. Hæ nanq;
vtpote ijs validiores, eisdem nihil conce-
dent. Trahit enim id quod est valentius,
Galeno li. 3. de Nat. fac. teste, vacuatur au-
tem quod est imbecillius. Nihil igitur mi-
rum etiã si nulla est fibrarũ rectitudo, ab
vno in alterũ latus pleuritidem trãsferri.
Cæterũ quartã & vltimã ab Auicēna præ-
scriptam venę sectionē, quę sola ex omni-
bus in tempore adhibita cōmoda erat, vi-
res, vtpote iam propter copiosi sanguinis
ablatio

ablationem prorsus resolutæ, ferre haud
 possunt. Sed esto satis etiam nū valide sint,
 tamen eius venæ sectionis hoc tempore
 nullus vsus esse poterit. Nam à phlegmo
 ne ipsa nihil educitur, quod inibi sanguis in
 vitiosus, vt supra cap. 14. dictum est, forti
 ter impactus sit, ita vt nulla ratione euelli est præ-
 queat. Proinde venæ sectio quæ in rectū
 fit, tanto est præstâtior ac cōmodior, quan-
 to morbi initio est vicinior. Tum enim morbi i-
 nulla adhuc materia vehemēter est affixa,
 adeoq; per eā omnia quæ sunt præter na-
 turam facile auferūtur. Quapropter verif-
 simè quidā dixit, Auicennā iugulare, non
 curare homines. Dignus siquidem propter
 hoc vnum saltem horrendū & exitiosum
 dogma cui à studiosis medicinæ parū fi-
 dei habeatur, quiq; è scholis Medicis tan-
 quam carnifex, & is qui multa falsa & per-
 niciosa præcepta tradat explodatur, peni-
 tusq; proscribatur. Atq; hæc in præsentia
 de venæ sectione quæ in rectum fit dixif-
 se sufficiat. Porro præstat non semel,
 quod supra quoq;, cap. nimirum 12. Gale-
 nus monuit quod conuenit vacuare, sed
 in duos partiri dies, propter causam ibidē
 expositam. Tandem Galenus peruersam
 quorundam sententiam notat, qui lieno-
 sis non esse detrahendū sanguinem dix-
 erunt.

Auicēna
homines
iugulare
docet.

Lienosis runt. Quippe quotidiana experiētia testatur eos ex venæ sectione, etiam si vna dütiliter taxat libra detracta fuerit, magnam conmittitur. qui vtilitatē. Sed quantitas & mensura vacuationis ex prædictis cap. 14. scopis nēpe magnitudine morbi & viribus ægrotātis est conijcienda.

25136. Conari uerò in omnibus malis præstat, ut post mediocrem sanguinis missionem factā, iteratò sanguis auferatur: interim quidē eodē die, quando sic facere expedit, interim postridie, nisi ubi, ut antea dictum est, ad animi usq; defectionem uacuare conemur. In oculorum itaq; doloribus tum humeraria uocata uena, tum quæ ex ea deriuata est in gibbero incisa, manifestum celeriter commodū afferunt. Laborante autē latere, aut pulmone, aut septo trāsuerso, aut liene, aut iecore, aut uentriculo, ea quæ per alas ad gibberi iūcturam pertingit. Secunda uerò tum maximè interior erit. Quòd si non, ea quæ ab ipsa deducta in iuncturæ flexura apparet. Cognouisti sanè paulò ante ab humeraria

varia uena diduci prædictam, connectē-
 tem ipsam. Tres enim hi sunt mittendi
 ex gibbero sanguinis loci, interior, exte-
 rior, medius. Interior igitur in quib. par-
 tes quæ infra collū sunt, laborāt, utilis est.
 Exterior uerò quib. partes quæ supra col-
 lum sunt, ut facies, aut caput, malè affi-
 ciuntur. Medius locus interdū utraq; ha-
 bet diductas uenas, in anteriorem manus
 partē protensas, ac deinde hic coëuntes:
 interim uerò statim in ipso iuncturæ fle-
 xu in unū mutuo cōgredientes nōnunquā
 manifestā earū alteram, obscurā uerò al-
 teram. Proinde ubi uena laboranti parti
 propria obscurior existit, & ad mediariū
 aliquā accedis, conare eā quæ à propria
 deriuatur potius incidere. Accidit autem
 ubi & quæ inferiores sunt gibberi iun-
 ctura, eas nimirū quæ in cubito sunt, se-
 care nihil impediat, nō apparentibus ijs
 quæ in gibbero sunt: atq; harū quidē eas
 quæ in rectū sunt laboratiū partiū. Por-
 tō tam perspicuam sæpe celeriter utili-
 tatem

Etatem quæ in rectum fiunt laborantium
partium uenæ sectiones afferunt, ut et
qui laborant, et familiares ipsorum sæpe
penumero obstupescant.

COMMENTARIUS.

Iterandã HORTATUR hoc loco Galenus in
esse san- omnibus corporis malis hoc esse conãdũ,
guinis vt post primã eamq; mediocrem sangui-
missio- nis missionem, iterum sangnis auferatur:
nem. idq; interim eodẽ die, vbi ita expedire vi-
debitur, interdũ postri die quemadmodum
suprà, cap. 12. est dictũ. Nisi vbi ad animi
vsq; defectionẽ vacuare conabimur, tum
Preceptũ enim vna vice vniuersum detrahendum
de fibra- erit. Dein iterũ ad præceptũ de rectitudi-
rũ recti- ne fibrarũ redit, eiusq; mirã esse in mor-
tudine. bis proffigãdis vtilitatẽ docet. Siquidẽ in
doloribus oculorũ humeraria, quam ho-
die facientes medicinã cephalicã vocãt,
aut quæ ex ea in gibbero diducta est, hoc
est media nominata, si incidãtur, manife-
stũ celeriter afferunt cõmodum, propter
Venaaxil causas paulò antè expositas. Sic etiã late-
laris, gib- re aliquo, aut pulmone, aut sepio trãsuer-
beri inte so, aut liene, aut iecore, aut vëtriculo la-
rior, & ie borãte, ea incidẽda vena erit, quæ per alas
coraria ad gibberi iuncturam pertingit. Hæc antè
eadem. axillaris, & gibberi interior, inq; dextra
manu

manu iecoraria, in sinistra verò lienaris
 appellatur. Qui hodie medicinā exercent,
 Basilicam nominare solent. Quòd si tamē
 interior hæc gibberi incidi nō potest, ea
 quæ ab ipsa in iuncturæ flexu diducta est,
 id est, media, secetur. Hæc quidē ab hume-
 raria deriuatur, & ipsam axillarem per ra-
 mū ab ea diductū sibi connectit. Vnde o-
 mnibus perspicuū fit tres esse in gibbero gibbero
 locos vnde sanguis mittitur, nēpe interior loci, vn-
 tē, exteriorem, & mediū. Interior locus tū de san-
 commodissimè inciditur, quando partes guis mit-
 quæ infra cernicē sunt, verbi gratia latera, titur:
 pulmo, & aliæ quæ paulò antè nominatæ Interior.
 sunt, laborant. Exterior autē, quando par- Exterior.
 tes quæ supra collū sunt, verbi gratia fa- Medius.
 cies, aut caput, malè afficiuntur. Medius
 locus vtrasq; interdū venas, humerariam
 nimirū & interiorē, diductas, in vltiorē
 partem manus protensas, ac deinde hīc
 coeūtes habet. Interdum verò statim in Quæ ve-
 ipso iuncturæ flexu in vnum mutuò con- na incidē
 gredientes. Nonnunquam etiā altera earū da, si ea
 venarum manifesta, altera verò obscura quæ par-
 est. Neque enim eodem semper modo ra- ti labo-
 mos diffundunt. Cæterum si vena laborā- ranti pro
 ti parti propria obscurior est, nec appa- pria est,
 ret, & ad mediarum aliquam accedis, cu- nō appa-
 rato vt eam quæ à propria vena diduci- ret.

tur feces, verbi gratia, si lienarem dictam venam in lienis affectibus, quia nusquam rectè in gibbero apparet, incidere non licebit, mediam nominatã secabis, sed eam quæ à lienari, nõ autẽ eã quæ ab humeraria diducitur incidito. Nonnunquã etiã licebit vt eas venas quæ infra gibberi iuncturã sunt secemus, vbi nimirum quæ in gibbero sunt, haud apparent. In ijs verò incidendis rectitudo fibrarũ vnice nobis obseruanda erit. Quippe tam perspicuam sæpe, idq; celeriter, vtilitatẽ venæ sectiones quæ in rectum fiunt afferũt, vt & ipsi ægrotãtes, & horũ familiares sæpenumero obstupescant. Et certè nemo est medicorum qui hoc ipsum nõ quotidie etiam accidere videat. Vt meritò ab ijs qui ad gubernacula Reipub. sedent publico edito contraria venæ sectio inhibenda esset, propter multa & varia quæ hãc ipsam sequuntur incommoda & pericula.

CAPVT XVII.

EGO itaq; rogatus sum aliquando à *Ediuite* quopiã viro in suburbio Romanæ urbis habitãte, ut suarũ rerũ economũ inuiserẽ, cui cecitatis imminebat periculum, hoc enim ipse dicebat uehementer

menter dolentem, idq; propemodum diebus uiginti. Erat autē familiae diuitis illius praefectus medicus Erasistratus, studiosè semper uenae sectione abstinēs. Vbi igitur laborantē inspexissem, iuuenemq; esse multi sanguinis, oculosq; nondū exulceratos habere deprehēdissem, cæterum phlegmonē, fluxionēq; maximā, & in ambabus palpebris densitatē, in altera etiā asperitates iam quasdā, à quibus obtenebratione orta magis dolebat, & phlegmone defluxioq; ipsa exacerbabantur: ijs inquā cōspectis, cognitaq; omni curationis qua medicus ille usus erat ratione, me quidē nō posse assiduè in suburbium uenire dicebam, ex usu uerò esse ut homo triduū, ut minimum, breuibus interuallis à me inspiciatur. Permite igitur illū, inquā, mihi per hosce tres dies. Imò uerò, ait, hoc abs te contendo, gratiamq; habebo: quin iam hominē ad aedes tuas abduc. Venit autē horā circiter quinta, ac prima statim detractioe sangui-

In
v. 5. 163

nis libras tres exhausti, dein hora nona a-
 lia extraxi. A quibus plurimum leuatus,
 postridie leuiū quopiā collyriorum, cui
 admixtū erat id quod ex uino cōficitur,
 inunctus est, ueluti in eiusmodi facere cō-
 sueuimus, inunctione sub palpebris per
 summū cuspidei specilli facta. Id autem
 primū mane factū est, dein hora tertia,
 postea nona, à quibus inunctionibus sub
 occasum solis lotus est. Postero deinceps
 die palpebris extrā uersis bis inunctus est,
 maiore copia collyrij illius quod uinū re-
 cipit molli collyrio admista: postea ad ue-
 sperā lotus est. Sequēti die mane diuiti il-
 li obuiā factus eò loci ubi è uehiculis de-
 scēdere solēt, salutauit illū oculis apertis,
 phlegmoneq; ac fluxione liberis, qui ante
 biduū palpebras præfluxione ac dolore
 aperire nō potuit. Quapropter res incā-
 tationi cuidā similis uisa est, ita ut & ille
 ipse curationis celeritatē admiratus ex-
 clamaret, omnesq; qui cū eo erāt simili-
 ter in clamorē prorūperēt, quū nos haud
 magnum

magnū quippiam fecissemus, nisi compa-
 ratione medici eius familiaris, qui ppter
 metū uenæ sectionis maximū malū attu-
 lerat. Porro opus erat laborāti ut ex pal-
 pebris extergerētur tū dēsitates, tū aspe-
 ritates: id quod citra mordax medicamē-
 tū fieri haud poterat. Tale autē nihil fer-
 re potuit, nisi prius uacuatus foret. Di-
 ctū enim iā, & saepe nobis demōstratum
 est, omnia acria medicamēta partib⁹ qui-
 busdā admota, nisi uniuersum corpus ua-
 cuū fuerit, & exquisitè excrementorū ex-
 pers, fluxionē attrahere, phlegmonemq;
 efficere. Percōtatus igitur est tum diues,
 quēnā incantatio curationis fuisset, &
 cum omnia quæ facta sunt audiisset, ab
 eo tēpore Erasistratiū illū medicū san-
 guisugum nominauit. Hæc itaq; narratio
 utriusq; indicationē cōtinet, tum quòd
 in eiusmodi affectibus sanguinē mittere
 oportet, quod in præsentī sermone nobis
 propositū nō erat: tū quòd in re etū labo-
 rantū partiū secare uenā conueniat, &
 quòd

quòd humerarias uenas, ubi partes thora-
ce superiores laborāt incidere oporteat.

COM M E N T A R I V S.

IN proluxa admodū huius capitis hi-
storia, quemadmodū metipse in fine eius
meminit, tria potissimū Galenus docet,
nēpe quòd in doloribus oculorū sit mit-
tendus sanguis, & quòd ex uenis quæ in
rectum sunt partium laborātium, neq; ta-
men è quauis, sed humeraria uocata. Præ-

Erasistra terea Erasistrati & suorū sequaciū notat
tij sanguis demētiā, eò quòd in nullo vnquā affectu
fugi di- sanguinē miserūt, ideòq; meritò ἀιμοφό-
eti. & sanguifugos aut mittēdi sanguinis
timidos esse appellatos. Quo sanè nomi-
ne vsus est etiā Galenus lib. 9. Ther. Met.
ca. 5. Cæterum quū hæc historia longa sit
& satis p̄spicua, nihil attinet singula eius
verba explicare. Sufficiat itaq; nos ea tan-
tūm quæ difficultatē aut obscuritatē ali-
quā præ se ferunt, exposuisse. Proinde sciē-
dum primū per *δασύτης*, hoc est densita-
tem, hīc nō aliud esse intelligendū, quàm
palpebrarum crassitiem rubicundā, a sor-
dibus cōtractā, quod ex sequētibus sit ma-
nifestum. Paulò enim pòst ait, ad pellen-
dam extergendam uel densitatem mordaci
medicamēto opus esse, quod de sordiū
crassitie

crassitie esse intelligendum clarum est, & minimè de hirsutia aut pilositate, vt antiquus conuertit interpres, quã Græci *τριχίασις* nominât: malũ nimirũ in quo inu- *τριχίασις.*
 tiles & oculos pungêtes pili in palpebris nascuntur. Dein habet hæc historia exem- **Exemplũ**
 plum quãtitatis extracti per venę sectio- **quãtita-**
 nem sanguinis, nempe tres libras, & pau- **tis extra-**
 lò pòst iterum vnã. Ita vt vno die libras **cti san-**
 quatuor eduxerit Galenus. Quare si eam **guinis.**
 cum nostris venę sectionibus, & hodie
 vsitatis contuleris, vix scarificationis no-
 men, vt alibi copiosius diximus, merebũ-
 tur. Per horas autẽ quintam & nonã inau-
 diendę veniũt inæquales, quòd scilicet si-
 ne adiectione ac vlla determinatione lo-
 quatur, quemadmodũ in annotationibus
 nostris in quintũ Galeni de Tuenda sani-
 tate librum scriptis fufius docuimus. De **Mollia**
 mollibus leuibus ve collyrijs, quorum in **collyria.**
 hac historia mentio fit, plura habet Gale-
 nus lib. 4. de Cõpos. medic. localiũ, cap. 1.
 & sequẽtibus. Nõnulla quoq; de ijs anno-
 tauimus in l. 6. de Tuend. sanit. cap. 11.
 vbi etiã de hocillo multa & ad institutũ
 facientia diximus. Collyriũ autẽ ex vino **Romani**
 describit Paulus lib. 7. cap. 16. Porrò Ro- **senatores**
 manos senatores & diuites vsos fuisse ve- **vehiculis**
 hieulis notius est, quã, vt dici à nobis **vsũ.**

n 5 copiosius

copiosius debeat. Ad quē sanē morem hoc
 loco Galenus respexit, dum ait, œcono-
 mum diuiti illi obuiam factū eō loci vbi
 ex vehiculis descēdere solent. Fuit autem
 is haud dubiē locus vbi multitudinis fex
 quotidie Romanis ditioribus salutatū oc-
 currebat, id quod matutino tempore fieri
 cōsueuerat, vt ex illo Martialis satis liquet.
*prima salutantes aq; altera suscipit hora,
 Exercet raucos tertiacausidicos.*
 Habetur etiā in hac historia salubre præ-
 ceptū summōq; studio medicis obleruan-
 dū, quōd scilicet acria medicamenta non
 sint temerē partibus corporis admouen-
 da, nisi vniuersum corpus prius vacuatum
 fuerit, adeoq; excrementorū expers, aliās
 enim fluxionem attrahunt, ac phlegmo-
 nem ea in parte cui adhibita sunt excitat.
 Reliqua huius historię clara sunt, ideo
 vberiore explicatione non egent.

CAPVT XVIII.

Quemadmodū omnes predictę par-
 tes uenesectione in gibbero facta,
 ut dictū est, iuuātur: ita quęcūq; ijs infe-
 riores sunt, eorū quę in poplite & mal-
 leolis incidūtur. Sunt autē predictis infe-
 riores:

riores: quæ iuxta coxã, uesicã, & uterum sunt. Renes autẽ ancipites sunt, siquidẽ inferiores sunt ijs quas prius recẽsuimus: superiores autẽ ijs quas secũdo loco commemorauimus. Quapropter uena sectionibus in gibbero factis interdũ auscultant, quando nimirũ phlegmone recens fuerit, & sanguinis redũdantia affuerit. Qui uerò affectu illo laborãt quem propriè Nephritim nominant, eam quæ in poplite est tum incidere oportet, aut omninò eas quæ sunt in malleolis uenas.

COMMENTARIUS.

QUOD partes quæ sunt infra thora- Partes in
cem à sectione venarum quæ in poplite, fra thora
aut malleolis sunt iuentur plurimũ, nunc cem qua
Galenus ostendit dicens: Quemadmodum rum ve-
omnes partes prædictæ, superiores nimi- narum se-
rum thorace, & in ipso thorace contentæ, ctione iu-
sectionibus venarum in gibbero iuuãtur: uantur.
ita quæ thorace inferiores sunt, earum
quæ in poplite & malleolis inciduntur.
Inferiores autem quas dicat metipse no-
minatim exprimit, coxam videlicet,
uterum

uterum & vesicam. His itaq; partibus laborantibus quæ in poplite, & malleolis sunt venæ incidendæ, quodd cum illis communitatem quâdam obtineant. Renes autem in numero prædictarum & inferiorum thorace partium non cõplectuntur,

Renes ancipites sunt partes.

ἑπαιφότεριον.

sed planè ancipites sunt, ἑπαιφότεριον, in vtranque partem vergunt, medianam naturam habent, & inter duo genera ita intercedunt, vt in nullo istorum planè cense

ri queãt: id enim Græcis propriè est ἑπαιφότεριον. Inferiores enim sunt renes partibus quas prius recensuimus, collo scilicet & thorace. Superiores autem ijs quas secundo loco commemorauimus, coxa nimirum, utero & vesica. Quum itaq; ancipites esse renes constet, fit vt interdum venæ sectionibus quæ in gibbero sunt, auscultent, vbi videlicet phlegmone recens est, copiaq; sanguinis affuerit. Quia tũ reuulsione tantum humorum ad renes cõfluentium opus est, & nequaquam deriuatione: nulla enim adhuc humorum pars, effatu saltem digna, renes obsidet. Ceterum qui affectu què propriè νεφρίτις Græci vocât, laborare deprehenduntur, ijs ea quæ in poplite est vena, aut omninò quæ in malleolis incidēda erit. Quippe tũ retrahendum simul & deriuandum erit, humoris enim
pars

pars adhuc fluit, & pars locum laboran-
tem obsidet. Non possunt autem hæc com-
modius fieri quàm per iam dictas venas,
idè incidendæ præ cæteris veniunt. Scien-
dum etiã hoc loco erit nephiritin vocem
Græcis bifariã accipi. Vno modo genera-
tim, pro quouis vitio renum. Altero priua-
tim seu propriè pro renum phlegmone
cum vehementi dolore, quandoq; verò &
vrinæ difficili transitu, in qua fibrosa & a-
renosa cum modico sanguine excerauntur.
Eius quod diximus testis est author Intro-
ductorij seu medici, & Definitionũ libri.

Porrò uteri phlegmones magis quàm
renũ, à uenis in cruribus incisus iuuantur.
Vacuationibus enim quæ in gibbero sũt,
aliud etiam quoddã accedit malum, quip-
pe menses purgationes supprimunt, eò
quod sanguinẽ ad superiora corporis re-
uellunt. Quæ uerò ex cruribus fiunt, non
solũ reuellũt, sed et menses euocare so-
lèt! Ac quãdo hoc facere uolueris, prope
tempus cõsueti mulieri circuitus, tribus
aut quatuor diebus anteuertas, aut uenã
incidēs, aut malleolos alterius cruris sca-
rificans, parum uacuato. Dein postridie

id est. Du nom. h. eodem

Nephris
tis quid.

inu ne
phyris
prie p
calento
renum
accipit
id est ad
du nom

quid illud
aliud est

alij inter
preses
fere oĩ
aliud nō
ibi inter
ponit
et me

id est quod
p. h. 7. l.

eodem modo ab altero crure iterum similiter uacuato, ut tamen unà istis diebus in quibus ita uacuas, & ante hos alijs quatuor aut quinque de extenuante uictu prospicias. Scriptus est autē à nobis seorsum unus liber de extenuate uictu. Verum mulieribus etiā citra huiuscemodi uictus rationem menses abundè prouocant & calamintha, et pulegium. Dare uerò ea oportet in mulsa cocta, et arida tusa, cribroque subtili transmissa, ac rursus in mortario trita ut pollinē referant mulsa insperge. Tēpus uerò potiōis optimū est à balneo, inuolutis adhuc linteo. Hæc itaque mitia sunt medicamenta. Vehementiora autē sauiua & dictamū: cæterum usus prædictis similis. Datur uerò hoc etiā tempore medicamentū quod propriè amarū nominatur, centum habens drachmas mistas aliorum medicamentorū cuiusque sex. Optimum autē est quando Cinamomū acceperit. Hæc quidem obiter dicta sint, quam à re ipsa non aliena, eò quòd delationi

tioni sanguinis ex utero auxiliantur, cum
 uacuatione quæ ex cruribus fit, siue mal-
 leolis scarificatis, aut incisa quæ ad ta-
 lum est, aut in poplite uena.

COMMENTARIUS.

Quæ ratione quibusve auxilijs men-
 strua sint euocanda hoc loco Galenus do-
 cet. In primis verò vteri phlegmonem
 magis à venis quæ in cruribus secantur iu-
 uari ait quàm renum, quòd nimirum ma-
 ior illis cum vtero quàm renibus fit com-
 munitas. Venæ enim quæ ad vterum per-
 tingunt à venis crurum oriuntur. Hinc
 est quòd venæ crurum non solùm ab vte-
 ro reuellant, sed & menses euocent. Qua-
 propter prædictarum venarum sectione
 non solùm reuulsio, sed & deriuatio fit,
 ideoq; in vteri inflammationibus incisio
 eius optima est, vt quæ non tantùm re-
 trahat, verumetiam deriuet, quòd in in-
 ternis phlegmonibus, vt supra est osten-
 sum, maximè necessarium est. Proinde
 minus rectè Theodoricus Gaudanus
 hunc locum ita conuertit: Quæ verò ex venis po-
 cruribus fiunt, tantùm abest vt retrahant,
 vt etiam menses promoueant. His enim malleo-
 verbis negat per sectionem venarum quæ li-
 iam
 in cru-

retractio in cruribus sunt fieri retractionem, quod
 nem, iam sententię Galeni plurimum aduersatur, vt
 deriua- qui disertè dicat has venas non solum re-
 tionem uellere, sed & menses euocare, adeoq; deri-
 vocat Ga uare. Atq; hinc fit, vt sanguinis missionem
 lenus. ex ijs venis iam retractionem, vt hoc lo-
 co, iam deriuationem, vt li. 2. ad Glauco.
 ca. 2. nominet, inquiens: Deriuabis autem
 si quę in poplite sunt venas diuiseris. Con-
 trā sanè quę in Gibbero fiunt venę sectio-
 nes ab vtero tantum ad superiora retra-
 hunt, & non deriuant, ideo menstruas pur-
 gationes non promouent, vt dictum est su-
 pra ca. 11. sed potius supprimunt. Ceterum
 Quæ ra- quod ad mensem euocationem attinet, scien-
 tione mē dum quando hoc nomine venam in popli-
 di, & quo te, aut malleolis, scilicet internis, quas Sa-
 tempore phenas hodie vocant, quęq; vteri malis
 secanda abigendis idoneę sunt, secare voluerimus,
 vena. hoc sanè faciendum triduum aut quatti-
 duum ante cōsuetum mulieri circuitum,
 hoc est, tēpus vbi purgatio muliebris ap-
 petit. Tum enim naturam nobis adminicu-
 lantem, vt quę per id tempus purgare mu-
 lierem per vterum soleat, habebimus. Pri-
 mumq; in altero crure secanda vena. Po-
 stero die ab altero crure eodem modo, vt
 antea, vacandū erit, ita tamen, vt istis die-
 bus quibus vacuamus, & alijs quatuor aut
 quinque

quinque hos ipsos antecedentibus, victum extenuantem præscribamus. De quo quidem victu scriptus est seorsum liber vnus à Galeno. Atqui hac in parte Aldinus Græcus codex mutilus & deprauatus est. Restituendus autem in hunc modum erit:

ἡ γράψαι δε περὶ τῆς λεπτοῦς διαιτῆς ἐπιδία βίβλιον. ἀλλὰ ταῖς γυναιξὶ κ' χωρὶς τῆς ποικύτης διαιτῆς ἰκανὰ προῖξαι κατὰ μῆνια &c. reliqua enim recte habet. Horū

autem verborū is planè sensus est, quē in nostra conuersione expressimus. Ait enim mulieribus citra etiā extenuantē victum abundè posse prouocare menses calamintham & pulegiū, propter peculiarem vim incidendi & extenuandi crassos humores quam obtinent. De Calamintha verò, qua crebrò vsus est Galenus sect. 5. Aph. comment. 36. ita scribit: Epota medicamenta quæ incidunt, & humorum crassitudinem extenuant, quale est quod ex Calamintha fit, quo nos assiduè vtimur, sæpe ciere solent tardantes mensium purgationes. Duplici verò ratione calamintham & pulegium exhibebis. Primò enim in mulsæ bibenda dabis. Et si ea ratio minus placebit, alteram arripe, nempe prædictas stirpes aridas tufas, & per cribrū subtile transmissas, & iterū in pollinem tritas, mulsæ

Græcus.
Aldinus
codex e-
menda-
tus.

Calamin-
tha ido-
nea ad
menses
prouocā-
dos.

Exhiben-
di cala-
minthā
& pule-
gium ra-
tio.

o insper-

Tempus insperge, & bibēdas præbe. Optimum verò propinan tempus hanc potionem offerēdi est à baldæ potio neo statim, vbi mulier adhuc linteis est in nis.

uoluta. Tum enim omnes corporis meatus laxiores adhuc existunt, adeoq; vis medicamēti epoti promptius ad vterum peruenas peruenire potest. Atq; hæc mitia ad modum sunt medicamenta. His autē validiora sunt sauiina & dictamus Cretica, de

Validio quibus in lib. Simplic. Galenus & Dioscora medi- rides multa. Quòd ad vsum autem illorū camenta. spectat, à prædictis nihil variant, sed simili ratione sunt exhibenda. Dandum etiam

Hiera pi hoc tempore hiera picra Galeni, quæ tæra Gale mē sit eiusmodi, vt ad aloës drachmas centum, reliquorū cuiusq; conijciantur drachmæ sex. Hæc enim est picra quam olim o-

manes, vt testis est Galenus lib. 6. de Tueda sanir. ca. 9. Romę præparabant. Optima autem est si Cinamomum accipit, vt ibidē etiam scribit Galenus. In penuria tamē cinamomi, ponendū pro eo esse optimę cassiæ duplum statuit. De compositione Hieræ picrę plura habes apud Galenum in li.

7. Ther. Metho. cap. 11. Hæc quidem quæ hæctenus dicta sunt euocationi mensium vnà cum vacuatione quæ ex cruribus fit, malleolis aut venis quę in poplite sunt per-

tusis, non parū auxiliātur. De mensiū verò prouoca-

prouoca-

prouocatione plura diximus in libro nostro 3. de Medendis morbis, cap. 53.

Scio & Ischiadas uno die uacuatione ex cruribus sanatas esse, quæ scilicet non ex frigore, sed à uasis que in coxa sunt sanguine impletis factæ erāt. Quocirca sic affectis sanguinis missio à uena poplitis, quàm in malleolis commodior est. Scarificatio autem illos manifestè haud iuuat.

COMMENTARIUS.

ABSOLUTA vna parte quæ infra thoracē est, vtero nimirum, ad alterā, nempe coxam ipsam progreditur, docetq; quæ ea laborante & doloribus vexata sit incidenda vena. Nam si Ischias malū oriatur non quidem à causa externa, frigore scilicet, sed propter copiā sanguinis quæ in venis coxæ cōtinetur, poplitis vena incidenda erit. Eius enim sectio, ob vicinitatem ac communitatē cum coxa, plus auxilij affert, quàm eius, quæ in malleolis est. Fit enim ex vicinis venis, Galeno in li. de Artis cōstitutione teste, vacuatio melior. Tamen vbi poplitis vena, qua hodie secari ferè desijt, cōmodè incidi non potest, ea quæ in malleolo exteriori est, quā hodie

Sciatica. Ischiaticam, vel barbara admodum voce Sciaticā, nulla alia de causa, quàm quòd coxæ doloribus pròdest, nomināt, secari potest. Has autē venas secādas esse in Ischia de Galenus etiā lib. 10. de compos. medicam. localiū, cap. 2. docet, scarificatio autē malleorum ischiaticos non manifestè iuuat, minus enim educit, quàm opus sit in

Coxa. ista sanguinis copia. Cæterùm coxa nihil aliud est, Galeno etiam capite 21. libri de Ossibus authori, nisi os quod amplos continet sinus in quos femorum capita inferuntur. Non meminit autem malorum vesicæ, quam tamen in partium diuisione nominatim expressit, quòd scilicet malorum eius, quod ad sanguinis missionem attinet, eadem quæ vteri sit ratio. Eundē enim situm vesica & vterus in corpore, Galeno in libello de vteri dissect. teste, obtinent.

CAP.

XIX.

CAeterùm ut summatim dicam, incipiētes phlegmonas reuulsoriè uacua-
re oportet: quæ uerò diuturnæ sunt ex
ipsis, si fieri potest, laborātibus partibus.
Sin minus, ex ea quæ ijs maximè uicina
est. Incipiētibus enim, id quod influit auer-
tere cōuenit. In diuturnis autē ipsum tātū
quod

quod laboranti parti impactum est uacuare oportet. Vacuabitur uerò id optimè per uenas coeuntes cū ijs quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Huic rationi experientia quoq; ipsa testimonio est. Quocirca ijs quæ in faucibus & arteria uehementi laborant phlegmone, in principio quidè quæ in gibbero est, post hæc quæ in ipsa lingua magnificè auxiliatur, ambabus nimirū quæ in ea sunt uenis incisis. Sic etiã in oculis induratas phlegmonarum reliquias uena quæ ad magnum est angulū secta iuuat: quemadmodum capitis grauitates, & diuturnos in eo à plenitudine dolores, uena in fronte incisa manifestè leuare solet. Incipientes autem & uigètes, reuulsio per cucurbitã in occipite, interim quidè ipsam solã, interim etiã cū scarificationibus appositã. Verū uniuersum corpus antea uacuatū esse oportet. Eadè ratione dolores in posteriore capitis parte incipientes & uigètes, uena in fröte secta iuuat. Quippe reuulsiones cū uacuatione

magis fluxionibus incipientibus fieri oportet. Quæ uerò ab ipsis laborantibus partibus, aut illis uicinis uacuant, in phlegmonibus iam ueluti induratis.

C O M M E N T A R I V S.

Q V A N Q V A M supra capite deci-

Quæ ve- moquinto Galenus abundè in qua corpo-
næ labo- ris parte uena sit incidenda docuit: tamen
rantibus ut hanc rem discitentium animis altius in-
iam parti figat, hoc loco iterum, idque; summatim, quæ
bus cor- venæ laborantibus iam corporis partibus
poris in- sint incidendæ, mōstrare pergit, inquiens:
cidendæ. Si pars aliqua phlegmone laborare ince-
perit, reuulsorie uacuandū erit. Siquidem
fluentem ad partem humorem in contra-
rium trahere, & auertere oportet. Et sunt

Cōfuta- qui ex hoc Galeni loco inter initia phle-
tio quo- gmonum ex oppositis seu cōtrarijs, & di-
rūdā non stantissimis partibus reuellendum esse do-
rectè in- cere contendunt, quasi uerò reuulsio non
telligen- fiat nisi ex cōtrarijs partibus aut maximè
tium Ga distātibus. Parum itaque; memores sunt qui
lenum. in absurda ista opinione versantur, quid
alibi, nempe in lib. 2. ad Glauconē, scribat
Galenus. Ibidē enim disertè utrūque; uacua-
tionis genus, hoc est tã reuulsionem, quàm
deriuationē, per cōmunes uenas, id est met-
ipso interprete, quæ κατ' ἴξιν, hoc est in
rectum

rectum sunt, fieri debere tradit. Quod clamus lib. 13. Ther metho. ca. 9. in eum scribens modū docuit: Satius igitur sit, inquit, ubi partes quæ in ore sunt phlegmone laborare incœperint: φλεγμοίνων αρχομένων: deriuare ad nares. Pari modo venam quoque ubi hæ partes sic laborât, incidere humeralem in manu. Si ea non cernitur, mediam. Vbi iecur, thorax, pulmo, aut cor sic afficiuntur, internam. In angina, primas in manibus, secundas eas quæ sub lingua habentur. At ijs quæ in occipite sunt sic afflētis, etiam eam quæ in gibbero est, necnō eam quæ habetur in fronte. Renibus verò & vesica, pudendo & vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sitæ: ac potissimum quæ circa poplitem sunt. Sin minus eas quæ iuxta malleolum. Perpetuò verò in omnibus, quæ in rectum sunt. Iecore quidem inflammatione laborare incipiente, quæ in dextra sunt manu: liene verò, cōtra. Hæc ille. Quem sanè locum ideo lubētius subiēci, quòd multis quæ hîc dicuntur lucem afferat, & quòd perspicuè doceat vacuationem reuulsoriã inter initia phlegmonum, atq; ex ijs venis quæ in rectum sunt, faciendam esse. Ponò in diurnis phlegmonib⁹ ubi nihil amplius ad laborantē partem affluit, vacuandū quod

vacuatio
 simplex. 16.

parti phlegmone obsessæ impactum est. Id quod bifariam fieri potest. Primò, si ex ipsis laborantibus partibus vacuamus: id quod simpliciter vacuationē, ut suprà cap. 16. est dictum, nominamus. Nam vacuat tantum, neq; tamen reuellit, neq; deriuat. Quum enim iam remissus sit dolor, & fluxio restiterit, reliquū est hoc solum, ut id quod in laborante adhuc hæret & impactum est vacuetur. Ea autem non semper utimur, sed tum solūm, vbi scapello partē laborantem attingere, & ea scarificata sanguinem extrahere licet. Addimus autem præter partis sectionem aliquando hiru- dines, cucurbitulas, aut earū vīce cornua, aut vitra cū igne. Idq; non alia de causa, quàm ut ea quæ in parte laborante coacer- uata sunt educamus. Quòd si verò ex parte laborante vacuare adeoq; prima ratio- ne uti nobis minus sit integrum, ad alte- ram nobis progrediendum erit, quæ scili- cet ex ijs quæ maximè vicinæ sunt parti- bus laborantibus venis, hoc est, ijs quæ coe- unt & vniuntur. Id enim est *συνημμένωρ* Græcis: cū his venis quæ in laborante sunt particula, vacuat. Ea autem vacuationis species deriuatio propriè, ut loco paulò antè citato ostensum est, dicitur. Prædicta præcepta Galen^o exēplis aliquot illustrati- quorum

Deriua-
 tio.

quorum primū est de phlegmone faucium Phlegmo-
 & arteriæ, hoc est angina, in qua principio ne fau-
 vacuandum erit ex gibbero, id est hume- cium.
 rali vena. Dein ex venis quæ sub lingua
 sunt, vt patuit ex verbis quæ paulò antè
 ex Galeni The. methodo citauimus, & ca.
 10. huius libri. Et sciendum hoc loco erit
 per φάρυγγα, fauces esse intelligendas, nō
 obstante quòd interdū etiam guttur signi- φάρυγγα.
 ficet. Nam quū simul etiam asperæ arteriæ,
 cuius quidē guttur pars est sumenda, men-
 tio hīc fiat, ne eandem partem bis nulla
 alia interueniēte nominasse videatur, per
 φάρυγγα, fauces accipiendæ erūt, vtpote in
 quibus perinde atq; in gutture angina fie-
 ri solet. Alterum exemplū quod affert Ga-
 lenus, est de phlegmone oculorum, in qua phlegmo-
 itidem initio humeralis incidenda erit, ne oculo-
 dein verò vbi reliquæ phlegmonis indu- rum.
 ratæ fuerint, quum non liceat ex ipsis ocu-
 lis vacuare quod ijs infixum est, ex maxi-
 mē vicina vena, vt est illa quæ ad magnū
 eius angulum existit, vacuabimus. Hæc
 enim vnita est venis quæ in oculo sunt.
 Tertium est de capitis grauitatibus, & à Dolor ca-
 plenitudine natis doloribus diuturnis, in pitis.
 quibus frontis venam secta manifestè ait
 iuuare. Incipiētibus autē & vigentibus do- Ante cu-
 loribus reuulsio per curcubitā in occipite curbitæ
 apposi

vsum cor appositam vel se solam, vel cum scarifica-
 pus va- tionibus, prodest. Cæterum antequam cu-
 cuandū. curbita vsus fueris, præstat totum corpus
 per humeralis vocatæ venæ sectionē va-
 cuatū esse. Cuius quidē rei causam reddit
 Galenus, ca. 95. Artis medicæ, inquiens: Si
 vniuersum corpus plus æquo plentū fuerit,
 per laborantē partem minimè vacuandū.
 Nam si scarificationibus aut sectionibus
 sensibilibus vacuabimus, plus ratione ex-
 citati doloris attrahemus. Si verò calefa-
 cientibus dispergere tentabimus: plus erit
 id quod vi caloris ad partem attrahetur,
 quàm dispersum. Quod si in eo elaborabi-
 mus, vt quod influxit retrocedat, corpus
 plenum non admittet. Adhęc igitur ambo
 totū corpus vacuare oportet, aut omninò
 ad contraria loca, quod laborāti parti in-
 fluit, attrahere. &c. Pari ratione, corpore
 nimirū prius vniuerso vacuato, dolores in
 occipite incipientes, aut vigentes, vena in
 fronte secta iuuat: iuxta hoc Hippocratis:
 5. Apho. Dolenti posteriōrē capitis partem, recta
 68. in fronte vena incisa prodest. In cuius sen-
 tentiæ explicatione in nostris cōmentarijs
 plura ad institutū facientia reperient stu-
 diosi. In fine huius capituli iterū generale
 præceptum de vacuationibus, cuius ab ini-
 Fluxioni tio meminit, repetit, dicens: Fluxionibus
 incipi

incipientibus esse retrahendum cum va- bus inci-
 cuatione: hoc est reuulsione & deriuatio- pientib⁹
 ne vtendum. Neq; enim hoc loco vacua- reuulsio-
 tio aliud quàm deriuationem significat. ne & de-
 Qua quide in significatione nō rarò hac riuatiōe
 voce vtitur Gale. Nempe lib. 2. Vict. acut. vtendū.
 morb. com. 10. vbi inquit, venam in gib-
 bero secare oportet, quæ sanguinem à la-
 borante parte & magis & velocius tum re-
 uellere, nū vacuare possit. Et lib. 13. The. Vacua-
 meth. cap. 9. vbi in eum scribit modū: Er- tio inter
 go pariter tum reuellendus, tum vacuan- dum idē
 dus qui ad iecur fluit sanguis est, interna quod de-
 in dextro gibbero secta vena, propterea riuatio si
 quòd in rectū sita sit, & ampla via cum ve gnificat.
 na quæ caua dicitur, societariē habet. Por-
 rō vbi diuturnæ fuerint phlegmones ab
 ipsis partibus laborantibus, & illis maxi-
 mē vicinis, vt comprehēsum est, vacuan-
 dum erit.

*In quibus autem corporibus nulla dū
 particula laborat, cæterum Vere ineūte
 uacuationem anteuertimus, in ijs, si qui-
 dem homo ille quotannis æstiuo tempore
 febribus morbis capi consuevit, dum re-
 dundantiam eorum, quæq; n. cr. c. um
 generationi opitulantur, vacuare stude-
 mus,*

mus, quæuis pars ad sanguinis detractio-
nem eiusdē conditionis & sortis est, quæ
madmodum utiq; si arthriticus fuerit om-
nibus articulis laborans. Quibus uerò
pars quæpiam nisi prius uacuati fuerint
precipue infestatur, haud æquè ex quauis
particula uacuationem moliri oportet,
sed perinde atq; in ijs quæ iam laborare
incipiunt. Quocirca podagricos ex gibbe-
ro uacuabis: comitiali autem morbo &
uertigini obnoxios potius ex cruribus.
Si uerò propter retentas hæmorrhoidas
sanguinē miseris, si quidē cohibere has uo-
les, eas quæ in mani. sunt, sin elicere, quæ
in cruribus sunt uenas secare oportet.
Verum in ijs quibus suppressa sunt men-
strua, semper quæ in cruribus sunt. Non
enim ut in hæmorrhoidibus quidam libe-
rari eiusmodi uacuatione uolunt, quidam
uerò habere cupiunt: ita quoq; in mēstrua
purgatione res se habet. Quippe uacua-
tio per hæmorrhoidas suspecta est, ne in
tantam euadat immoderationem, ut aut
hominem

hominē protinus interimat, aut omninò hydropicum, aut malo corporis habitu præditum reddat. At per uterum purgationibus, ut quæ naturales sunt, tale nihil accidit. Euenit tamen aliquando ut etiam ex utero propter erosionem sanguis erūpat, in quibus non idē est curationis scopus. Non enim effluere sanguinem, ut in menstruis, sed planè sistere consilium est. Communis igitur in ijs omnibus qui Vere ineunte ad sanguinis missionē ueniūt hæc ratio est, si quidem præcipuè infirmam aliquam partem habeant in quam quæ coaceruatur plenitudo decumbat, reuulsoriè ut uacuemus. Si uerò tale nihil sit, unde cuique magis placebit, excepta tamen hæmorrhoidis, aut mensium suppressione, ut paulò antè definitum est.

C O M M E N T A R I V S.

QVÆ venæ secāde sint partibus corporis nondū laborantibus hoc loco Galenus docet. Nam si Vere ineunte, quo potissimum tempore vacationi studendū est, in corporibus quorum nulla adhuc cucula laborat vacatione anteuertere morbos

Quæ venæ secandæ sint parti, nō dū laborantibus.

bos cupimus: vt si homo quispiam æstiuo
 tempore singulis annis febribus capi con-
 suevit: dum redundantiam eorum, quæq;
 morborum generationi opitulantur: nam
 χορηγία. id ipsum vox χορηγία significat, vt paulo
 post latius dicemus: vacuare conamur,
 quæuis pars ad sanguinis detractionem
 eiusdem est conditionis & sortis: hoc est,
 nihil refert tum qua in parte venam se-
 ces. Perinde atque si quis omnibus parti-
 bus, vt arthritici, laboret. Nam quum om-
 nes ex æquo laborent, parum refert qua
 ex parte sanguinem mittas. Si verò pars
 quæpiam, nisi prius vacuemus, præcipue
 infestatur, tunc non æquè ex quauis parti-
 cula vacationem molimur, sed sicut in
 ijs quæ iam laborare incipiunt plurimum
 refert quam venam seces, ita etiam tum
 vbi vna aliqua præcipue infestabitur. Qua
 propter podagrici ex gibbero vacuandi
 sunt, quòd hac ratione humorum ad pe-
 des defluxio & impetus in contrarium tra-
 hatur. Comitiali autem morbo & vertigi-
 ni obnoxios, ex cruribus eandem ob cau-
 sam vacuare oportet. In retentis hæmor-
 rhoidibus, si eas ita retentas seruare ac co-
 hibere studemus, venas quæ in manibus
 sunt, quòd humorum fluxum in contrarium
 agant, incidemus. Si verò hæmorrhoidas
 elicere

elicere consiliū est, eadem de causa quæ in
 cruribus sunt venas incidere oportet. Men Mēstruis
 struis autem suppressis, perpetuò venas suppres-
 quæ in cruribus sunt secabimus. Cuius rei sis perpe-
 hanc rationē reddit Galenus: Nemo enim, tuò venæ
 inquit, eiusmodi vacuatione quæ per men quæ ī cru-
 les fit, perinde atque ab hæmorrhoidibus rib. sunt
 liberari vult, vtpote quæ naturalis sit, & secandæ.
 corpus ab omnibus excremētis expurget.
 Quòd autem nonnulli ab hæmorrhoidi-
 bus liberari velint, hæc ratio est. Quippe
 metus est, ne aliquando hæmorrhoidum
 vacuatio in tantam euadat immoderan-
 tiam, vt hominem vel protinus interimat,
 virtute nimirum prorsus extincta, vel a-
 quæ inter cutem, vel malo corporis habi-
 tui, ob iecur per hanc vacuationem immo-
 deratam refrigeratum, obnoxium reddat.
 Hinc est quòd Galenus lib. 3. de Laboran-
 tibus partib. cap. 6. ita scriptum reliquerit:
 Proinde rationi magis consentaneum est,
 vt ob visceris refrigerationem cibus di-
 stributus in sanguinem transmutari non
 possit. Quinetiam refrigerantur cum ipso
 vniuersi corporis venæ, idq; maximè vbi
 nullo plerūq; tumore in iecore apparēte,
 laborans aqua inter cutē molestari vide-
 tur, vitio existente vel in liene, vel ieiu-
 no, vel tenui intestino, aut mesenterio, vel
 pulmone

pulmone, vel renibus. Aut etiam vbi plurimus per hæmorrhoidas sanguis excernitur. Hæc ille. Quum verò in purgationibus quæ per vterum fiunt naturalibus nihil tale accidat, ideò nemo ab ijs vult liberari. Cæterùm accidit interdum vt sanguis ex vtero erumpat, non quidem naturæ ratione, quæ per hûc vniuersum expurgaret corpus, sed propter erosionem venarum. Et tum planè is sanguis per commodam curationem, & ijs medicamentis quæ erosionem sanant, suppressendus erit. In fine huius capituli Galenus quæ iam dicta sunt, summam perstringit, inquiens: Communis igitur in omnibus qui Vere ineunte sanguinem mittunt hæc est ratio, vt si vnam aliquam præcipuè infirmam partem habeant in quam quæ colligitur plenitudo decumbat, reuulsoriè vacuentur, atque interdum ex distatissimis. At si nulla pars præ cæteris plus affligatur, vt ex quacunque parte magis placebit vacuemus, excepta tamen hæmorrhoidum & mensium retentione, in qua vacuandum perpetuò erit ea ratione quæ paulò suprâ est definita & exposita, licebit. Quod ad vocem *χορηγία* attinet, sciendum hanc Græcis nihil aliud significare nisi *λόσις*, hoc est dationem, contributionem, suppeditationem ve. Vsus est

itaque

itaq; ea hoc in loco Galenus μεταφορικῶς
 pro redundantia quæ ad morbi genera-
 tionē suppeditatur. Vt enim alicui ad vitæ
 sustentationē necessaria suppeditatur, ita
 quoq; corpus plenum ad morbi genera-
 tionem redundantem materiam, quā χο-
 ρηγίαρ nominat Galenus, suppeditat. Præ- Aldinus
 terea in Aldino codice Græco dictio vna, codex
 nempe κατασκήπτει desideratur. Legendū græcus
 igitur hoc modo erit, ἐφ' ὃ ἂν ἀρθροῖς ὁμο- emenda-
 ρον πλῆθ' ὁ κατασκήπτει: in quā coacerua- tus.
 ra decumbit plenitudo.

CAPVT XX.

DE hac quidem in superioribus po-
 testate dictū est. Veruntamē præ-
 stat & nunc omnia percurrere, omnibus
 quæ antè dicta sunt in unū hunc sermonē
 coaceruatis, & unā definitis quæ minus
 sunt distincta. Igitur in summa hoc sciē-
 dum primum, quòd in sanguinis missione
 dierū numero nō sit attendendū, quem-
 admodum nonnulli scripserunt & quidā
 utiq; admodū ridiculè post tertij diei ac-
 cessionem, quando uidelicet, ut aiunt, iam
 dignotionem aliquam habemus qualis sit

P forma

forma & morbus, totaq; sua natura mor-
 bus. Alij uerò extremū terminū mittendi
 sanguinis quartum definiunt diem, intra
 quē utiq; ut sanguis mittatur in accessio-
 num interuallis, quādo libuerit decernūt.
 Alij uerò auferre festinant, quibus sangui-
 nis detractiōē ex usu esse definiunt, eo
 etiam num trāsfluente, & nondū in ali-
 qua parte superuacua recipiente firmiter
 retēto: unū solummodo cōsiderantes, nū-
 cibi in uētriculo concoquendi corruptio
 aliqua factō sit, aut tarda concoctio, aut
 etiam cibi ab eo amplectātur. Quòd igitur
 maturandū sit in quibus uacuatio ex
 usu est, nisi ubi prius cibos, & in primis
 uenis semicoctos humores cōcoqui oportet,
 rectissimè dicūt, eisq; credēdum est.
 Verūm quoniam saepe postquam aliquis
 dies iā quinq; aut sex egrotauit ad cura-
 tiōē accersimur, expediet utiq; sangui-
 nē mittere etiā si huius remedij prima oc-
 casio sit prātermisā. Quocūq; enim die
mittendi sanguinis scopos in egrotante
 inueneris

inueneris, in eo præstitum hoc adhibeto, etiamsi uigesimus ab initio morbi dies fuerit. Qui nam uerò fuerunt hi scopi? Magnus morbus, uirium robur, excepta etate puerili, & ambiente nos aère admodum calido. Quoniam uerò temporis progressu in plurimis morbis uirtus exoluitur, ideò mittendi sanguinis occasio dierum numero amittitur, non quòd id ipsum primariò efficiat, sed interueniēte aliquo, priusquã scilicet uirtus dissoluitur. Proinde ubi altero à principio die aliquando uirtus exoluta uidetur, à missione sanguinis abstinencebimus.

COMMENTARIUS.

PERCVRRIT hoc capite Galenus, & summatim perstringit quædã in superioribus potestate dicta, ijsq; exquisitiò In sanguinis missione non attendendũ numero dierum, quẽadmodũ esse primariò ac nonnulli fecerunt, quòd non rarò dierum numero occasio ipsa, quæ præcepta Hippocratis etiam testimonio, amittitur. Porro qui in sanguinis missione dierũ dierum.

p 2   numerum

numerū obseruauerunt, inter se non conueniebant, quòd scilicet nonnulli fuerint qui ridiculè admodum non nisi post diei tertij accessionem sanguinem esse mittendum statuerūt, ijq; Diatritarij dicti sunt, quòd ante tertiū diē neq; cibū neq; medicamentū vllū exhibuerint. Ante diē enim tertiū nullā medicum habere posse dignotionem qualis sit morbi forma, aut qui eiusdē mores, & quæ sit vniuersi eius natura censebant, quemadmodum multis in locis, præsertim autē lib. 8. Ther. metho. c. 3.

Diacri-
tarij.

Acces-
sio.

Galenus monstrat. Per accessionem autē hīc deterius tempus totius circuitus, hoc est principiū, augmentū, & vigorem intellige. Excluditur itaq; remissio & intermissio, vt quæ totius circuitus tempora sint

Forma meliora. Forma autem quam *ιδίαν* vocat morbi. Galenus, nihil est nisi species aut differentia morbi, vt testatur libro 1. Epide. const. 3. com. 1. Galenus. Nihil itaque refert siue differentiam, siue speciem, siue

τρόπος formam, *τρόπον* Græci nominant, dicas.

Mos morbi. Mos verò morbi non est nisi eius bonitas aut malitia. Hinc morbus qui minimè malus est, Græcè *ευήθης* dicitur, vt est apud Galenum lib. 3. Progn. com. 2. Morbi autē mos ex eius maximè symptomaticis cernitur. Alij verò extremū terminū mittendi

mittendi sanguinis definierunt diē quartum, ita ut à quarto die nulli esse incidendā venā putauerint. Intra quartū autē diē concedebant mittendū esse sanguinē, idq; in accessionū interuallis seu remissionibus quādocūq; libuisset. Interuallū autem remissio ve, Græcis Διαλείμμα dicitur, est Gale. lib. 1. de Iudicijs teste, quādo accessio in quietē febre vacantē definit. Et notandū quidē hoc loco Aldinū codicē, esse mutilum & deprauatum, legendumq; in hunc modum, antiquo confirmante interprete erit: *ἐνιοι ὅ τὸν μὲν ἐξοχώτατον ὄρον τῆς φλεβοτομίας εἶναι πλὴν τετάρτην ἡμέραν ὀρίζουσι, ἐφ' ἧ ἂν φλεβοτομήν ἐν τοῖς τῶν παροξυσμῶν Διαλείμμασι, &c.* Alij fuerunt qui festinarunt sanguinem detrahere ijs quibus ex usu esse censuerūt eo adhuc transfluente, & nondum in parte aliqua firmiter retento, vnum tamē considerantes, num scilicet cibi in ventriculo corruptio aliqua facta sit, aut tarda cōcoctio, aut etiam cibi ab eo amplectantur. Quando enim ventriculus non probè amplectitur, aut non tantisper donec cōcoctio perficiatur, ventriculi actionem lædi necesse est. Quādocunque igitur vnum ex iam dictis accidebat, prædicti medici, etiam adhuc transfluente sanguine, venam

Interuallum.

Aldinus codex emaculatus.

nō incidebant. Atque hęc quidem veterum quorundam medicorum qui dierū numerum in mittendo sanguine obseruandum esse statuebant fuerunt sententię. De quibus quid sentiat Galenus nunc explicabimus. Quōd, inquit, festinandū sit in ijs quibus vacuatio competit, nisi vbi cibi crudi, aut semicocti in primis venis, hoc est, ijs quę iuxta iecur & mesenterium sunt (ita enim metipse Galenus lib. 12. Ther. metho. cap. 3. interpretatur) humores sunt, rectissimē dicunt, eisq; credēdum est. Nam cruditate existente in ventriculo, & in primis venis existentibus humoribus semicoctis, incidenda vena non erit. Incisa enim vena crudos aut semicoctos humores in totū, vt copiosius lib. 4 de Tuend. sani. c. 5. Galenus docet, corpus attrahit. His verō malis non præsens, festinandum vt primo quoq; tempore, ijs quibus ex usu est sanguinis detractio, vena secetur. Iuxta consilium quidem Hippocratis, qui ita scriptum reliquit: Quum morbi incipiunt, si quid mouendum videtur, moue. Cæterū in eo veteres errauerunt, quōd extremum terminum mittendi sanguinis statuerant quartum diem, & quōd nō nisi etiamnum transfluente sanguine, & nondum in aliqua parte fixo venam esse secandam

Primęve
næ quæ.

2. Apho.
29.

dam præceperunt. Sæpe enim accidit, ut medicus ad ægrotum ante quintum vel sextum diem non accersatur, ita ut ex illorum præscripto sanguinẽ mittere haud possit. Expedi tamẽ nihilo secius sanguinem mittere, etiamsi huius prædij, prima occasio, reuellendi scilicet, sit prætermissa. Derivationis enim humoris qui ad laborantem partem confluxit occasio nondum præterijt. Deriuandum autem ex vena quæ communitatẽ cum laborante parte, ut supra dictum est, habet. Generale itaque præceptum subiungit Galenus, hoc scilicet: Quocunque die mittendi sanguinis scopos in ægrotante inuenieris, in eo venam incidito, etiamsi vigesimus ab initio morbi dies fuerit. Sunt autem præcipui sanguinis mittendi, ut dictum est cap. 9. scopi duo, magnitudo nimirum morbi, & virium robur. Magno igitur existente morbo, & ægro robusto, sanguinem mittes. Excipiuntur tamen pueri, ut capit. 11. fusius diximus. Aère quoq; nos ambiente admodum calido existẽte, ut ostẽsum est cap. 14. sanguis haud mittendus. Porro ne medicus temerè quouis tempore venam incidat, idẽ Galenus subiicit, fieri interdum v̄ occasio mittendi sanguinis dierum numero

Sanguinis mittendi occasio quomodo amittatur, non quòd hoc ipsum primario dierum numerus efficiat, sed quòd progressu temporis in plurimis morbis virtus exolendi occuatur. Interueniente igitur exolutione virtutis, fit vt occasionem mittendi sanguinis mododie amittamus, non autem propter dierum numerum. Nam si statim altero à principio morbi die virtus exoluta videtur, à missione sanguinis abstinemus, tantum abest vt dierum numero certo, quarto nimirum diei, hoc sit acceptum referendum.

Quapropter potentia etiam in scopis venæ secandæ præcipuis, de occasione dictum est. Amisso enim robore virtutis, amittitur vnà mittendi sanguinis occasio. Et hoc loco Græca in Aldino codice deprauata sunt. Legendum enim ita erit: οὐ πρό-
 τω τὸ ἐργαζομένον, ἀλλὰ διὰ μέσων, &c.

Idest, non primo hoc efficiente, scilicet numero dierum, sed per medium, nempe priusquam virtus dissoluatur.

CAPVT XXI.

QUOD uerò in ipso cursu die in quo sanguinem mittimus obseruare oporteat febris inclinationem, notum esse arbitror. Quanquam quibusdam non est

est cognitū, qui manē tantū uenā secā-
dam esse præcipiunt, aut quod longissi-
mum est, usque ad quintam aut sextā ho-
ras. Verūm si quis memoria tenet quæ
antea toto hoc libro dicta sunt, nihil in
ijs errabit, quauis utiq; diei noctisq; ho-
ra, modo respiciat in febrētibus particu-
lariū accessionū declinationem, sanguinē
mittens. In quibus uerò uel propter lip-
itudinem, uel aliud eiusmodi citra febrē
hoc auxilio opus est, non declinationem
omninò non existentis febris, sed magni-
tudinē doloris, aut phlegmones, aut
totius affectus in quo sanguinis missione
opus est, inspicere conuenit.

COMMENTARIUS.

QVOD in mittēdo sanguine sit obser-
uanda seu expectanda accessio-
nis declinatio ab initio huius capitis Galenus mon-
strat. Nam ut in ipsa accessione dare cibū,
Hippocrate teste nō oportet, ne naturam
à morbi concoctione auocemus: ita quoq;
reliqua præsidia, sanguinis nempe missio-
nem, purgationem, & id genus alia hoc
tempore non sunt adhibēda. Per accessio-
nem

In febribus quo
tempore
mittēdus
sanguis.
1. Aph.
& 4.
viēt. acu.
34.
Accessio

nem verò deterius totius circuitus tēpus intelligendum erit. Quare neque in principio, neque in augmento, neque etiam in vigore accessions sanguinē mittere oportet. Hæc enim deteriora sunt tempora: sed in declinatione potius febris. Hinc perspi-

Theodo cum fit omnibus Theodericum Gaudarici Gau num hunc locum pessimè, ita conuertisse, dani erra cauenda est febris declinatio. Non enim tum. vult Galenus vt declinationē caueamus,

sed hanc potius obseruandam atq; expectādā planè esse (id enim significat vox *ἐπιτηρησαι*) præcipit, imò hoc verè doctis notum esse ait. Sunt tamen quidam qui hoc ignorant, vt qui perpetuò mane secādam esse venam, aut quod longissimū est, vsque ad quintā aut sextam horam, hoc est ante meridiem. Loquitur enim Gale-

Horæ inē nus hoc in loco de horis inæqualibus, quibus Iudæi olim etiam vsi sunt, diem & no-

ctem partibus horis ve inæqualibus distinguentes. Quoties enim siue determinatione, vt alibi etiam monstrauimus, Galenus horarum meminit, semper inæquales intelligendæ veniūt, quarum certè prima oriente sole incipiebat, sexta verò semper meridies, vt duodecima occasus solis, fuit. Putauerunt itaque prædicti medici matutino tantū tempore secādam esse ve-

nam,

nam, vel certè ante quintam & sextam ho-
 ras, hoc est planè ante meridiè. Neq; id sa-
 nè sine maximo errore, quòd scilicet non
 rarò in id temporis febris accessio inci-
 dat, in qua sanguis detrahendus nunquam
 erit, siue vespertinum, siue matutinū tem-
 pus fuerit. Quapropter qui memoria tenet
 quæ suprà capite nimirum duodecimo, di-
 cta sunt, is vtiq; quauis diei noctisq; hora
 sanguinem mittens nihil errabit, modo in
 ijs qui febricitant particularium accessio-
 num declinationem respiciat. Hoc est, me-
 dicus non errat mittens sanguinem in fe-
 bribus quacunque diei aut noctis hora id
 faciat, modo illa sit extra accessionem, &
 in tempore declinationis febris. Cæte-
 rum in alijs affectibus qui vacant febre,
 Gaenus solam magnitudinem in mitten-
 do sanguinem esse considerandumhorta-
 tur. Quapropter in lippitudine, & id ge-
 nus alijs malis in quibus venæ sectione
 opus est, non declinatio febris, quandoqui-
 dem ægrotantes febre vacent, nullaq; ad-
 sit, sed doloris, aut phlegmones, aut totius
 affectus magnitudo inspicienda erit, vt su-
 præ cap. 9. falius diximus.

*Quum uerò nihil eiusmodi urgeat,
 aut prohibeat, præstat mane uenâ secare*

NON

non confestim à somno excitis, uerū horā circiter unam iam antea uigilantibus, dictum est autē quòd & uti balneo quibusdam expedit. Quod si uerum est, & præeunte quoq; deambulatione uti nonnullis utile est. Cæterum quibus uere inente uenam incidere conamur propter febris metū, aut alterius cuiuspiam affectus, quibusdam etiā post quam solitorū operum quippiam obiissent, siue in ludo literario, siue in officinis, siue in foro, siue in ædibus misisse me sanguinem noui.

Iteratæ tamē detractionis, in quibus utiq;
simpliciter uacure studemus, tempus eodē die esto. At in quibus reuellere conamur, si uel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. In omnibus uerò his laborātis uires te attēdere oportet, manu illius arterias cōtingentem. Sunt enim quidam quorū uires tam facile laborāt, ut cōferatam uacuationem ferre non queant. In quibus resecto primo die egrotante, secundo detractionem iterare conuenit.

COMMEN

COMMENTARIUS.

QUANDO nihil eorum quæ paulò Maturi-
 antè dicta sunt viget, aut prohibet, tunc numquam
 Galenus conuenientissimum secandæ ve-
 næ tempus, matutinum esse ait, non qui-
 dem confestim nobis à somno excitis, nam se-
 sed antea horam circiter vnā vigilan-
 tibus, & corpus ab excrementis tum per conueniē-
 urinam, tum per aluum expurgantibus. tiffimū.
 Quæ sequuntur in contextu in Græcis co-
 dicibus desiderantur, ex veteri autem con-
 uersione sunt restituta. Dicit verò expedi-
 re quibusdam vt balneo vtantur, ijs ni-
 mirum quibus venæ procul à visceribus ante ve-
 distantes secantur, & qui crassiorem in ve-
 nis obtinent sanguinem. Is enim balnei nem
 calore liquatus ac dissolutus, promptius expedit.
 effluit. Quo sanè nemine, nempe vt inca-
 lescat corpus, deambulatione quoque vti Nonnul-
 nonnullis vtile est. Cæterùm subdit Ga-
 lenus se nonnullis quibus ineunte Verno venæ se-
 tempore, propter metum febris in æstate ctionem
 futuræ, aut alterius cuiuspiam affectus ve vti deam
 nam incidere conatus est, sanguinem mi- bulatio-
 sisse, postquam solita munera in ludo li- ne vtile
 terario, vel officinis, vel foro, vel domi est.
 obijssent. Vt hinc etiam clarum sit inter-
 dum etiam longius quàm horam vnā à
 somno excitis sanguinem detrahi posse.

In

In fine huius capituli de iterata sanguinis
 De iterata detractioe præcepta affert, nempe in qui
 ta sanguibus simpliciter vacuare & citra reuulsio-
 nis detractioem studemus, ijs eodem die sanguis itera-
 tiõe præ tò mittendus erit. In quibus autem reuel-
 cepta. *man* lere conamur, melius est vt detractio duo-
 bus deinceps diebus fiat, quemadmodũ su-
 præ quoq; cap. 12. docuit, reuulsionem in-
 quiẽs eò fieri efficaciorẽ, quò maiorem
 in numerũ particulares detractiões aucta
 fuerint. Natura siquidem toties irritata ea
 quæ ad partes laborantes confluunt maio-
 ri cũ impetu in contrarium locum depelle-
 re assuescit. Hinc etiam est quod lib. 4. de
 Tuenda san it. cap. 8. ita scriptum relique-
 rit: Idcirco detractioem sanguinis etiam
 secundo die iteramus. Aliquando verò &
 in tertio, vbi videlicet & reuellere, & ex
 alijs in alia transferre visum est conduce-
 re. Tamẽ medicũ esse prudentem in ijs va-
 cuationibus, ac diligẽter laborantis vires
 attendere oportet, manu sua sanguine ad-
 huc effluente arterias contingentem. Sunt
 enim nonnulli viribus tam imbecillis, vt
 confertam vacuationẽ ferre non queant,
 tantũ abest vt iteratam sanguinis detra-
 ctionem tolerare possint. Illis igitur, pri-
 mo die conuenientibus cibis resectis, a-
 deoq; viribus firmatis, secundo sanguinis
 detra-

detractionem iterare decet. Atq; hæc dixisse de venæ sectione satis sit.

C A P.

X X I I.

QUOD autē veteres arterias appellant uenas, & à nobis alibi demonstratum est, & ante nos alijs confessum fuit. Ob hoc igitur ipsum, & propter doctrinæ affinitatē melius esse mihi uisum est haud scribere alium de arteriarū sectione librū, sed orationi de uenæ sectione adnectere, & hoc ipsum in ea parte in qua consideramus quas uenas in quibus laborantibus partibus incidere oporteat. Vt enim alias uenas in alijs partibus secandas esse monstrauimus: sic utiq; & quæ in temporibus sunt arterias, & quæ post aures, medici incidere consueuerunt. Eas quidem quæ in temporibus sunt, in defluxionibus ad oculos tū calidis tū spirituosus. Post aures uerò in uertigine laborantibus potissimum, & ijs qui diuturnis capitis calidis & spirituosus doloribus infestantur. Iam uerò & propter alia mala in capite cōsistentia diuturna nonnulli

nulli arteriarum post aures sectione usi sunt, non tamen in alia aliqua parte laborante hoc usi sunt remedio, tametsi multi sunt quibus eo magis quam uenae sectione opus est. Vbi enim calidus sanguis & spirituosus in arterijs coaceruatus infestat, hic communibus laboranti parti sectis arterijs opus est. Verum quum arteriae difficulter compescantur, ideò medici eas incidere non audent. Quum etiam si qui secantes uenam uulnerarint arteriam, egrè confestim sanguinis eruptionem sistant, ac ubi res optimè cadat ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma fiat.

COMMENTARIUS.

DE arteriarum sectione, propter doctrinae affinitatem, in hoc capi. agit Gal. Veteres lenus, docetque initid. veteres arterias arterias appellasse uenas, id quod in lib. 6. de Pla. appella citis Hippocratis & Platonis; & in eo uerunt cui titulus est, Quòd animi mores se- uenas. quantur temperaturam corporis, & multis alijs locis copiosius monstrauit. Sufficiat autem eius rei vnum saltem exemplum ex Hippocrate protulisse. Is enim

lib.

lib. 6. Epid. parte. 6. Aph. 2. disertè venam pro arteria accipit, dum ita scribit: ἐνθερμότητον φλέβιον αἷμα] & πλῆθει ἀνίσχει & καυσῶδες. Hoc est, arteria sanguinis copia vbi calidissima fit, fuliginosum quid oritur &c. Vide nostros in hanc sententiam conscriptos commentarios. Doctrinæ autē ratio planè requirebat, vt hoc in libro, in quo id potissimū docetur in qua parte laborante sit secanda vena, ageret etiam de arteriarum incisione, ne sibi subinde nouus aliquis liber exarandus foret. Docet etiam hoc in capite Galenus quæ arteriæ, & in quibus corporis malis sunt incidendæ. Eas siquidem quæ in temporibus sunt, & post aures, Medici secare consueuerunt. Et eas quidem quæ in temporibus sunt, quando defluxio aliqua calida & spiritiuosa fertur in oculos. Eam enim tum vniuersum hac secta arteria exhauriunt. Quæ verò post aures sunt tum secant, quum vertigo aliquem, aut diuturnus capitis dolor à calido & spiritiuoso sanguine natus infestat. Quod autem vertigine vexatis veteres arterias post aures In vertigine arteriæ post aures secandæ. Quamobrem, inquit, nonnulli vertigine aures se- laborantium ab arteriarum sectione præ-

sidium petierunt, arterias pone aures ad
 tantam scilicet altitudinem secantes, ut
 medius inter duas partes locus cicatrice
 induceretur. Sed constat non omnes huius
 auxiliij beneficio curari. Etenim alix ar-
 teriæ ijs maiores ad cerebri sustentamen-
 tum per retiformem vocatam membra-
 nam ascendunt, per quas huiusmodi ma-
 lum fieri rationi consentaneum est, ela-
 to per ipsas vaporoso calidoq; spiritu at-
 que implente cerebrum. Hæc ille. Cæte-
 rum fuerunt qui etiam in alijs diuturnis
 capitis malis arteriarum post aures sectio-
 ne vsi sunt. Tamen in nulla alia parte la-
 borante hoc remedio, tametsi eo magis
 quam venę sectione indiguerint laboran-
 tes, uti voluerunt. Nam vbicunque cali-
 dus & spirituosus sanguis in arterijs co-
 ctus molestat, hic sectione arteriarum que
 cum laborante parte communitatem ha-
 bent, opus est. Pars verò est sanguinem in
 arterijs esse calidiorem, feruentiorem, &
 magis spirituosum, quòd scilicet ex corde
 oriuntur arteriæ, quòd nativi caloris, & vi-
 talium spirituum fons & origo est, ut in
 lib. de Formatione foetus, & lib. 6. de Pla-
 citis Hippocratis & Platonis Galenus fu-
 sius docet. Porro in sine capitis causam
 affert quare Medici incidere arterias me-
 tuerint,

Quare
 Medici
 incidere
 arterias
 metue-
 runt.

rint, nempe quòd difficile compescatur
& constringatur ex ijs effluens sanguis:
id enim est quod ait, *Sic & Auerpiaz Ep.*
Præterea si secantes venam simul etiam
vulnerent arteriam præter id quod ægrè
sanguis sistitur, rarò rectè glutinantur ar-
teriæ, & si res ad cicatricem perducta arte-
riæ diuisione optimè cadat, tamè fit *ἀνεύ- ἀνεύσιον*
εἶσιν. Quod ad apertæ arteriæ malū est, ac *μα*
fit vbi incumbens ipsi arteriæ cutis ad ci-
catricē quidem peruenit, manet autē vul-
nus, arteria nec coëunte, nec glutinata, nec
carne obturata, quemadmodū in lib. de tu-
moribus præter naturam Galenus scribit.

CAP.

X XIII.

QUINQUE interijisse quosdam no-
uimus à sectione arteriæ interio-
ri in gibbero uenæ subiectæ. Nōnullos au-
tem confestim ob uinculum iniectū, Me-
dicis errantibus, ut sanguinis eruptio in
gagrænā trāsiret: alios postea in chirur-
gia aneurismatis trucidatos. Necessè e-
nim est hīc funiculo uasculum cōplecti.
Effatu igitur dignis ac maiores arterias
propterea medici refugiant, paruas au-

tē tanquā haud plurimū cōferre potētes.
 Quāquā & ipsæ sepius haud exiguum
 nobis attulisse cōmodum uisæ sunt, cum
 eo quod sine aneurismate cicatricē cōtra
 xerunt. Quin etsi maior est arteria, &
 ipsa quoq; citra aneurisma cicatrice clau
 ditur, tota scilicet dissecta: idq; ipsum
 multoties quod ex sanguinis eruptione
 imminet periculum sustulit. Manifestè
 enim apparet quū tota per se totam trās
 uersim præciditur, reuulsis retractisue
 utrinque ambabus partibus, unam quidē
 sursum, alterā deorsum cōcedere. Atque
 id etiā uenis accidit, sed arterijs semper
 magis quā uenis.

COMMENTARIUS.

Pericula **ALIQUOT** pericula quæ ex sectis
 quæ se- arterijs acciderunt, huius capituli initio
 ctas arte commemorat Galenus. Quosdam enim
 rias se- se nouisse scribit qui propter sectionem
 quuntur. arteriæ quæ internæ in gibbero uenæ sub
 iacet mortui sint. Quare accurata opus
 est chirurgis & medicis opera ac diligen
 tia dum internam gibberi uenam secant,
 ne simul etiam huic uenæ subiectam arte
 riam

riam vulnerent. Nonnullos autem esse mortuos quibus propter vinculum seu funiculum, in eius iniectioe, errantibus medicis, sanguinis eruptio in gangrænâ euasit, Galenus ait. Est autem Gangræna vbi Gangre- pars aliqua corporis propter inflammatio na. nis magnitudinē emoritur. Tamen nō significat iam cōfirmatam mortificationē, sed quæ etiam nū fit, quemadmodū lib. 7. Aph. cōmen. 51. Et lib. 2. de Laborā. locis ca. 2. Galenus copiosius docet. Facile autem accidit vt ex vinculi parum recta, & vehementer stringente coarctanteq; iniectioe fiat inflammatio, quam tandē gangræna sequitur. Variāt verò hoc loco Græci codices Galeni, alij enim, vt Aldinus, legūt σφαλισάντων, eritq; sensus quem in no. Græci contra conuersione expressimus. Alij sic scribunt, ἐθελισάντων τε τῶν ἰατρῶν ἐπέσχευ riant hoc τὴν ἀιμορραγίαν: hoc est volentibus medicis sistere sanguinis fluxum. Et ita legisse cōstat antiquum interpretem, qui hūc sensum ad verbum expressit. Quem quidem Galeni locum Auicenna quarta primi ca. xx. ita retulit: Aliqui etiam ob vehementem dolorem ligaturæ cuius strictura valida quæritur ad prohibendum fluxum sanguinis arteriæ, ita vt membrum ad perditionem deuenit, mortem subierunt.

Hæc ille. Posterior lectio Galeni mentem certius ob oculos ponere videtur. Quosdam etiam se nouisse ait Galenus qui postea dum chirurgia curaretur aneurisma,

Quare trucidati sint. Proinde quum in maioribus magnæ arterijs sectis semper præsens adsit peritæ non culum, medici eas incidere noluerunt. Exsecantur. quas quoque secare neglexerunt, quod ex Cur par- harum incisione. exiguum, aut nullum uæ. Par- commodum sperauerunt. Quanquã in eo uæ arte. nō parum errauerunt. Paruæ enim arteriæ sectæ sectæ, sæpe etiam non contemnendam vitæ nonnun- litatem adferunt. Accedit quod cicatricem quam nō citra aneurisma contrahant, quod in maioribus non fit. Possunt tamen & illæ ipsæ nendam citra aneurisma cicatrice claudi, si totæ vitæ transuersim dissecentur. Nam ita fit ut adferunt. utrinq; ambæ earundem partes retrahantur. Arteriæ vna sursum, altera deorsum concedente. cur totæ Quod in venis etiam, rarius tamen quam dissecan- in arterijs accidit. Porro arteriarum præ- da. ciso sæpe etiam periculum quod ex sanguinis eruptione imminet è medio tollit. Ut itaque in magnis arterijs sectis discrimen aneurismatis, ac eruptionis sanguinis euitare queat medicus, præstat eas totas transuersim præcidere.

Ego uero qua ratione impulsus sum ut

arte-

arteriam secuerim iam tibi narrabo. Monitus per quaedam somnia, quorū duo mihi euidenter uisa sunt, ueni ad dextra manus inter indicem & pollicem sitam arteriam, permisiq; ut flueret, donec sua sponte sisteretur sanguis, sic quidem iubente somnio. Effluxit autem non tota libra. Confestim uerò diuturnus qui in illa maxime parte, qua iecur septo transfuso committitur, fixus erat dolor, desijt. Hoc quidem mihi ætate adhuc iuueni accidit. Minister autem Dei Pergami diuturno lateris dolore liberatus est per arteriæ in summa manu sectionem, ex insomnij quoq; monitu illud aggressus. Porrò alteri cui ex malleoli uulnere dissecta arteria fuerat, sanguinis effluxus haud cessauit, donec ego uocatus totam præcidi, ac medicamento ex aloë, & mamna, ouorum albo pilis leporinis excepto usus sum: uulnusq; citra aneurisma curatum est, osculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille omnis iam quatuor ex inter-

q 4 uallis

uallis paruis coxæ dolore uexatus, dein-
 ceps perfectè sanus erat. Hæc itaq; mihi
 persuaserunt ut multoties in summis ar-
 tubus, imò etiam in capite, arterias in o-
 mnibus doloribus à calida & spirituosa
 substantia natis, incidere, & maximè
 in membranis, quarum dolor punctorius
 est, sensimq; expanditur, punctorio qui-
 dem sensu in una parte, tanquam in cen-
 tro laborantis loci, factò, tensionis uerò
 sensu circumcirca centrum uniuerso per-
 cipiente musculo.

C O M M E N T A R I V S .

Somnijs
 impulsus
 est Gale-
 nus seca-
 re arte-
 rias.

Hoc in loco primum qua ratione im-
 pulsus sit ut arterias secaret Galenus ostē-
 dit. Monitus enim fuit ut id ipsum faceret
 per quædam somnia, quorum duo illi eui-
 denter admodum visa sunt. Primum illi
 quidem occasionē dedit ut arteriā dextræ
 manus inter indicem & pollicem sitam in-
 cideret, sineretq; effluere sanguinem do-
 nec sua sponte sisteretur. Effluxit uerò nō
 integra libra. Ab istius arteriæ sectione
 confestim diuturnus dolor qui ea parte
 erat qua iecur septo transuerso committi-
 tur, sedatus est. Copulatur autem iecur ea
 parte

parte non solum septo transuerso, sed etiam
 cordi per septum. Quare locus ille vulne-
 ratus, celerem affert mortem, quemadmo-
 dum copiose admodum Galenus lib. 4. de
 Vsu part. cap. 14. monstrat. Hoc quidem
 primum somnium Galeno adhuc iuueni
 visum est. Alterum somnium eum mo-
 nuit, vt ministro Dei Pergami, quod Ga- Pergamū
 leni patria erat, quum diuturno lateris cru Galeni
 ciatu molestaretur arteriā in summa ma- patria.
 nu secaret, & statim eo dolore est libera-
 tus. Dein quo pacto arteria dissecta san- Dissecta
 guis fisti queat, & qua ratione vulnus arte arteria-
 riæ citra aneurisma curari possit docet. quo mo-
 Sistitur autem sanguinis effluxus arteria do san-
 tota præcisa. Hac enim ratione Galenus af guis fi-
 fluentem ex arteria sanguinem qui nullis stendus.
 alijs præsijs constringi potuit, compe-
 scuit. Quare autem ista præcisione san- Vuln^o ar-
 guis constringatur, paulò suprā est exposi teriæ ci-
 tum. Vulnus verò arteriæ citra aneurisma tra aneu-
 commodissimè curatur ex medicamento risma
 quod constat ex aloë, manna, seu polline quomo-
 turis, & quorum albo, leporinis pilis ex- do sanan-
 cepto. De quo vtique medicamento sic dum,
 lib. 5. The. meth. cap. 4. scriptum reliquit:
 Optimum omnium quæ noui medicamen-
 torum, quo etiam ad cerebri membrana-
 rum sanguinis effluxū tutissimè vtemur
 q s est

est quod nunc subiiciam: Turis pars vna, aloës partis vnus semissi miscetur. Mox quum vtendi tempus instat, tantum huius cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem, hoc dehinc lepori mollissimo pilo excipitur. Deinde tum vasi ipsi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo. Hæc ille. Hoc quidem medicamentum osculo arteriæ carnē obducit, ideoq; citra aneurisma curat. Homo verò ille cui in malleolo secta est arteria, dolore coxæ, quo iam totis quatuor annis ex paruis temporum intervallis, vexabatur liberatus omnino est, vt deinde perfectè sanus fuerit. His itaque somnijs & euentu rerum Galeno persuasum fuit, vt in extremis artubus, hoc est

Artus. summis manibus & pedibus, adde etiam in capite arterias, in omnibus doloribus à calida & spirituoſa substantia ortis, subinde incideret: idq; maximè in membranis, quarum dolor punctorius est, paulatimq;

Punctorius dolor. expāditur. Nam punctorius sensus in vna parte, veluti in centro laborantis loci fit. Sensum verò tensionis vniuersus musculus circumcirca centrum percipit. Porro quòd punctorius vocatus dolor ad membranas potissimùm pertineat, alibi quoq;

nimirum

nimirum lib. 2. de Laboran. locis, cap. 1.
 testatur Galenus in hūc modum scribens:
 Punctorius dolor circa membranas po-
 tissimū consistit. Pathematis quidem
 veluti radix in eo quod pungitur videtur
 esse fixa. Verūm dolor circa locum pun-
 ctum ad magnum spatium extenditur.
 Hactenus Galenus. Quæ quidem verba
 præsentem locum pulchrè explicant,
 vt non opus sit plura adijcere. Atq;
 hīc Commentarios nostros
 in libellum de curandi

ratione clau-
 demus.

*
 FINIS.

CLAVDII

GALENI PERGA-

meni de hirudinibus, Reuul=
sione, Cucurbitula, & sca=
rificatione Libellus,~~Interpretatio~~Inter=
prete.

HIRVDINES non=
nulli uenantes includunt,
eisq; ad multa utuntur. Si=
quidem hæ cicurate carnes
facile apprehendunt. Eas autem que re=
cens capte sunt, diem unum asseruare
oportet, exiguo sanguine in pastum exhi=
bito. Sic enim quod in ipsis est uirulen=
tum exprimitur. In usu uerò pars cui hi=
rudines admouebuntur, nitro prius perfri=
cetur, ungeturq; , aut unguibus scalpatur,
promptius enim apprehendent. Cæ=
terum oportet eas iniicere in aque tepi=
de uas purum & amplum: dein spongia
compre

comprehendentes, & sordes abstergen-
tes, manibus admouere. Vbi autem inhæ-
serint, oleum tepidum particulae infun-
demus, ne refrigeretur. Si manibus aut pe-
dibus admouebuntur, ipsam partem aquæ
cui insunt hirudines immergere oportet.
Vbi uerò parum attigerint, forfice
caudas ipsarum præcidenda. Quippe
sanguine effluente, trahere non cessant,
donec ipsi aut salem, aut cinerem ori ipsa-
rum insperferimus. Vbi autem decide-
rint, cucurbitula uirulentū elicere oportet.
Sin minus, spongijs fouere. Foramini-
bus autem si cruenta lachryma effluxe-
rint, cuminum, aut farinam inspergito,
dein lana exiguo oleo madida inuoluito.
Si uerò sanguis cum impetu erumpat, lin-
teum aceto imbutum iniicito, aut gal-
lam ustam, aut spongiam pice liquida
madentem, ac postea ustam imposito.
Sciendum autem hirudines non eum qui
in profundo est sanguinem elicere, sed
eum qui carni adiacet exugere. Vt uerò
verò

uerò ijs pro cucurbitulis. Detrahimus
 C autem eas ubi dimidiam sanguinis par-
 tem esse extractam conijcimus. Prohibe-
 mus uerò nec permittimus effluere donec
 quod satis sit excretum fuerit: eò quòd
 particula tum ab hirudinibus natura fri-
 gidis, tum ab ambiente refrigeratur.

COMMENTARIUS.

IN hoc breui libello quicquid ad hiru-
 dines ac earundem vsum pertinet, Gale-
 nus perstrinxit. Principiò autè quibus hi-
 Quib⁹ hiru- rudinibus sit vtendum monstrat, ijs nimi-
 rudinib⁹ rum quæ captæ aliquot diebus inclusæ, at
 vt edũ sit, que adeò cicuratae sint. Ita enim facilius
 carnes, iam scilicet famelescentes, apprehen-
 dunt. Eas autem quæ recens captæ sunt,
 ob suam virulentiam apponere haud li-
 cet, sed vno die exiguo pastos sanguine,
 asseruare. Nam hac ratione quicquid in
 Quo pa- ijs virulentum est exprimitur. Cedit enim
 eto pars sanguini quem hauserunt. Secundò, quo
 cui hiru- pacto pars cui hirudines admouebuntur
 dines ad sit præparanda monstrat, et eam facilius
 mouebũ- apprehendant. Nitro autem prius esse per-
 tur sit præ fricãdam, vt scilicet incalescat, & vt san-
 paranda. guis ex alto in summũ euocetur, ait. Aut
 inungendam aliquo calorifico, & ex alto
 in sum

in summū trahente medicamento. Aut si
 ijs omnibus destituitur, vnguibus esse scal
 pendā docet, vt scilicet hac ratione inca
 lescat, ad eamq; sanguis trahatur. Tertiò, Quo mo
 quomodo sint parti iam præparatæ adhi do parti
 bendæ hirudines ostendit. Inijcere enim iam præ
 eas in vas purū aqua tepida plenū, & am paratæ hi
 plum oportet. Purū, vt sordes rectius ab rudines
 stergi possint. Ad abstersionē autē hęc re sint ad
 etius perficiendā aquā esse tepidam con mouēdā.
 uenit. Amplū esse debet, vt manibus com
 modè attingi, atq; adeò sordes spōgia cō
 prehensæ, rectius abstergi queat. Sic pur quid post
 gatas manib⁹ admouere cōuenit. Quartò, ad motas
 quid deinceps vbi iam admotæ sunt hiru hirudi
 dines faciendū sit medico mōstrat. Est au nes sit fa
 tem pars cui adhibitæ sunt tepido oleo fo ciendum
 uenda, ne scilicet refrigeretur. Parte enim medico
 cui inhæret refrigerata, nō facilè sanguis
 sequitur, vtpote qui à frigore crasset, & ad interiora pellatur. Cæterū nō sem
 per opus est vt manibus hirudines admo
 neantur. Si enim ipsis manibus, aut pedib⁹
 admouebuntur, satis est ipsam partē aquæ
 cui insunt hirudines immergere. Nam ita
 sua spōte partes has apprehēdent. Quintò
 quid faciendū sit vbi parti iam inhæserint,
 nec admodū ad se sanguinē traxerint, ostē
 dit: forfice caudq; earundē præcidēdæ sunt.

Sanguis

Sanguine enim quem emunxerūt tum effluente, trahere nō desinunt. Sexto qua ratione efficere liceat ut tandē decidant do-

Quid faciendū fit cet. Salem aut cinerē si ori ipsarū insper-
vbi hiruserimus statim sua sponte decidēt. Septi-
dines par mō quid postquā iam deciderūt sit agen-
ti iā adhē dum monstrat. Cucurbita nimirū est adhi-
rent. benda, quæ virulentum elicere queat. Si

Qua ratione efficiatur ut rudines oportet. Spongia enim noua præ-
decidāt. fertim, nō tantūm est materia eorum quæ

quid post humores irrigandos excipit, ut testis est
quā deciderūt hirudines etiā manifestē desiccāt. Quippe seruat
rudines etiā in ea quā à mare accepit facultas.

Sitagedū. Quare ut virus ab hirudinibus relictū dis-
Spongia. sipetur ac discutiatur, spōgijs nouis partē
Græcus fouere cōuenit. Quod si verò è foramini
codex e- bus cutis, legendū enim cēleo *τρίματα*, nō
mēdatus. *σώματα*, cruētæ lacrymæ effluerint, cu-

Cuminū. minū, quod desiccādi facultatē habet, flu-
Farina. xionesq; cōpescit, & farinā emplastricam

obturādiq; vim obtinētē inspergere oportet. Effluentes enim cruētæ lachrymas co-

Lana. est imbuta inuoluere cōuenit. Lana enim

cōmodissimè, Diosc. teste, vulneribus im-
Oleum. ponitur. Oleo verò quod obturādi facultatem

ratem habet imbuta, efficacior fit. Si verò
 non tantùm lacrymæ cruentæ, sed & san-
 guis planè cum impetu amoris hirudinibus
 erūpat, lintheū aceto imbutū iniiciendū.
 Acerū enim, vt author est Diosc. astringit, **Acetum.**
 erūpentemq; vndecūq; sanguinem in luc-
 cidis lanis, aut spongia impositū sistit. Aut
 Galla vsta imponēda, quæ, vt lib. 7. Sim- **Galla**
 plic. attestatur. Galen. sanguinis cōprimen- **vsta.**
 di facultatē habet. Aut certè spongia, cui **Pix liqui**
 glutinandi vis inest, liquida pice madida, **da.**
 & dein vsta imponēda. Quippe pix liqui-
 da, admixtis alijs quibus glutinādi vulne-
 ra facultas inest, profunda vulnera, Diosc.
 teste sanare potest. Est autem pix liquida **Pix naua**
 quæ incēsis pinguisimis arborū lignis in **lis.**
 furno fluit. Officinis hodie naualis dicit, **Zopissa.**
 à zopissa Diosc. quæ resina est cū cera na- **Quæ san**
 uibus derafa, diuersa. Octauò, quem san- **guinē hi**
 guinē hirudines è corpore eliciāt docet, **rudines è**
 nepe non eum qui in profundo corporis, **corpore**
 sed eū potius qui carni adiacet. Atq; hinc **eliceant.**
 est quòd pro cucurbitulis eis vtamur. **Quando**
 nò quando detrahendæ sint hirudines mō **detrahē-**
 strant. Detrahendæ nanque vbi dimi- **dæ hiru-**
 diā sanguinis vitiosi aut redundantis par- **dines.**
 tem esse extractam conijcimus. Eiusq; rei
 rationem statim subiicit, inquiens: Pro-
 hibemus enim, nec permittimus donec

r

omnis

omnis sanguis & quod satis sit excernatur, quòd scilicet pars ipsa duplici ratione refrigeretur, nempe ab hirudinibus admodum natura frigidis, & ab aëre ambiente frigido. Quocirca aliquid sanguinis retinendum erit, ut hinc pars incalescat. Hinc est quòd dimidiã tantum sanguinis partem prius extrahendam esse dixerit. Postremam hanc partem Gaudanus non rectè transtulit hunc in modum: Prohibemus verò decidere, donec quod satis sit &c. Quod Græca satis docent, quæ ita habent: ἐκωλύομεν κ̄ ἐκείνωμεν ἀπορροῆν ἕως ἂν αὐταρκῆς ἀποκείβῃ. Nam eum planè sensum referunt, què in nostra conuersione expressimus.

DE REVULSIONE. †

EHEMENTISSIMO humorum influxus reuulsorij præsidij confertim ingruente prohibemus. Reuulsoria uerò præsidia sunt irruente in thoracem & uentrem humore, ad manus retractio. Vomitus autem, ubi ad inferna decumbit: quemadmodum si ad uomitus inclinatur, per acriores clysteres. Ambas uerò, has inclinationes, quæ ad superiorem, in quâ,

& inferiorem uentrem uergunt, per
 urinã & sudores reuelles. Quin & uri-
 na, per sudores, & alui excretiones re-
 trahitur. Reuulsorium autem auxilium
 est etiam mammis admota cucurbitula.
 His uerò quæ hypochondrijs affiguntur
 sanguinis ad nares impetum reuelles, pe-
 rinde atq; immodicũ ex utero effluxum.
 Cæterum ad caput & uiscera humorum
 delationes, acria medicamēta pectori im-
 posita reuellunt. In summa humoribus
 sursum fluentibus, ad inferiora reuellen- 1
 dũ. Deorsum autẽ fluentibus, citrà. Intrò 2
 uerò tendentibus, foràs, & rursus foràs
 uergētibus, intrò. Sin ad dexteris partes 3
 repant, ad sinistras. Et si ad sinistras in-
 clinent, ad cõtrarias. Sic etiam quæ re- 4
 trorsum abeunt, antrosum: quæ uerò
 antrosum, retrorsum reuelles.

COMMENTARIUS. †

IN hoc breuissimo libello præcepta
 quæ ad reuulsionẽ ipsam rectè faciendam
 spectat Galenus pertractat. Atq; principio
 quis sit reuulsionis præcipuus vsus mon-
 strat,

Præci- strat, nempe vt vehementissimos humo-
puus re- rum in partem aliquam corporis influxus
uulsionis confertim & celeriter per hanc ipsam pro-
vsus. hibeamus, retrahendo scilicet & auerten-
 do humorum impetum in contrarium. Secundo

Exempla reuulsorum auxiliorum aliquot mo-
 dos & exempla profert, reuellere nos di-
reuisio- cens, vbi eum humorem qui in thoracem
nis. & ventrem decumbit, ad manus retrahi-
 mus. Eum autem qui ad inferna delabitur
 retrahemus, si per vomitum expurgabi-
 mus. Veluti contra si ad superiora, & ad
 vomitum inclinat, per acriores ac vehe-
 mentiores clysteres reuellimus. porro am-
 bas inclinationes, tam eam scilicet quæ
 ad superiorem, quam quæ ad inferiorem
 ventrem repit, per vrinam & sudores re-
 uellemus. Cuius rei exemplum extat a-
 pud Galenum libro. I. ad Clauconem, in
 capite de tertianæ febris curatione, vbi
 flauæ bilis humorẽ nunc ad ventriculum,
 nunc ad inferiora repentem, per vrinam

Reuulsio & sudorem posse etiam Medicum retrahere
 nomini re disertè docet. Præterea quæ ad vrina-
 ne quo- rios locos deferuntur, per sudores, &
 modo, alui excretiones reuellantur. E quo sa-
 hoc loco nẽ loco sole meridiano clarius apparet,
 vtatur Galenũ hinc nomen reuulsionis generatim
 Galenus. & καταχρηστικῶς pro omni remedio quod
 reuellit.

reuellit, non curando an ad contraria vel
 vicina fiat reuulsio, vturpare. Priuatim e-
 nim & propriè loquendo reuulsio dicitur,
 quæ ad contraria fit, deriuatio autem quæ Reuulsio
 ad vicina. Sic enim metipse Galenus lib. 5. propriè.
 Ther. metho. cap. 3. hæc vacuationis gene Deriua-
 ra definit. Quam igitur hoc loco dicat ea tio.
 quæ ad vrinæ loca decubunt, per alui ex-
 cretionem posse reuelleri, euidentissimū
 est reuulsionem generatim ab eo sumi, vt
 scilicet etiam in se deriuationem comple-
 ctatur. Tractio enim humorum quæ ab
 vrinæ vijs fit ad aluū, nō est reuulsio pro-
 priè loquendo, sed deriuatio. Quod lucu-
 léter admodum loco iam citato Galenus
 mōstrat, vbi inter cætera sic scribit: Quæ
 per aluū fluunt, ea vel per vrinas, vel vte-
 rū deriuabis. Quæ verò per vrinas, ea vel
 per vterū, vel per sedem deriuare oportet.
 Reuulsoriū deniq; esse præsidiū Galenus
 docet, si mammis admoueat cucurbitu-
 la. Quod confirmat Hippocrates ita in
 Aphorismis scriptum reliquēs: Si mulieri
 mēstrua sistere volueris, cucurbitulā quæ 5. Apho.
 maximā sub mammis defige. In cuius sen 50.
 tentiæ explicatione multa ad institutum Cucurbi-
 facientia diximus in nostris in eum librū tulæ hi-
 commentarijs. Deniq; cucurbitulæ quæ pochon-
 hypochondrijs affiguntur, sanguinis ad na drijs.

Cucurbi res impetū reuellunt. Cuius rei loco paulatim hy- lō antè citato testis est Galenus in eum pochon - modum scribens: Quum è naribus sanguis drijs affi erumpit, retinent eum magnæ in hypoxe, san - chondrijs defixæ cucurbitæ. Infigendæ autem sanguinis ad tem sunt, si ex dextra nare profluitur, sinares im per iocinore: sin ex sinistra, super liene. Si petum re ab utroq; nare, super utroq; sunt imponendæ uellunt. dæ uilcere. Denique humores ad caput & viscera declinantes, acria medicamenta pectori imposita reuellunt: id quod puto ne-

nota mo inficias ibit. Sed notandum hoc loco

Aldinus erit in Græco Aldino codice legi, ἡ τοῦ
græcus κόλποις, ideoq; reddidisse Gaudanum in
codex e- sinus. Quæ quidem lectio quid præ se fe-
médatus. rat cōijcere certò non possum. Ego quidē
iudico locum hunc esse deprauatum, le-
gendumq; ἡ τοῦ στήθους, hoc est, ut nos
conuertimus, pectori. Quam quidem le-
ctionem confirmat antiquus interpres,
qui disertè conuertit, pectori imposita.
Huic etiam ratio ipsa lectioni suffragatur.
Nam vergentes ad caput & viscera,
hoc est internas corporis partes, humores,
acria medicamenta pectori imposita ad
sele retrahunt. Quod si tamen quis retinere
Græci codicis lectionem velit, is κόλπον
hoc loco pro vlna, aut manu accipiet. Nā
κόλπος. Phauorinus testatur κόλπον idem etiam
quod

quod ἀγνάκη, id est, vlnā, & sic accipi ab
 in 7. Iliadis tradit, & χρῆσ, hoc est manum
 significare. Et tum quidem sensus erit, il-
 los humores qui ad caput & viscera ten-
 dunt, ad manns appositione acrium medi-
 camentorū esse retrahendos. Tertio sum-
 matim reuulsionis generatim sumptæ spe Reuulsio
 cies octo recenset inquiring. 1. Sursum nis gene
 fluētib⁹ humoribus, deorsum retrahēdū. 2. ratim
 Deorsum verò fluentibus, sursum. 3. Intrò sumptæ
 tendentibus, foràs. 4. Foràs vergentibus, octo spe-
 intrò. 5. Quæ ad dexteris partes repunt, ad cics.
 sinistras. 6. Quæ contrà ad sinistras, dex-
 trorsum. 7. Quæ retrorsum abeunt, antro-
 sum. 8. Quæ antrorsum, retrorsum reuel-
 lenda. Atq; sciendū hoc loco erit, si præ-
 dictæ reuulsionis species, quod quidam
 faciunt, ad venæ etiam sectionem detor-
 quentur, probè esse Galenum intelligen-
 dum: nempe tum à dextris ad sinistras, &
 contrà reuellendum esse, vbi fibrarū quæ
 in venis sunt consensus & rectitudo non
 impedit. Neque enim perpetuò dextra cū
 sinistris rectitudinem habent, quod co-
 piofus in explicatione capitis de-
 cimi quinti libri de Curāda ra-
 ratione per sanguinis mis-
 sionem docuimus.

Quando
 per venæ
 sectionē
 à dextris
 ad sini-
 stra sit re-
 uellēdū.

DE CUCURBITVLIS. ✦

CUCURBITVLAE

ijs qui antè uacuatì sunt, uti-
 litatem afferunt. Si enim ple-
 thorici fuerint, illis haud uti-

mur. Eadè uerò ratione et in cerebri et
 eius membranarũ phlegmonis, in prin-
 cipio malorum cucurbitulis non utimur:
 quemadmodũ nec ulla alia in parte pleg-
 mone obsessa. Verũ ubi nihil iã influit,
 uniuersumq; corpus ante uacuatũ est,
 opusq; est aut mouere, aut amoliri quod
 in laborante phlegmone particula exi-
 stit, aut foras trahere. Porro fientibus
 adhuc malis, non laborare incipientibus
 membris, sed ijs quæ eis coniuncta con-
 tinuã ue sunt, reuulsionis gratia affigenda
 cucurbitula. Cucurbitula potest ma-
 teriam uacuare, dolorem soluere, pleg-
 monem minuere, inflationem discutere,
 appetentiam reuocare, imbecillum uen-
 triculum robustum efficere, animi deli-
 quio liberare, ex alto fluxiones trãsfere-

re,

re, ac resiccare, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensium corruptrices extrahere, & menses leuare.

COMMENTARIUS. †

IN hoc breuissimo libello quæ ad Quando
 cucurbitularum vsum sunt necessaria Ga cucurbi-
 lenus complexus est. Principio autē quan tulis vtē
 do cucurbitulis vtendum sit docet, nem dum.
 pe tum vbi vniuersum corpus antea fuerit D
vacuatū. Plethoricis enim nihil cōferunt,
 imò eis potius nocent. Quare in ijs cucur-
 bitulis haud vtendum erit. Cuius rei cau-
 sam affert Galenus ca. 95. Artis medicæ in
 eum scribēs modum: Si vniuersum corpus
 plethoricum fuerit per laborantem partē
 minimè vacuandum erit. Nam si scarifica-
 tionibus, aut sectionibus sensibiliter, va-
 cuabimus plus excitati doloris ratione at-
 trahemus. Si verò calefacientibus disper-
 gere tētābimus, plus erit id quod vi calo-
 ris ad partem attrahetur, quā dispersum.
 Quòd si in eo elaborabimus, vt quod in-
 fluxit retrocedat, corpus plenū non admit-
 tit. Ad hæc igitur ambo totum corpus va-
 cuare oportet, aut omninò ad contraria
 loca retrahere quod laboranti parti in-
 fluit. Hæc ille. Pari quidem ratione nec
 in cerebri & eius membranarum inflam-
 mationi

mationibus inter initia malorum cucurbitulis vtendum, quemadmodū neque in vlla alia parte plegmone laborante. Tum enim à partibus laborantibus influxus humorum auertendus magis, & nequaquam ad eas per cucurbitulas trahendum erit.

Phrenitis quid. // Per Phlegmonem autem cerebri & eius membranarum nihil aliud, quàm phrenitim intelligas. Nam, vt testis est lib. 2. de Phrenitis quid. Sympto. causis, cap. 11. Galenus, phrenitis non est nisi cerebri & eius membranarum phlegmone seu inflammatio. Tum verò cucurbitularum vsus optimus, & maximè opportunus erit, quando iam ad partem laborantem nihil influit, vniuersumq; corpus antea per venæ sectionem vacuatum est, opusq; est ea quę iam in laborante parte hærent aut mouere, aut moliri, aut foràs trahere. Hoc enim tempore sine omni prorsus noxa id ipsum quod desideramus efficiunt. Fientibus autem adhuc malis cucurbitulæ non ijs partibus quę laborare incipiunt, sed ijs potius quę illis cōiunctæ & continuæ sunt affigendæ erunt, idq; reuulsionis gratia, vt scilicet influxum humorum à laborante parte ad vicinas reuellant & attrahant. Nequaquam enim, vt dictum est, fluentibus adhuc humoribus ad laborantem partem est attrahendum

trahendum, sed ab ea potius ad vicinas,
 si commodè fieri potest, aut longius di-
 stantes, reuellendum. Vbi notandum ve- Mala fiē
 nit, ex hoc loco perspicuum esse mala tia non
 quæ adhuc fiunt nō dici Galeno morbos, sunt mor-
 sed πάθη. ait enim : γενομένων ἔτι τῶν bi.
 παθῶν. Neque enim sunt affectus, hoc est
 res permanentes, sed essentiam suam ha-
 bent in fieri, quemadmodum id ipsum co-
 piosius in annotationibus nostris in librū
 primum Galeni de Tuenda sani. demon-
 strauimus. Secūdo loco in hoc breuissimo
 libello docet Galenus quæ sit cucurbitu- Cucurbi
 larum facultas. Primū enim materiam tularū fa-
 in parte hærentem vacuant, præsertim vbi cultas.
 scarificatio accedit. Secūdo dolorē soluūt.
 Hinc est quòd lib. i 2. The. metho. cap. vl-
 timo, ita scriptum reliquerit Galenus: Do-
 lor qui spiritū flatuosum comitatur, pro-
 priam quādam curationem sortitus est ex
 cucurbita cum flamma copiosa multoties
 admotæ. Videbiturq; tibi præsidium hoc
 in huiusmodi malis incantamenti cuius-
 quam simile quid efficere, siue hi in in-
 testinis, siue quauis corporis particula
 sunt excitati. Illico enim cucurbitula ad-
 mota, qui spiritū flatuoso cruciatur, tum à
 dolore liberi, tum omnino sani redduntur.
 Tertio plegmonē iam factam minuunt,
 quòd

Sup. p. 5. tr.

quòd partem humorum ab ea reuellant. Quartò inflationem, utpote cuius, ut iam ex Galeno monstratum est, propria sit curatio, discutunt. Quintò appetentiam reuocant, quòd nimirum attractis humoribus penuriæ sensum, & suctionem in ventriculo excitent. Neque enim appetentia

Appeten-
tia quid. aliud est, Galeno lib. 1. de Sympt. causis, cap. 7. teste, quàm impletionis desiderium.

Sextò imbecillum ventriculum, quòd nimirum eius appetentiam naturalem excitent, quam statim nutritio sequitur ventriculi, robustum efficiunt. Septimò animi deliquio, quòd sanguinem & spiritum ad exteriora reuocent, liberant. Octauò propter eandem causam, fluxiones ex profundo corporis ad eius superficiem transferunt & resiccant. Nonò sanguinis eru-

Cucurbi-
tulæ fa-
cultates
quæ men-
ses corrū-
punt, ex-
trahunt.
ptiones, ut in libello de Reuulsione supra à nobis est ostensum, cohibent. Decimò, facultates quæ menses corrumpunt, quæ menses extrahunt, & eosdem leuant. Hoc est causas corrūptas quæ impediunt quo minus statim temporibus effluant menses tollunt cucurbitulæ & extrahunt. Nam quando menses non fluunt opportuno tempore necesse est illos esse corruptos, hoc est sanguinem menstruum esse factum crassiore quàm ut per angustas venas transire queat. Aut
saltem

Saltem obstructio aliqua in venis facta est, quæ mensium profluxum moratur. Has igitur causas, menses corrumpentes extrahunt cucurbitulæ, adeoq; efficiunt ut ijs sine impedimento promanantibus, mulieres mensibus leuentur. Atque hunc esse verborum Galeni sensum ex antiqua conuersione colligi potest. Sic enim hunc locum interpres. vetus conuertit, Menstrua retenta attrahere & alleuare potest. Quinetiam Auicenna 4. primi. ca. de cucurbitula sic esse legendum confirmat, qui locum hunc ita ex Galeno retulit. Appositio cucurbitularum corruptionem quoq; menstruorum sanat, & corpus ab ea leuat.

DE SCARIFI-
CATIONE.

SCARIFICAMVS partes corporis aut phlegmone laborantes, aut induratas, aut tensas, aut dolore uexatas, aut fluxione que iam firmata est tentatas, aut acri materia adiacente, aut uenenata facultate extrinsecus accedente, aut ubi materiam ex alijs partibus in aliam traducere uolumus. Verbi gratia, cura scarificati-

rificamus capite laborante, aut ubi materiam in corpore redundantem minuere nobis consilium est, praesertim ubi redundantia prouenit à materia, quae uacuari consueuerat. Veluti si haemorrhoides supprimantur crura scarificamus balneo prius usi, aut calida per spōgiā fouentes. Nam anno saepius incidere uenam non expedire censeo: quippe cum sanguine copioso una uitalis excernitur spiritus. Eo autem copiosius absumpto, uniuersa corporis moles refrigeratur, omniaq; naturalia opera deterius fiunt. Quapropter ab ignobilioribus, utpote cruribus, detractionem fieri conuenit. Prodest autem scarificatio etiam oculis diutina fluxione uexatis, & capitis affectibus, malisq; thoraci dorsoq; accidentibus. Adhuc anginis, atq; humoribus impactis.

*

COM

COMMENTARIUS.

IN præsentibus libello quæ ad scarificationis legitimum ac commodum spectant usum, Galenus edocet, & initio quando scarificatione utendum sit, tradit. Scarificandas verò primùm partes esse corporis, ait, quæ phlegmone laborant: idq; non inter initia dum adhuc humores influunt, sed tum potius, vbi iam in parte firmati sunt, quemadmodum ex ijs quæ paulò supra diximus satis patet. Secundò eas quæ iam induratae sunt, vt scilicet tenaciter impacti humores educantur. Tertiò partes tenfas, eandem ob causam, vt nimirum tensionem efficientes humores eliciantur. Quartò molestatas dolore partes, eo præsertim qui à flatibus est ortus, vt diximus in libelli de Cucurbitulis enarratione. Quintò partes fluxione quæ iam firmata est vexatas scarificamus, vt quæ hærent in ijs educamus. Sextò vbi ijs materia acris adiacet, vt ea scilicet euocata partes non amplius irritentur ac erodantur. Septimò vbi venenata facultas extrinsecus accedit, vt si quispiam à cane rabido aut scorpione sit morsus & ictus. Tum enim cucurbitis cum scarificatione admotis venenum iniectum extrahere conamur. Octauò, quando materiam ab vna in aliam partem transferre cupimus. Idq; simul adhibita

Quando
scarifica-
tione utē-
dum.

cucurbita quæ ad eam partem quæ scarificata est trahat. Quare eorum quæ iam diximus intellectus, ex superiore de Cucurbitulis libello pender, vt hoc nomine hinc

Quibus nos esse breuiores necesse fit. Secundò hu-
malis pro ius libelli loco, quæ dixit exemplo illu-
fit scarifi strat, & quibus malis pro fit scarificatio, do-
catio.

cet Galenus inquiens: Si caput laborat, aut materia in toto corpore redundans minuenda erit, crura scarificabimus, vt scilicet à supernis & nobilioribus partibus ad ignobiliores, crura scilicet, humores noxios & superuacuos reuellamus, ac subinde vacuemus. Idque magis faciendum, vbi redundans materia talis fuerit, quæ antea per hæmorrhoidas, aut alium vacuationis à natura destinatum locum, vacuari statim & certis temporibus consueuerat. Suppressa itaq; quæ per hæmorrhoidas fit vacuatione, crura scarificabimus, prius tamen

Ante crura vti balneo, vt ab eius calore tenuatus & rum scari dissolutus sanguis ad tractum & vacuationem aptior fiat. Aut si balneo vti commo- balneo de non licet, saltem aqua calida madente vtendum. crura fouebimus. Terriò vacuationem reddi-

Cur scari cur scarificatione crurum sit vtendum, hanc scarificatione nimirum: Non expedit sæpius per annum crurum incidere venam, quòd ita non tantum vtendum. pius sanguis, sed & vnà cum eo vitalis

excernat

excernatur spiritus. Cuius quidem vacua-
 tionem vniuersi corporis refrigeratio co-
 mitatur, omnesque subinde naturales a-
 ctiones deterius fiunt. Sunt autem natura
 les actiones seu voluntatis expertes, quæ venâ no-
 ex vena & arteria procedunt, queq; à con-
 silio, aut electione non pendent, sed spon-
 taneè & naturaliter fiunt, vt est concoctio, Natura-
 litritio, sanguificatio, pulsus cordis, & eius-
 modi. Et sciendum hîc erit perperam in Al-
 dino codice legi, $\psi\chi\iota\kappa\alpha$, pro $\phi\upsilon\sigma\iota\kappa\alpha$. Aldinus
 Quippe scribendum esse $\phi\upsilon\sigma\iota\kappa\alpha$. præ-
 ter antiquum interpretem, Aëtius etiam corre-
 ctus. 3. ca. 21. qui hunc Galeni locum ijs ver-
 bis refert, testatur inquit: Sæpius in an-
 tiquo venam incidere nō vtile opinor, simul
 enim cum sanguine plurimum vitalis spi-
 ritus exhauritur, quo exhausto, & corpus
 totum frigidius redditur, & actiones natu-
 rales deteriores fiunt. Cæterum prodest
 quoque scarificatio oculis diuturna fluxio-
 nis vexatis, & capitis affectibus, quòd scili-
 cet fluxionem ab ijs partibus ad ignobilio-
 ra trahat, & illuc tractâ vacuet. Eandem
 ratione ob causam thoracis & dorsi malis cõ-
 mouetur. Item anginis, atque humoribus alicui
 in viti corporis impactis, eos enim elicit, &
 subinde vacuat, vt antea quoq; dictû est.

F I N I S.

f

I N D E X R E

R V M P R A E C I P V A

R V M I N H I S C O M

M E N A T R I I S C O N

T E N T A R V M

A C E T V M	157	Apoplectici morbi.	64
Accessio.	128	Apoplexia.	61
Actio naturalis.	33	Appetētia quid.	168
Actiones naturales quę		Arteria dissecta quomo	
folio	273	do sāguis sistēdēd ^o .	149
Affectus definitio. fo		Arterię vuln ^o citra aneu	
lio.	24 & 28	rismi quomodo sanan	
Affectus motus & quie		dum.	eodem
tis.	57	Arterias veteres venas	
Alimēti à natura nō su		appellauerūt.	140
perati ex vētriculo di		Arterię q̄ incidende.	241
stributionē putredo se		Arterię post aures secā	
quitur.	58	dē in vertigine. eodem	
Ambiēs calidus.	165	Arterias incidere quare	
Andræas Vuesalius.	182	medici metuerūt.	243
Annorū nō tātū numero		Arterias sectas quę peri	
sed & habitui attentū		cula sequantur.	244
esse oportet. ^o	156	Arterię magne quare nō	
Animi motus.	57	secentur.	246
αντιενδλεικυνοβαί.	152	Arterię parue secte non	
νεύρισμα	243	nunquā nō cōtemnēdā	

I N D E X.

<p>utilitatē adferūt. eodē. 21</p> <p>Arteriæ cur totæ dissecā dæ. eodem. 29</p> <p>Arterias secare somnijs impulsus est Gale. 249</p> <p>Artis medicæ duo offi- cia. 42</p> <p>Artus. 250</p> <p>Artuum vincula reuel- lunt. 132</p> <p>Asclepiadis elemēta. 35</p> <p>Athletarum bonus habi- tus. 44</p> <p>Auicēne pnciosū de ve- na secāda pceptū. 188</p> <p>Auicenna homines iugu- lare docet. 191</p> <p>Auxilium quid. 16</p> <p>B Alneo vtēdam ante crurum scarificatio- nem. 272</p> <p>Batneo ante venæ sectio- nē q̄b^o vti expedit. 237</p> <p>Βοήθημα. 16</p> <p>Breuitas vix obscuritate caret. 65</p> <p>Brissotus medicus. 189</p> <p>C Ancer. 61</p> <p>Κάκωσις. 11</p>	<p>Καινοτομία. 21</p> <p>Καιναὶ ἔννοιαι. 29</p> <p>Καιρός. 13</p> <p>Capitis dolor. 237</p> <p>Calaminrhā & pulegium exhibendi ratio. 209</p> <p>Calamītha idonea ad mē- tes prouocandos. eodem</p> <p>Calor cordis bifariā in- tenditur. 49</p> <p>Calor cordis ab eadē ma- teria augetur & extin- guitur. 51</p> <p>Calor humores osten- dit. 74</p> <p>Calor natiuus ex sangui- ne fouetur. 48</p> <p>Καρδία. 12</p> <p>Κατ' ἔξιμ, quid Hippocra- ti significet. 171</p> <p>Κέλτοι. 171</p> <p>Chrysippus Cnidi^o Eras- trati præceptor. 21</p> <p>Chrysippi plures. 22</p> <p>Clepsydra. 32</p> <p>Confertim. 141</p> <p>Confutatio quorūdā non rectē intelligentiū Ga- lenum. 214</p>
---	--

Consideranda in ijs quos verno tempore vacua- mus. 86	Cucurbitę hypochōdrijs affixę sanguinis ad na- res impetū reuellūt 262
Cōsuetudo in sanguinis missiōe cōsiderāda. 69	Κόλπ⊙. 263
Cōsuetudo quid. 70	Cucurbitulis quādo vtē dum. 265
Cotyla vna. 155	Cuminum. 256
Coryla duplex Attica & Italica. 142	D Eambulatione vti ante venę sectio- nem nōnullis. vtile est. 237.
Cordis corp ^o duplici mo- do alteratur. 53	Δασύτης. 200
Cordis calor bifariām in- tenditur. 49	Deriuatio quid. 175. & 217
Cordis calor ab eadem materia augetur & ex- tinguitur. 51	Dextra cū sinistris etiam rectitudinē habet. 181
Corporis partes bifariām incalescunt & refrige- rantur. 52	Dignitates. 29
Corpus vacuādū ante cu- curbitę vsum. 218	Diatritarij. 128
Κορυθία. 222	Doloris causę varię. 45
Κορυθα. 212	Dolorum omnium cau- sę duę. eodem.
Cruditas quid. 58	Dolor punctorius. 150
Cucurbitularum facul- tates. 267	Δοξοσοφία. 21
Cucurbitulę facultates mēses corrumpūt, trahunt. 268	E Fluxionis labescens robur. 161
	Elementa quomodo in- ter se cōmisceantur. 34
	Elemēta Asclepiadis. eo. ἰπαραφορτίσημ 204

Cotyla qd 142. 193.

INDEX.

Εν Δεκα δαίτηκ.	49	76. 108. 115. 174.
Erasistrati j sanguifugi dicti.	110	209. 225. 229. 232. 256. & 262.
Erysipelas.	87	Galenii interpretum er- ratum. 127
Excretiones consuetæ in sanguinis missione con- siderandæ.	70	Galenii codicum Græ- corum varia lectio. 245
Ευσταθίου	129	Gangræna. eod.
Facultas naturalis.	33	Gaudani erratum. 132
Facultatum robur & & imbecillitas unde co- gnoscenda.	76	Genus vniuersum. 41
Facultatum duarum tan- tum animantia guber- nantium cur memine- rit Galen.	33	Gibbertis. 127
Farina.	256	Glandulæ fluxiones fa- cile recipiunt. 100
Febris quid.	60	Gravitas signum pleni- tudinis ad vires. 73
Fibra quid.	171	Habitus corporis in sanguinis missione ne contemplanus. 71
Fluxionibus incipienti- bus reuulsione & deri- uatione vtendum.	219	Habitus naturales vni- uersi corporis. 108
Galla vsta.	257	Hæmorrhoidum proflu- uij commoditas. 124
Galenii Demonstra- tionum xv. libri pro- pediem in lucem pro- dibunt.	35	Hiera picra Galeni. 210
Galenii Græcus codex emendatus. 15. 31. 75		Hirudines quem sangui- nem eliceant. 253
		Hirudines quando de- trahenda. eod.

- Hirudines quomodo sint
admouendæ parti iam
præparatæ. 155
- Hirudines cui admoue-
buntur pars quo pacto
sit præparanda. 254
- Hirudines qua ratione
decidant. 256
- Hirudines postquam de-
ciderint quid agendum
eodem.
- Hirudinibus parti iam
adherentibus quid fa-
ciendum. eodem.
- Hirudinib⁹ quibus uten-
dum. 254
- Horæ inæquales. 235
- Humor crudus quid. 79.
& 119
- Humoris in corpore re-
dundantis signa. 123
- Humore in crudo coa-
ceruato duo consideran-
da. 80
- Humores bifariam iusto
fiunt copiosiores. 24
- Humores pro ciborum
portionumque modo ca-
lidi aut frigidi sūt. 56
- Humoribus crudis refe-
cti robustas vires non
obtinēt. 141
- Æqualitas quid. 144
- Interuallum. 128
- Inuentionis duo sunt in-
strumenta. 24. & 29
- L** Ana. 256
- L** Liber quartus de vi-
ctu acutorum morbo-
rum non est Hippocra-
tis. 114
- Lienosis sanguis utiliter
mittitur. 192
- Loci tres in gibbero vn-
de sanguis mittitur. in-
terior, exterior, & me-
dius. 195
- M** Ala fiētia nō sunt
morbi. 267
- Malleoli. 127
- Maximæ. 29
- Medico quid faciendum
post hirudines admo-
tas. 255
- Medicina cur ars conie-
cturæ. 135
- Medicamenta acia non
sunt temerè partibus
corporis admouēda an-
te vacationem. 202

I N D E X.

Medicamenta validiora quæ.	210	afflictis partibus quid significet.	156
Menodotus.	106	Notæ quæ plethoricam vocatâ syndromen constituunt, quâtitatem de- tractionis sanguinis in- dicant.	116
Menodoti ratio vt con- uincatur.	133	Notiones cômunes.	29
Menses qua ratione euo- candi, & quo tempore secunda vena.	208	Numero dierum prima- rio non esse attenden- dum in sanguinis mis- sione.	227
Menstruis suppressis per- petuò venæ quæ in cru- ribus sunt secandæ.	223	O besæ mulieres quæ.	129
Mēstrua qua ratione qui- bûsque auxilijs sint e- uocanda.	207	Obiectio de crudis hu- moribus.	114
Mollia collyria.	201	Occasio quid.	13
Morbi forma, τρόπος.	228	Oedema.	61
Morbi mos.	eod.	Oleum.	256
Motus & quietis affe- ctus.	57	Opiniones veterum va- riæ de vacuationis quâ- titate.	169
Mulieres maiores venas habentes.	128	Os ventriculi per abu- sum, stomachus voca- tur.	11
Mulieribus candidis cru- ra scarificanda.	128	ὄξυγλυκύ.	138
Musculi tēporales.	44	P artes infra thoracē quarum venarū se- ctione iuuantur.	203
N atura quid. 81. & 164.			
Nephritis quid.	205		
Nigredo in percussis &			

I N D E X.

Partes quæ morbis ab excrementis natis cor- ripiuntur.	99	fariam cognoscitur.	75
Partium imbecillitas ex- citat interdum phleg- monem citra plenitu- dinem.	95	Plenitudinis quantitas, sive qualitas.	72
Pergamum Galeni pa- tria.	249	Plenitudines à suppres- sis mensibus ortæ, à cru- ribus vacuandæ.	127
φάρυγξ.	217	Plethorica syndrome, quid.	107
Phlegmone	61	πρόβλημα.	10
Phlegmone faucium. eod.		Poples	127
Phlegmone oculorum. eo.		Potionis propinandæ ra- tio.	209
Phrenitis quid.	266	Præceptum generale de vena secanda	231
πικροχόλοι.	86	Præceptum de fibrarum rectitudine.	194
Pix liquida.	257	Præcepta de iterata san- guinis detractiōe.	238
Pix naualis.	eod.	Principia.	29
Plenitudo quid.	87	Principia cur dicta.	34
Plenitudoduplex.	38	Pueri non sunt viribus imbecillis præditi.	113
Plenitudo μὴ τὸ ἰγχυ- μα.	36	Pulsuum imminutioni diligenter attentus fit medicus.	147
Plenitudo ad vires sanis interdum accidit.	43	Pulsuum immutatio.	161
Plenitudo utraq; celeri- ter vacuanda.	63	Q ualitas idē quod species signifi- cat.	eod.
Plenitudo vacuanda dū consueta adhuc munia sunt.	67		
Plenitudinis qualitas bi-			

- Qualitas plenitudinis, bifariam cognoscitur. 73
- Quantitas nec dici nec scribi potest. 135
- Quantitas cuiusque praesidi artem coniecturam facit. 133
- R**atio bifariam demonstrat. 29
- Retractio. 175
- Rectitudo. 171. & 177
- Rectitudo in missione sanguinis observari debet. 175
- Rectitudo in pleuritide cur observanda. 182
- Renes, ancipites sunt partes. 204
- Responsio de crudis humoribus. 114
- Reuulsio & derivatio fit per unam & eandem venam sectam. 184
- Reuulsio semper ad contraria fit, non tamen semper ad distantissima. 186
- Reuulsione generatim sumptæ octo species. 163
- Reuulsio quando facienda per venæ sectionem à dextris ad sinistram. 263
- Reuulsione vsus praecipuus. 260
- Reuulsione exempla. eo. 260
- Reuulsione nomine quo modo hoc loco utatur Gaenus. eodem.
- Reuulsio proprie. 261
- Roboratio, est praecipuus scopus curationis in affectibus à fluxione procreatis. 101
- S**anguis an sit mittendus, si plenitudinis notæ apparuerint homini solita adhuc negotia obeunti. 120
- Sanguis bifariam tractus dicitur. 122
- Sanguis etiam nocte interdum mistendus. 144
- Sanguis partes omnes corporis alit. 48
- Sanguis quando ad deflectionem animi mittendus. 141
- Sanguis

I N D E X.

Sanguis calorem natiuū fouet. 48 Sanguis & humores aucti idem. 87 Sanguis cur verno tempore mittendus. 68 Sanguinis quib⁹ mittēd⁹ uerno tempore. eod. Sanguis haud detrahendus crudis adhuc cibis in ventriculo existentibus. 143 Sanguis quare vsque ad animi defectionē mittendus ijs, qui feruētis sanguinis copia laborant. 145 Sanguis non mittendus pueris vsque ad quartumdecimum annum. folio 154 Sanguis nō semper mittendus in plenitudine ad vires. 79 Sanguis vsque ad defectionem animi mittendus in acutissimis febribus. 121 Sanguis interdum praesente plenitudine mittendus. 94	Sanguis è directo semper mittendus. 176 Sanguis tempore frigido cur non mittendus. folio 68 Sanguinis missio saepius iterata, efficacius reuelit. 148 Sanguinis missione iuxta xie temper vti volentibus quae sint cognita necessaria. 151 Sanguinis mittendi praesentia scopi. eod. Sanguinis missione virtutius est in omni pleuritide, quam purgatione. 102 Sanguinis missio à vitio praecedenti contemplanda. 69 Sanguinis missio à corporis habitu perpendenda. 71 Sanguinis missionem ex venis poplitis & malleoli, iam retractionē, iam deriuationem vocat Galenus. 207

I N D E X.

- Sanguinis missio iteran Sanguinis mutatio non
da. 194 semper in colore expe
ctanda. 160
- Sanguinis missio à re- Sanguinis mutatio quan
gione cõsideranda. 69 do expectanda. 161
- Sanguinis missio ab ex- Sanguinis extracti quan
cretionibus consuetis titatis exemplum. 201
- contemplanda. 70 Sanguinis librę sex qui
Sanguinis missione cur buidam detractę. 166
- ægri ferre non pos- Sanguinis plusquã ho
sint. 111 die fit, veteres extraxe
runt. eodem.
- Sanguinis missione ijs, Sanitas quid. 43
qui rectè uti volunt,
tria consideranda. 10
- Sanguinis missio ab ex- Scarificatio quibus ma
ercitijs perpédēda. 70 lis profit. 272
- Sanguinis mittendi oc- Scarificatione crurũ cur
casio quomodo dierũ vtendum. 273
- numero amittat. 134 Scarificatione quando
Sanguis quo tẽpore mit vtendum. 271
- tẽdus in febribus. 33 Sciatica. 212
- Sanguinis mittendi pri- Scirrhus. 61
- mi & maximè proprij Scopi mēsurę vacuatio
scopi. 104 nis duo. 17
- Sanguinis mittendi duo Scopi primi in sangui
primi & maximè pro nis missione expendē
prii scopi. 109 di, deceni. 67
- Sanguinis mittendi di- Senectus subrobore vi
gnotionem tria in vni rium cõplectitur. 111
- uersum continent. 110 Senatores Romani ve
hica.

- hiculis vñ. 202
 Senioribus minus, quàm
 florentibus ætate san-
 guinis extrahédū. 156
 signa tria, quibus quo
 tempore sanguis efflu-
 xus sit cohibendus, co-
 gnoscimus. 159
 signa validæ virtutis è
 pulsu cognoscēda. 155
 signa, quibus vacuatio-
 nis quantitas cogno-
 scitur. 117
 species plenitudinis vt
 distinguendæ. 75
 pongia. 256
 stomach⁹, ppriè qd. 12
 stomachus abusiue, Os
 ventriculi vocatur. 11
 structura thoracis ido-
 nea ad spuitionem san-
 guinis. 120
 ΑΜΗΕΥΕΘΝΑΙ. 138
 ΒΕΩΡΗΜΑ. 10
 theodoriciGaudaniver-
 sio notatur. 14.207
 temperantia in victu
 opus est ad podagræ &
 sticulotū doloris cu-
 rationem. 88
 Temperamentum ægro-
 tantis calidum & hu-
 midum. 165
 Tēpus in sanguinis mis-
 sione expendendum. 68
 Tempus matutinū quā-
 do ad venam secandā
 cōuenientissimū. 237
 Tempore calido cur nō
 vacuandum. 68
 Tēpore frigido sanguis
 non mittendus. eod.
 Tensio, signū plenitudi-
 nis ad vasa. 73
 ΤΡΙΧΙΑΣΙΣ. 201
Vacuatio simplex.
 176. & 216
 Vacuatio retrahens &
 deriuans. 176
 Vacuatio interdū idem,
 quod deriuatio signifi-
 cat. 219
 Vacuatio nō est proro-
 gāda in suppressis mē-
 sibus. 126
 Vacuationis quantitas
 per venæ sectionē con-
 iecturalis efficitur pro-
 pter

- propter duo. 164
 Vacuationē quādo par-
 tiri oporteat. 137
 Vacuatiōis quatuor mo-
 di. 175
 Vacuationis voce Gale-
 nus utitur interdū pro
 derivatione. 183
 Vacuationes confertæ
 cauendæ, nisi magna
 necessitas urgeat. 148
 Vena axillaris gibberii,
 & iecoraria eadē. 195
 Vena in contrario late-
 re cur non sit inciden-
 da in pleuritide. 188
 Vena paris exers. 178
 Vena quando secanda in
 profluvio sanguinis na-
 rium. 133
 Vena quæ secanda in
 pleuritide. 177. & 185
 Vena quæ incidenda, si
 ea quæ parti laboranti
 propria est non appa-
 ret. 195
 Venæ poplitis sectio. 211
 Vena quæ est inter anu-
 larem & medium di-
 gitum secabatur olim
 in lienis affectibus
 168 ~~163.~~
 Venæ communes. 193
 Venæ primæ quæ. 230
 Venæ laborantibus iam
 partibus quæ inciden-
 dæ. 214
 Venæ sectio purgationi
 præfertur. 12
 Venæ sectione non ser-
 per opus. 40
 Venæ sectione in proflu-
 uio sanguinis ut reuul-
 sorio præsidio utitur.
 13
 Venæ sectio reuulso-
 rium remedium. 13
 Venæ sectio quæ in re-
 ctum fit tanto est præ-
 stantior, quanto è morbi
 initio vicinior. 191
 Venæ sectio cur in in-
 ternis inflammationi-
 bus cōmodior. 100
 Venæ quæ secandæ par-
 tibus nondum labo-
 rantibus. 211
 Venæ

- Venarū quæ secanda. 173
- Venam sæpius per annum incidere, noxa non caret. 273
- Venam paris expertem quare Galenus sub corde emergere tradit, 180
- Venæ ex contrarij lateris sectione quæ incommoda sequatur. 187
- Venis proximus quando vacuadum, item quando ex distantioribus.
- Victus præcedens in sanguinis missione contemplandus. 69
- Viriū dissolutionis quæ causæ. 164
- Virium robur & infirmitas. 67
- Virtutis robur à copiosa cruditate exoluitur, 153
- Vlceris sensus. 44
- Z**opiffa. 257

F I N I S.

que unig...
...
...
...

an
quatroddy

yor

A

7 2 9 08

7 1 3 07

7 9 6 9

7 3 2
3 7 5 7
9 4 2 0 2 0 2

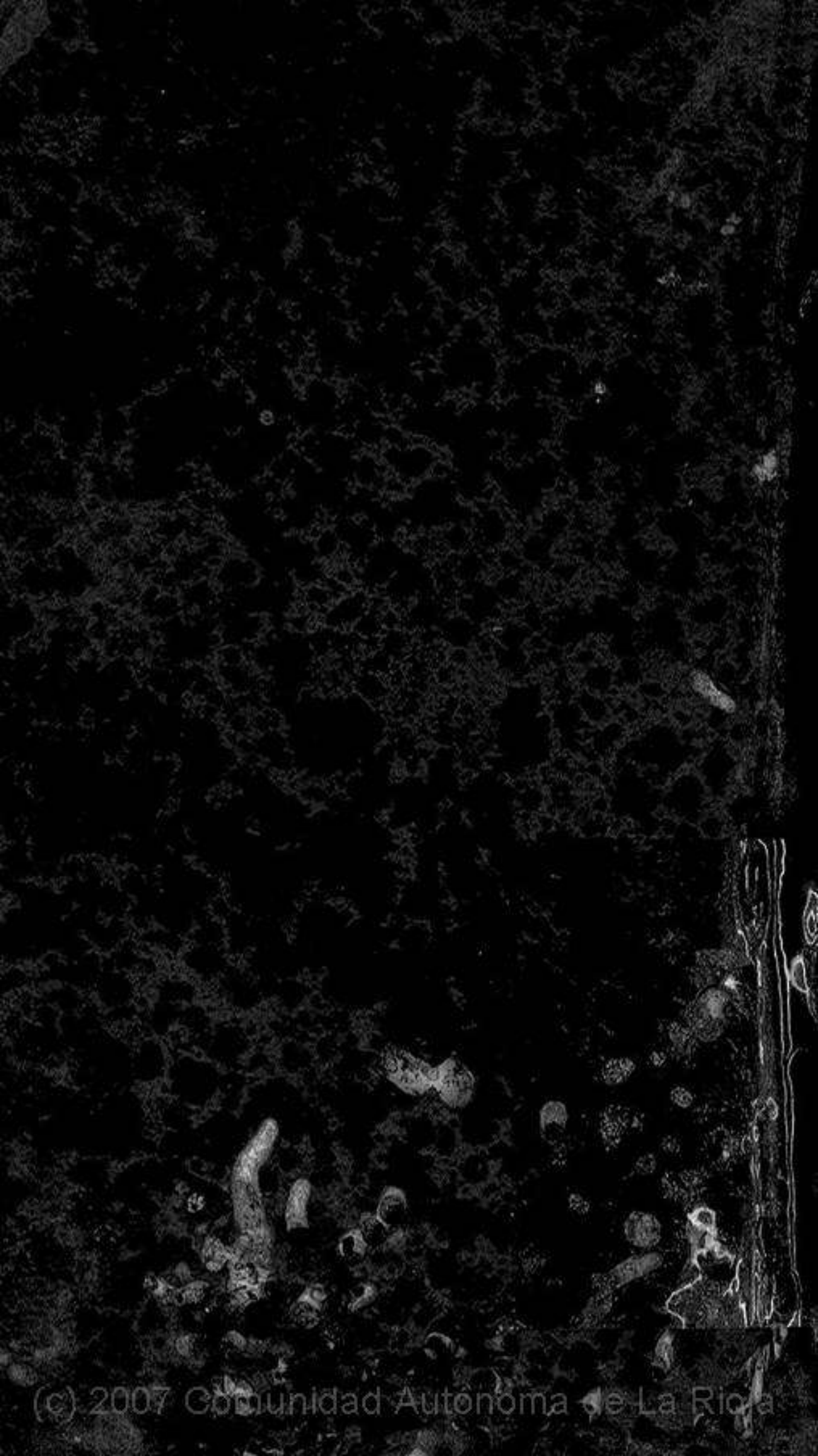

SALENVS

AD

AVCONF

2374